ŠAROV INŠTITÚT
GENETICKEJ GENEALÓGIE

Výskum novej skupiny tajných Židov

Kryptožidovský pôvod 25 rómskych skupín

Dr. Douglas Schar

Scharov inštitút genetickej genealógie

Abstrakt

Scharov inštitút genetickej genealógie je súkromná skupina nezávislých výskumníkov, ktorá sa venuje skúmaniu komunít, ktorým sa nedostáva pozornosť, akú si zaslúžia. Využívaním multidisciplinárneho prístupu, ktorý zahŕňa testovanie DNA, históriu, sociológiu a genealógiu, sa snažíme lepšie pochopiť niektoré z prehliadaných národov sveta.

Tento projekt skúma možný židovský pôvod a prepojenia s tajnými Židmi v rámci 25 rómskych a príbuzných skupín. Zaoberá sa otázkou, či niektoré aspekty ich histórie môžu súvisieť so židovskými komunitami. Jeho cieľom je naštartovať diskusiu o etnogénze týchto skupín a ponúknuť zistenia, ktoré môžu ďalší výskumníci podrobnejšie preskúmať.

Skrytí Židia

Na úvod: „Kto je skrytý Žid?“ – to je dobrá otázka, na ktorú je ťažké odpovedať. Niektorí sa domnievajú, že skrytý Žid je človek, ktorý bol donútený konvertovať a následne tajne pokračoval v dodržiavaní židovských zvykov. V Inštitúte genetickej genealógie Schar veríme v širšiu definíciu. V skutočnosti sa snažíme túto definíciu rozšíriť.

Podľa nášho názoru sa pojem „kryptožid“ vzťahuje na ľudí židovského pôvodu, ktorých židovský pôvod sa z akéhokoľvek dôvodu stal „skrytým židovským pôvodom“. Ich židovský pôvod sa mohol stať tajomstvom, keď boli pod hrozbou smrti prinútení konvertovať. Niektorí sa rozhodli konvertovať v dôsledku neúprosného prenasledovania. Keď ľudia prichádzali z Európy do kolónií, vzniklo veľa kryptožidov. Židovskí kolonisti sa rozhodli udržať svoj židovský pôvod v tajnosti, pretože jeho odhalenie by malo za následok veľké spoločenské náklady. Dôvodov, prečo ľudia skrývali svoj židovský pôvod, je toľko, koľko je dní v roku. V najširšom zmysle slova je kryptožid osoba, ktorej rodina bola kedysi židovská a z rôznych dôvodov tento židovský pôvod skrývala.

Niektorí „kryptožidia“ tajne vyznávali judaizmus a zachovávali si židovské vierovyznanie a zvyky aj po tom, čo sa verejne obrátili na islam alebo kresťanstvo, aby si zachovali svoj židovský pôvod. Iní si zachovali určité židovské zvyky, pretože vždy žili „po židovsky“ a nepoznali iný spôsob života. V oboch prípadoch po niekoľkých generáciách a s plynutím času niektoré z týchto zvykov zanikli. Niektoré však pretrvali.

Nazývajú sa „kryptožidia“ alebo „skrytí Židia“, pretože ich skutočný pôvod zostal utajený. To, čo ľudia v rodine vedeli alebo vedia, sa veľmi líši. Je zrejmé, že títo ľudia skrývali svoj židovský pôvod pred susedmi a úradmi. Často skrývali židovský pôvod rodiny aj pred svojimi deťmi. Ak nebolo bezpečné, aby to vedeli susedia, nebolo to bezpečné ani pre malé deti, ktoré majú voľný jazyk. V dôsledku toho v mnohých prípadoch o niekoľko generácií neskôr potomkovia nevedia, že majú židovský pôvod. Bolo to tak dobre skryté, že ľudia, ktorí mali židovský pôvod, o tom nemali ani tušenie. Mnohí ľudia zistia, že majú židovský pôvod, až keď po prvýkrát dostanú správu o svojom genetickom pôvode od komerčnej testovacej spoločnosti. V niektorých rodinách to ľudia vedeli a túto informáciu odovzdávali ďalším generáciám. V niektorých rodinách sa šepkalo o tom, že rodina má židovský pôvod. Spôsob, akým rodina narábala s vedomím o svojej židovskej minulosti, sa líši od rodiny k rodine.

Za posledných 20 rokov sa pojem „Crypto Jew“ stal synonymom pre potomkov Židov, ktorí boli v Španielsku po vydaní španielskeho ediktu o vyhnaní z roku 1492 nútení konvertovať. Židia mali 90 dní na to, aby krajinu opustili alebo konvertovali.

Tí, ktorí zostali a konvertovali, sa stali známymi ako novokresťania, conversos, marranos (historicky sporný termín) alebo anusim (v hebrejčine „tí, ktorí boli prinútení“). Väčšina záujmu, výskumu, písomností a verejného povedomia o tajných Židoch sa týkala práve týchto iberských židovských konvertitov.

Zameranie sa výlučne na iberských konvertitov však vedie k tomu, že mnohí tajní Židia z rôznych miest a období, ktorí boli nútení konvertovať alebo sa rozhodli konvertovať, zostávajú prehliadaní.

V predchádzajúcej práci sme skúmali možnosť, že niektoré európske sklárske rodiny mali židovský pôvod. Svoje odborné zručnosti – premenu piesku na sklo – si priniesli so sebou na dlhej ceste zo svojej vlasti: Izraela. Ich zručnosti si cenili rovnako cirkev, ako aj šľachta. Vedeli vziať piesok a drevo, ktoré nemali žiadnu hodnotu, a premeniť ich na tovar, ktorý mohli obaja predávať. Sklári si uvedomovali svoju hodnotu. Uzavreli zmluvy s aristokraciou aj s cirkvou, v ktorých bolo výslovne uvedené, že sa nebudú zúčastňovať na náboženských, spoločenských ani vojenských aktivitách. Nikdy. Vyhlásili svoj židovský pôvod? Nie, nevyhlásili. Len sa uistili, že nikdy nebudú nútení podieľať sa na činnosti cirkvi alebo štátu. Rodiny sklárskych majstrov uzatvárali manželstvá v rámci svojej profesie. Skrytí Židia.

Počas morovej epidémie v 50. rokoch 14. storočia boli mnohé židovské komunity v severnej Európe – napríklad vo Francúzsku, Švajčiarsku a Nemecku – nútené buď konvertovať, alebo zomrieť na hranici. V dôsledku toho si v[14.]storočí v severnej Európe mnohé židovské rodiny osvojili navonok kresťanský vzhľad, pričom si zachovali, čo sa dalo, zo svojej židovskej minulosti. Kryptožidia.

V roku 1648 vypuklo v Poľsko-litovskej únii Chmelnyckého povstanie. Židovské komunity na území dnešnej Ukrajiny sa ocitli uprostred násilia a veľké množstvo Židov bolo zabitých, vysídlených alebo zajatých. Krymskí Tatári boli spojencami kozákov Bohdana Chmelnyckého a zúčastňovali sa na vojenských ťaženiach. Krymskí Tatári zhromažďovali zajatých Židov a predávali ich na krymských otrokárskych trhoch. Mnohí z nich nakoniec skončili v Istanbule. Niektorých židovských otrokov „vykúpila“ židovská komunita. Väčšina z nich však skončila ako otroci v Turecku a bola nútená konvertovať na islam. Dnes niektoré rodiny, ktorých predkovia boli dovezení ako otroci z východnej Európy, zistili, že ich predkovia, ktorí boli otrokmi, boli pôvodne východoeurópskymi Židmi – tajnými Židmi.

V roku 1666 bol Sabbatai Zevi (1626–1676), židovský mystik, ktorého stúpenci v celom židovskom svete vyhlásili za Mesiáša, zatknutý osmanskými úradmi a predvedený pred sultána Mehmeda IV. Keď stál pred voľbou medzi popravou a konverziou na islam, Zevi v septembri 1666 konvertoval na islam. Prijal meno Aziz Mehmed Effendi. Niektorí z jeho stúpencov sa verejne obrátili na islam, pričom v tajnosti zachovávali prvky židovskej viery a zvykov. Stali sa známymi ako Dönme („obrátenci“ alebo „zradcovia“). Komunity Dönme sa rozvinuli najmä v Solúne (Thessaloniki). Po celé generácie si zachovávali charakteristické náboženské tradície, komunitné inštitúcie a silné povedomie o svojom pôvode z Zeviho hnutia. Zevi im zanechal určité pokyny na zachovanie komunity. Jedným z veľmi výstižných pokynov bolo: „Nikdy sa neožeň s moslimom“. Dönme vzišli z hnutia, ktoré spájalo verejné vyznávanie islamu so zachovaním a preinterpretáciou aspektov židovskej tradície. Sabbatai Zevi bol donútený konvertovať; jeho nasledovníci sa rozhodli nasledovať ho do islamu. Skrytí Židia.

Jacob Frank (1726–1791) bol židovský náboženský vodca z 18. storočia, ktorý o sebe tvrdil, že je nástupcom alebo reinkarnáciou Sabbataiho Zeviho. Založil židovské hnutie známe ako frankizmus a jeho stúpenci boli známi ako frankisti. Frank, ktorý vo veľkej miere čerpal z predchádzajúcej sabbatejskéj tradície, učil, že je možné prekročiť bežné náboženské hranice. Kázal, že jeho stúpenci by mali

nasledovať ho na novej náboženskej ceste. V roku 1759, po rokoch konfliktov s židovskými autoritami, bol Frank spolu s mnohými zo svojich židovských nasledovníkov pokrstený v rímskokatolíckej cirkvi vo Lvove (Lwów). Sám Frank si pri prijatí krstu zvolil meno Józef Frank. Následne sa Frank snažil získať uznanie a postavenie v kresťanskej spoločnosti. Jeho stúpenci si naďalej zachovávali osobitné vierovyznania a tradície odvodené z židovského, sabatajského a frankistického učenia. Mnohí z nich zostali po celé generácie samostatnou sociálnou a náboženskou komunitou. Kryptožidia.

27. marca 1839 moslimovia zaútočili na židovskú štvrť v iránskom Mašhade, kde žilo približne 2 000 Židov. Zabili asi 35 Židov, mnohí ďalší boli zranení. Komunita bola pod hrozbou násilia donútená konvertovať na islam. Tí, čo prežili, boli oficiálne pokrstení a stali sa známymi ako „Jadid al-Islam“, čo znamená „noví moslimovia“. Zvláštnym rysom bolo, že mnohé rodiny si vytvorili verejnú moslimskú identitu a súkromnú židovskú identitu. To mohlo zahŕňať používanie dvoch súborov mien a starostlivé oddeľovanie ich náboženských praktík. Židia z Mašhadu sa začali venovať obchodu a nadviazali obchodné kontakty po celej Perzii a Strednej Ázii. Ich obchodné siete napokon pomohli rozšíriť komunitu aj mimo Mašhadu. Ako to čas a história dovoľovali, niektorí sa vrátili k judaizmu, niektorí zostali niekde medzi týmito dvoma náboženstvami a niektorí sa stali úprimnými moslimami. Kryptožidia.

Bolo by pekné, keby sa tento proces v dnešnej dobe zastavil. Na strednej škole som mal okruh židovských priateľov. Mali sme medzi sebou kamaráta, ktorému nikdy nedovolili zúčastniť sa našich židovských sviatkov. Mysleli sme si, že jeho rodičia sú proste rasisti. Až ako dospelý som zistil, že jeho matka bola Židovka. Na povrch to vyšlo až vtedy, keď jej diagnostikovali rakovinu prsníka, ktorá sa vyskytuje najmä u židovských žien. Až vtedy svojim deťom prezradila, že sa narodila ako Židovka.

George Allen, narodený v roku 1952, bývalý senátor za Virgíniu, zistil, že je Žid, keď mal 54 rokov. Židovský pôvod jeho matky bol odhalený v auguste 2006 v článku v *časopise The Forward.* Po zverejnení článku sa na to opýtal svojej matky a až vtedy zistil, že je Židovka. Jeho matka, Henriette „Etty“ Lumbroso Allenová, pochádzala zo sefardskej židovskej rodiny v Tunisku. Povedala, že ona a jej manžel skrývali jej židovský pôvod pred svojimi deťmi, pretože ich chceli uchrániť pred strachom a prenasledovaním, ktoré sama zažila.

Madeleine Albrightová, ministerka zahraničných vecí Spojených štátov, mala podobnú skúsenosť. V roku 1997, vo veku 59 rokov, krátko po tom, čo sa stala ministerkou zahraničných vecí, uviedla, že sa dozvedela, že jej rodičia boli Židia a že traja z jej starých rodičov boli zavraždení počas holokaustu. Túto rodinnú históriu odhalil reportér *denníka Washington Post* Michael Dobbs. Bola vychovávaná v rímskokatolíckom vierovyznaní a neskôr sa stala členkou episkopálnej cirkvi. Trvala na tom, že jej rodičia jej nikdy nehovorili o ich židovskom pôvode ani jej nevysvetlili, čo sa stalo s ich príbuznými. Niektorí komentátori spochybňovali, či mohla o tom naozaj nevedieť, ona však dôsledne tvrdila, že o tom nevedela.

Kryptožidia 21·storočia.

Hoci španielski skrytí Židia predstavujú významnú skupinu skrytých Židov, nie sú jedinými skrytými Židmi na svete. Tento pojem sa vzťahuje na oveľa viac Židov, než len na tých, ktorí boli v roku 1492 v Španielsku nútení konvertovať. V Inštitúte genetickej genealógie Schar sa pozeráme za hranice skúseností iberských skrytých Židov s cieľom venovať mnohým doteraz neuznaným komunitám skrytých Židov pozornosť, ktorú si zaslúžia.

Identifikácia skupín s možnou skrytou židovskou minulosťou môže byť náročná, najmä preto, že rodiny svoj pôvod či zvyky držali v tajnosti. Pri skúmaní potenciálnej skupiny tajných Židov môžu výskumníci využiť zhodu DNA so Židmi, zhodu DNA so známymi židovskými komunitami, vzorce uzatvárania manželstiev, povolania, životný štýl, jazyk a ďalšie dokumentárne dôkazy. Odhalenie skrytej minulosti je multidisciplinárnym úsilím.

Tento výskumný projekt prináša dôkazy o tom, že niektoré rómske skupiny možno považovať za kryptožidov. Projekt nadobudol taký rozsah, že sa už nedal obsiahnuť v jednej štúdii. Táto štúdia slúži ako úvod do širšieho projektu. V priebehu nasledujúceho roka budú zverejnené samostatné štúdie, ktoré sa budú podrobnejšie zaoberať jednotlivými časťami tejto úvodnej štúdie.

Úvod

V roku 2022 ma kontaktoval pán anglo-rómskeho pôvodu, ktorý bol prekvapený, keď vo svojej komerčnej správe o DNA objavil židovský pôvod. Moja vlastná rodina má židovský aj rómsky pôvod, takže táto kombinácia – židovský a rómsky pôvod – pre mňa nebola úplným prekvapením. Pri práci na rodokmeni tejto anglo-rómskej rodiny a na ich zhodách v DNA som sa zoznámil s ich mnohými vzdialenými príbuznými žijúcimi v iných častiach Európy. Medzi nimi bol aj Lisardo Montes Cano. Kontaktoval som tohto človeka, s ktorým sa zhodovala DNA anglo-rómskej rodiny, a k môjmu veľkému prekvapeniu som zistil, že Cano už 40 rokov skúma židovský pôvod španielskych Gitanos. V rámci našej spolupráce sme pomocou platformy na testovanie pôvodu MyHeritage otestovali 100 španielskych Gitanos zo všetkých provincií Španielska.

Výsledok bol prekvapujúci. Správy identifikovali u účastníkov sefardské židovské predky a analýzy autozómov a haplogrup ukázali príbuznosť so židovskými populáciami v celej diaspore, od kočinských a uzbeckých Židov až po irackých, marockých, sefardských a aškenázskych Židov. To vyvolalo niekoľko otázok. Ako mohli vzniknúť tieto geograficky rôznorodé príbuznosti so židovskými referenčnými skupinami? A objavili by sa podobné vzory aj u iných skupín, ktoré sa samy identifikujú ako Rómovia?

Ďalším krokom bolo preskúmanie iných rómskych etník. V rámci tejto štúdie bolo vyšetrených 456 osôb z 25 rómskych a príbuzných skupín s cieľom preskúmať možný židovský pôvod a zistiť, či sa podobné príbuzenské vzťahy so židovskými referenčnými populáciami v rámci diaspory prejavujú aj mimo skupiny španielskych Gitanos.

Na preskúmanie tejto témy sme využili rôzne komerčne dostupné testovacie platformy. Medzi ne patrili MyHeritage, DNA Consultants a Family Tree DNA. Namiesto toho, aby sme sa spoliehali na jednu komerčnú platformu a jej vlastnú referenčnú vzorku DNA, rozhodli sme sa využiť tri.

Testované skupiny

Anglo-rómi (41)
Bulharskí Rómovia – kresťania
(20) Bulharskí Rómovia –
moslimovia (4) Fínski Cale (23)
Francúzski Corari (19)
Francúzski Jenish (19)
Francúzski Manouche (19)
Francúzski Gitane (17)

Nemecký Sinti (13)
Grécki Rómovia (21)
Maďarskí Rómovia (26)
Piemontskí Sinti (9)
Poľskí Bergitka Carpati (22)
Rumunskí Kalderash (7) Rumunskí
Rómovia Vatrari (3) Škótski
Nacken (19)
Srbskí Rómovia (19)
Slovenskí karpatskí Rómovia (2)
Slovenskí Lovari (13)
slovenskí Romungro (108)
Španielski Gitanos (95)
Švajčiarski Jenish (4)
Turecký Rómovia (4)
Ukrajinskí Rómovia
(15) Maďarskí
Rómovia (8)

Výsledky

Tu sú uvedené výsledky, ktoré boli získané na základe testovania DNA jedincov z rôznych rómskych etnických skupín. Nejde o všeobecné tvrdenia o „Rómach“ ako takých, ale skôr o zistenia týkajúce sa doteraz testovaných osôb. Tieto zistenia sa môžu vyskytovať aj v iných komunitách, alebo môžu byť obmedzené len na skupiny testované v tejto štúdii. Iba testovanie ďalších skupín ukáže, či sa tieto zistenia dajú potvrdiť aj inde.

Juhoázijský pôvod

Južnoázijský pôvod Rómov potvrdzujú lingvistické dôkazy, populačná genetika a pretrvávanie juhoázijského pôvodu v rómskych populáciách po celej Európe a západnej Ázii. Naozaj, pri 25 populáciách, pri použití kalkulátora Gedmatch Dodecad V3, bol priemerný podiel juhoázijského pôvodu v rôznych skupinách približne 17,3 %.

Predkovia mimo juhoázijského pôvodu

V 25 populáciách skúmaných v rámci tohto výskumu predstavoval juhoázijský pôvod trvalú, avšak menšinovú zložku súčasného genetického profilu. Väčšinový pôvod (82,7 %) sa rozdeľoval predovšetkým medzi stredomorské, západoeurópske, východoeurópske a západoázijské zložky.

Židovské populácie môžu v modeloch zmiešaného pôvodu vykazovať aj stredomorské, západoeurópske, východoeurópske a západoázijské zložky. Testované rómske skupiny a referenčné židovské populácie tak vykazujú určité prekrývanie vo svojich široko modelovaných zložkách.

Okrem podobnej základnej genetickej stopy ((stredomorská + západoeurópska a východoeurópska + západoázijská
) táto štúdia zistila, že testované rómske skupiny vykazujú genetickú príbuznosť s referenčnými židovskými populáciami

z rôznych končín židovskej diaspory. Patrili medzi nich aškenázski, sefardskí, marockí, iránski, irackí, gruzínski, azerbajdžanskí, uzbeckí či bukharskí, kočinskí a Bnei Menashe Židia. Tieto znaky sa nevyskytovali len v jednej rómskej skupine (francúzski Manouche) alebo v jednej geografickej oblasti (Slovensko). Objavovali sa v rôznych kombináciách a frekvenciách medzi Rómami, Sintami, Kale, Gitano, Vlax, karpatskými, balkánskymi, tureckými a príbuznými rómskymi populáciami. Všetky testované rómske skupiny vykazovali príbuznosť so židovskými populáciami.

Zo 208 Rómov z 15 rôznych etnických skupín, ktorí absolvovali testovanie prostredníctvom FTDNA, bol každý v správe MyOrigins zaradený do jednej alebo viacerých kategórií aškenázskych, sefardských, mizrahi alebo jemenských Židov. Tento opakujúci sa vzor poskytuje užitočný východiskový bod pre skúmanie možného židovského pôvodu v rámci jednotlivých vzorkovaných skupín aj medzi nimi.

Genetické prepojenia medzi krajinami: vzťahy medzi testovanými skupinami

Jedným z pozoruhodných zistení bola opakovaná prítomnosť genetických prepojení medzi účastníkmi vo všetkých skúmaných skupinách. Hoci žili v lokalitách rozprestierajúcich sa od Fínska po Turecko a od Bulharska po Anglicko, výsledky analýzy ich DNA naznačovali existenciu siete spoločných predkov.

Účastníci z geograficky oddelených skupín vykazovali DNA prepojenia presahujúce hranice komunít. V diskutovaných príkladoch sa dĺžka zaznamenaných spoločných segmentov pohybovala v rozmedzí približne 50 až 400 centimorganov, čo sú hodnoty, ktoré môžu zodpovedať rôznym typom príbuzenských vzťahov. Tieto výsledky naznačujú, že skúmané skupiny tvoria súčasť prepojenej siete so spoločným pôvodom, hoci endogamia sťažuje interpretáciu konkrétnych príbuzenských vzťahov.

Keď si človek prezrie zoznamy zhôd DNA, ktoré sú k dispozícii pre jednotlivcov na platforme Gedmatch, zistí, že sa v ňom opakovane objavujú rovnaké mená osôb z iných rómskych etnických skupín. Slovenský Romungro sa môže objaviť ako zhoda DNA s anglickým Rómom aj so španielskym Gitanom. Pri prehliadaní zoznamu príbuzných na základe DNA u každého testovaného jedinca sa ukázalo, že mali príbuzných na základe DNA z iných rómskych skupín.

Aby sme tento pozorovaný jav preskúmali, vybrali sme po jednej osobe z každej z 18 rómskych etnických skupín a pomocou nástroja na vyhľadávanie príbuzných GEDmatch sme zozbierali ich 1 000 najbližších príbuzných na základe DNA.

Postup bol nasledovný:

Zlúčili sme zoznamy 1 000 najvýznamnejších zhôd DNA zástupcov jednotlivých komunít. To predstavovalo 1 000 zhôd DNA na osobu, teda celkovo 18 000 zhôd DNA.

Identifikovali sme 75 osôb, ktoré sa objavili v zoznamoch zhôd DNA jednotlivých zástupcov. Tieto opakujúce sa zhody pochádzali z 25 rôznych rómskych etnických skupín.

Zrátali sme, koľkokrát sa týchto 75 ľudí objavilo v zozname príbuzných podľa DNA každého jednotlivca. Tieto počty sa premietli do stĺpcov, ktoré vidíte nižšie.

Napríklad fínska Kale-hodnota 72 znamená nasledovné. Zo 75 osôb, ktoré sa objavili vo väčšine z 18 vybraných jedincov z 18 rôznych etnických skupín, sa 72 z nich objavilo v zozname príbuzných podľa DNA fínskych jedincov Kale.

Graf teda znázorňuje, do akej miery sú 18 jednotlivcov z 18 etnických skupín prepojení so zoznamom 75 osôb, ktoré sa objavujú vo väčšine zoznamov genetických príbuzných týchto 18 jednotlivcov.

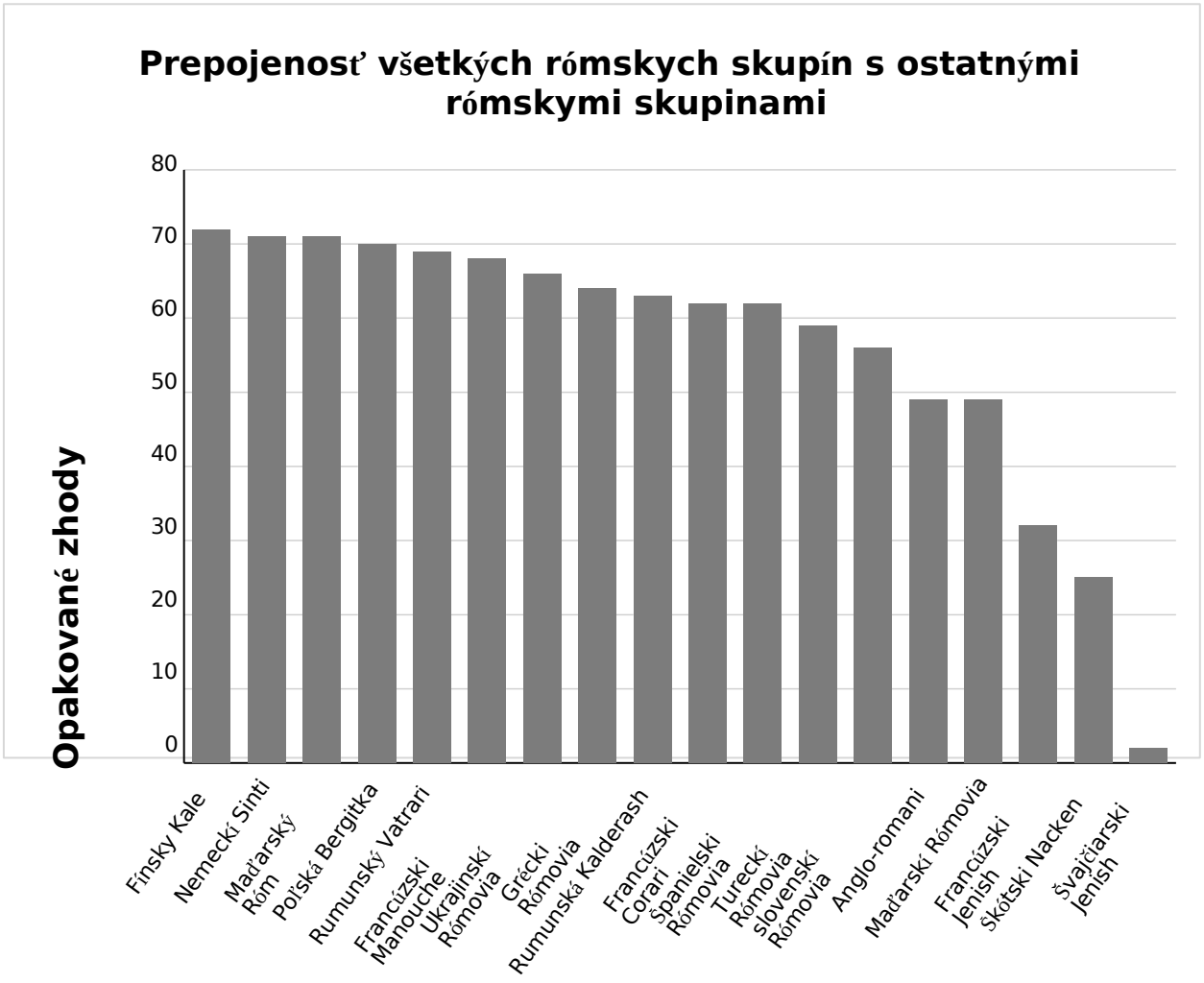

Táto analýza naznačuje, že členovia vzorkovaných rómskych skupín majú spoločné genetické väzby naprieč komunitami. V tomto širokom zmysle sú genetickými „príbuznými“.

Genetici majú vzorec, podľa ktorého platí, že ak máte s inou osobou spoločné množstvo DNA X (merané v centimorganoch), ste jej bratranec alebo sesternica, resp. tretí bratranec alebo sesternica. Vzorec, ktorý používa väčšina spoločností, vyzerá približne takto.

Príbuzenský vzťah	**Priemerný počet spoločných cM**	**Typický rozsah**
Rodič/dieťa	3 487 cM	3 300–3 720
Plnohodnotné súrodenci	2 613 cM	1 613–3 488

Vzťah	Priemerný spoločný cM	Typický rozsah
Starý rodič/vnuk	1 754 cM	1 300–2 300
Teta/strýko – neter/synovec	1 746 cM	1 200–2 300
Nevlastný súrodenec	1 759 cM	1 160–2 436
Prvý bratranec	874 cM	396–1 397
Prvý bratranec v druhom kolene	433 cM	141–851
Polovičný prvostupňový bratranec	449 cM	156–979
Druhý bratranec	233 cM	46–515
Druhý bratranec v druhom kolene	123 cM	30–339
Tretí bratranec	74 cM	0–234
Štvrtý bratranec	35 cM	0–139
Piaty bratranec	17 cM	0–80

Tieto bežné odhady sa môžu ťažko uplatňovať na rómske populácie s históriou endogamie. Pri porovnávaní zhôd DNA zo služieb MyHeritage, FTDNA a GEDmatch sme zistili, že nemeckí Sinti zdieľajú určité množstvo DNA s bulharskými Rómami a španielski Gitanos s fínskymi Kale, čo by štandardné odhady mohli považovať za relatívne blízke príbuzenské vzťahy.

Ak majú rodiny dlhú históriu v rôznych krajinách, vzťah odhadnutý na základe štandardného odhadu spoločnej DNA nemusí zachytiť celú históriu ich prepojenia. Opakované spoločné predkovstvo a endogamia môžu ovplyvniť množstvo DNA, ktoré majú dvaja ľudia spoločné, a preto odhady príbuzenských vzťahov vyžadujú dôkladnú genealogickú interpretáciu.

Aby to bolo jasné: dvaja ľudia, ktorí majú spoločných 233 cM, môžu spadať do rozsahu možných príbuzenských vzťahov. Ak túto hodnotu zdieľajú nemecký účastník z komunity Sinti a turecký účastník z komunity Rómov, výsledok naznačuje spoločnú DNA; pri interpretácii tohto vzťahu je potrebné zohľadniť aj rodinnú históriu a endogamiu.

Tieto genetické prepojenia medzi komunitami žijúcimi v rôznych krajinách sú v súlade so spoločným pôvodom a naznačujú možnosť existencie spoločných predkov. Podnecujú tiež k ďalšiemu skúmaniu neskorších kontaktov medzi komunitami a vplyvov endogamie.

Endogamia

Keď sa niekto snaží zistiť, či je určitá skupina ľudí skrytými Židmi, jedným z charakteristických znakov sú endogamné manželstvá. Ide o uzatváranie manželstiev v rámci rodiny. Hoci táto prax nie je výhradnou doménou skrytých Židov, v spojení s ďalšími dôkazmi sa stáva ďalším potvrdzujúcim dôkazom.

V nedávnych správach sa Susan Collinsová, americká senátorka, ktorá sa dostala do nemilosti, pokúšala zdiskreditovať svojho politického súpera tým, že oznámila, že bol ženatý so svojou sesternicou z druhého kolena. Novinári sa poriadne zabávali na tom, že si vzal sesternicu z druhého kolena. Pripomína to, že endogamné

Manželstvo, teda uzatváranie manželstiev v rámci rodiny, hoci je pre mnohých z nás bežné, nie je v širokej verejnosti bežné. Je to buď niečo, čo určitá komunita robí, alebo niečo, čo nerobí. Skrytí Židia uzatvárajú manželstvá endogamným spôsobom. Táto spravodajská reportáž veľmi ponižujúcim spôsobom odhalila postoj komunít, ktoré endogamiu nepraktizujú, voči tým, ktoré ju praktizujú. V roku 2026.

Tento predsudok má veľmi dlhú históriu. V skutočnosti to bolo po veľmi dlhú dobu považované za trestný čin. Rímska cirkev už od dávnych čias zakazovala endogamné manželstvá. Manželstvá medzi príbuznými bližšími ako 7. stupňaneboli povolené.

Obmedzenia týkajúce sa manželstiev medzi bratrancami a sesternicami sa v rámci rímskej cirkvi vyvíjali postupne prostredníctvom rímskej legislatívy a cirkevnej praxe. Augustín vo svojich dielach z počiatku 5. storočia konštatoval, že manželstvá medzi bratrancami a sesternicami boli kedysi zákonné, avšak ich zákaz ocenil ako spôsob, ako vytvárať rodinné väzby aj mimo existujúceho príbuzenstva.

V odpovedi, ktorú zachoval Bede, pápež Gregor I. povedal Augustínovi z Canterbury, že deti súrodencov, teda prvostupňoví bratranci a sesternice, sa nesmú brať, zatiaľ čo deti vzdialenejších generácií áno. To ilustruje rané pravidlo, ktoré bolo oveľa užšie než neskoršia hranica siedmich stupňov.

Obmedzenia rímskej cirkvi týkajúce sa manželstiev medzi blízkymi príbuznými sa v priebehu storočí rozširovali. V 11. a 12. storočí kanonisti presadzovali zákonný zákaz uzatvárania manželstiev medzi osobami, ktoré boli si bližšie ako v 7. stupni príbuznosti, teda manželstiev medzi osobami, ktoré boli si bližšie ako7.bratranci a sesternice. Historici upozorňujú, že uplatňovanie tohto zákazu nebolo jednotné, a uvádzajú, že manželstvá medzi vzdialenými príbuznými sa mohli uzatvárať po získaní cirkevnej výnimky.

V roku 1215 kánon 50 obmedzil tento zákaz na príbuzných do štvrtého stupňa. Mohlo sa uzatvárať manželstvo so štvrtýmbratrancom alebo s niekým vzdialenejším, ale nie s nikým bližším. Koncil konštatoval, že dodržiavanie prísnejšieho zákazu (siedmibratranci) by vo všeobecnosti bolo spojené so značnými ťažkosťami. Kánon 52 tiež uznal, aké ťažké bolo preukázať rodinné väzby siahajúce až do siedmeho stupňa. Preto sa dohodli, že prijateľným stupňom príbuznosti medzi nevestou a ženíchom sú štvrtí bratranci a sesternice.

Židia v Európe však od samého počiatku tento zákon vždy porušovali. Vždy sa sobášili v rámci rodiny a v rámci komunity. Keď boli Židia prenasledovaní a stiahli sa do ilegality ako tajní Židia, pokračovali v zvyku uzatvárať manželstvá v rámci rodiny a v rámci skupiny. Sobášili sa s bratrancami a sesternicami, keď boli otvorene židovského vyznania, a sobášili sa s bratrancami a sesternicami aj vtedy, keď boli tajnými Židmi.

Konvertovaní sefardskí Židia v Španielsku a konvertovaní Židia v severnej Európe pokračovali v uzáväzkoch medzi bratrancami a sesternicami napriek nesúhlasu cirkvi s touto praxou.

Tento príbeh mal dve stránky. Kým konvertovaní Židia sa nechceli ženiť mimo svojej rodiny alebo komunity konvertovaných Židov, nežidia sa zase nechceli oženiť s konvertovanými Židmi. Manželstvo s konvertovaným Židom bolo spoločenskou záťažou. V časoch morovej epidémie v14.storočí, počas prenasledovaní spojených s morom, boli Židia aj konvertovaní Židia obviňovaní z úmyselného šírenia moru a boli zabíjaní za svoje „zločiny“. Konverzia neodstránila spoločenské stigma ani bremeno židovského pôvodu.

Endogamné manželstvá tajných Židov možno pozorovať vo všetkých komunitách tajných Židov. Dobre zdokumentovaným príkladom sú Chuetas, tajní Židia z Mallorky. 15 židovských rodín z Mallorky sa po nútenom obrátení stalo 15 rodinami tajných Židov a uzatvárali manželstvá výlučne v rámci týchto 15 rodín.

15 priezvisk tradične spájaných s mallorskými Chuetas**,** v kataláčine známymi ako Xuetes**,** sú:

1. Aguiló
2. Bonnín – píše sa aj Bonnin
3. Cortès – tiež Cortés
4. Fortesa – tiež Forteza
5. Fuster
6. Martí
7. Miró
8. Picó
9. Pinya – tiež Piña
10. Pomar
11. Segura
12. Tarongí
13. Valentí
14. Valleriola
15. Valls

Rodokmene týchto rodín sa medzi týmito 15 menami opakovane prelínajú. V roku 2011 rabín Nissim Karelitz, predseda rabínskeho súdu v Bnei Brak, uznal, že Chuetas, ktorí spĺňajú podmienky, sú podľa židovského práva už Židia, čo znamená, že sa môžu vrátiť k judaizmu a nemusia konvertovať. Toto bolo rozhodnutie významnej izraelskej rabínskej autority.

Dôvodom bolo, že generácie endogamných manželstiev v rámci komunity Chueta zachovali židovský materský pôvod napriek nútenému obráteniu predkov na kresťanstvo. Rozhodnutie sa týkalo rodín, ktorých rodokmeň potvrdzoval túto kontinuitu. Organizácia Shavei Israel, ktorá pomohla dosiahnuť toto rozhodnutie, neskôr opísala kritérium ako schopnosť preukázať, že matka matky danej osoby mala pred druhou svetovou vojnou jedno z 15 priezvisk komunity Chueta.

Nielen že endogamia je náznakom toho, že daná komunita môže byť komunitou tajných Židov, ale v jednom prípade izraelské rabínstvo uznalo komunitu tajných Židov za židovskú práve kvôli ich prísnemu dodržiavaniu monogamie.

V moslimskom svete praktizovali konvertovaní Židia tiež prísnu endogamiu.

Dönme, stúpenci Sabbataiho Zeviho, ktorí sa navonok obrátili na islam, si tiež zachovali samostatnú komunitu prostredníctvom sobášov v rámci svojej skupiny. Sabbatai Zevi, charizmatická mesiášska postava, zanechal svojim stúpencom 18 prikázaní, ktoré podľa neho musia dodržiavať. Prikázanie číslo 17 z osemnástich prikázaní Dönme, tradične pripisovaných Sabbataiovi Zevimu, sa prekladá ako „nesmieme sa s nimi (s moslimami) oženiť“. Toto je možno jediný prípad, keď komunita konvertitov mala písomný pokyn: „nikdy sa neožeň s cudzím“. Vo všeobecnosti to však bolo presne to, čo robili. V tomto prípade bolo nikdy sa neoženiť s cudzím hlavným prikázaním.

V tomto kontexte sa pod pojmom „moslimovia“ rozumejú moslimovia mimo komunity židovských stúpencov Sabbataiho Zeviho, ktorí konvertovali na islam. Dönme totiž sami formálne prijali islam. Pravidlo vyžadovalo uzatváranie manželstiev v rámci komunity. Historik Marc David Baer potvrdzuje, že prikázania

im prikazovali uzatvárať manželstvá medzi sebou a že viedli podrobné rodokmene, aby zachovali túto endogamiu.

Židia z Mašhadu, ktorí boli v 19·storočí násilne obrátení na islam, starostlivo dohadovali manželstvá v rámci svojej komunity. Svoje deti zasnúbili už v veľmi mladom veku, aby sa vyhli sobášom mimo komunity.

*V minulosti boli skoré sobáše bežné v niektorých častiach východoeurópskych, sefardských a mizrahi židovských spoločenstiev. Sobáše sa často dohadovali za výraznej účasti rodiny a sobáše v teenagerskom veku boli rozšírené. V niektorých prípadoch boli deti zasnúbené alebo sa vydávali ešte v mladšom veku, hoci tieto zvyky sa líšili podľa miesta a spoločenského postavenia. Dnes sa sobáše v niektorých haredských alebo chasidských komunitách zvyčajne uzatvárajú na konci dospievania alebo na začiatku dvadsiatych rokov, pričom rodiny a dohadovači sobášov často zohrávajú dôležitú úlohu.

V niektorých tradičných rómskych komunitách zohrávajú rodiny rovnako významnú úlohu pri dohadovaní manželstiev a udržiavaní vzťahov medzi rodinami. V niektorých komunitách boli zdokumentované prípady sobášov v dospievajúcom veku, vrátane sobášov pred dovŕšením 18 rokov, hoci táto situácia sa výrazne líši v závislosti od skupiny, krajiny a generácie. Výskum v Srbsku spája skoré sobáše s viacerými vzájomne pôsobiacimi faktormi, medzi ktoré patria očakávania komunity, ekonomické pomery, prístup k vzdelaniu a diskriminácia.

V sociálnej úlohe manželstva v ortodoxných židovských a tradičných rómskych komunitách existuje výrazná podobnosť. Manželstvo môže spájať rodiny, posilňovať vzťahy v rámci komunity a prispievať k odovzdávaniu zvykov a identity ďalšej generácii. V niektorých prostrediach ovplyvňovali načasovanie uzavretia manželstva aj očakávania týkajúce sa skromnosti a sexuálneho správania.

Pre niektoré kryptožidovské komunity pomáhali manželstvá v rámci skupiny zachovať spoločnú identitu. Slúžili tiež ako ochrana v obdobiach, keď bolo tajné vyznávanie náboženstva nebezpečné. Sefardské rodiny konvertitov v Španielsku a v Amerike využívali endogamné manželstvá na udržanie sietí dôvery a v niektorých prípadoch aj na skryté dodržiavanie židovských zvykov.

Endogamia medzi vzorkou rodín je jedným z viacerých vzorov, ktoré je možné zohľadniť pri skúmaní možných prepojení s kryptožidovskými komunitami.

Testované skupiny praktizujú endogamiu

Endogamia sa v rómskom svete praktizovala a praktizuje dodnes. Rodokmene anglo-rómov, ktoré siahajú až do 18. storočia, odhaľujú generáciu za generáciou endogamných manželstiev. V rodokmeňoch švajčiarskych Jenishovcov sa endogamia vyskytuje od 17·storočia až po súčasnosť u ich amerických potomkov.

Pomocou funkcie „Are Your Parents Related“ (Sú vaši rodičia príbuzní?) na portáli GEDmatch bolo u 456 osôb z 25 komunít posúdené, či existujú náznaky príbuzenského vzťahu medzi rodičmi. Výsledky boli nasledovné.

Rozdelenie príbuzenských vzťahov medzi rodičmi

Pravdepodobne príbuzní 32,22 %

Vzdialené príbuzenské vzťahy 36,40 %

Nie sú príbuzní 31,38

% Celkový záver:

68,2 % účastníkov vykazovalo známky príbuzenského vzťahu s rodičmi, či už blízkeho, alebo vzdialeného.

Pri rozhovoroch s účastníkmi štúdie všetci uviedli, že ich rodičia boli prvostupňoví, druhostupňoví alebo tretostupňoví bratranci a sesternice, prípadne aspoň vzdialení príbuzní. Platilo to pre všetky rómske etnické skupiny vo všetkých krajinách. Vo všetkých skupinách pretrváva vysoká miera uzatvárania manželstiev v rámci rodiny a komunity.

Endogamia medzi skúmanými rómskymi rodinami zodpovedá vzorom, ktoré sa vyskytujú aj v niektorých kryptožidovských komunitách, a dodáva historickému porovnaniu ďalší rozmer.

V rámci endogamnej manželskej praxe medzi anglo-rómskymi skupinami sa skrýva niekoľko zaujímavých aspektov.

Jedna z nich sa týka manželských zvyklostí a cirkevných pravidiel. Dostupné rodokmene anglo-rómskych a švajčiarskych Jenishov naznačujú, že v niektorých rodinách dochádzalo v priebehu zdokumentovaných období k sobášom medzi blízkymi príbuznými. To si vyžaduje ďalšie skúmanie toho, ako sa takéto sobáše uzatvárali a zaznamenávali.

Zistená príbuznosť medzi účastníkmi vzorky naznačuje dlhodobú endogamiu v niektorých komunitách. História a časové súvislosti týchto manželských vzorcov zostávajú predmetom ďalšieho výskumu.

Rodinné histórie naznačujú možnosť, že niektoré manželstvá medzi blízkymi príbuznými vznikli mimo formálnych cirkevných dohôd alebo za okolností, ktoré nie sú zachytené v preskúmaných záznamoch. Spôsob uplatňovania cirkevných pravidiel a priebeh jednotlivých sobášov si zaslúžia podrobnejšie preskúmanie.

Endogamia môže zachovať genetické väzby v rámci komunít naprieč generáciami. Vzory, ktoré dnes pozorujeme, môžu preto obsahovať informácie o skoršom spoločnom predkovstve, a to popri vplyvoch neskorších sobášov a migrácií obyvateľstva.

Indický pôvod

Tento výskumný projekt skúmal juhoázijské zložky u 25 rómskych a príbuzných skupín. Priemerný podiel indického pôvodu uvádzaný v rámci týchto skupín bol 17,2 %. Hoci výskum potvrdzuje pôvod v severozápadnej časti južnej Ázie, kalkulátor zároveň poukázal na príbuznosť s referenčnými populáciami z južnej a západnej Indie. Tieto zistenia si vyžadujú podrobnejšie preskúmanie rozmanitosti, ktorú reprezentuje modelovaná juhoázijská zložka.

Poradie	Rómska skupina	Indický pôvod
1	Slovenskí Lovari	24,0 %
2	Poľská Bergitka Carpati	23,4 %
3	rumunskí Rómovia z kmeňa Vatrari	23,4 %
4	Rumunskí Kalderashovia	22,7 %
5	slovenskí Romungro	22,4 %
6	Slovenskí karpatskí Rómovia	22,2 %
7	Srbskí Rómovia	21,6 %

8	Maďarskí Rómovia	21,4 %
9	Ukrajinskí Rómovia	20,3 %
Poradie	**Rómovská skupina**	**Indický pôvod**
10	Fínsky Cale	20,2 %
11	Bulharskí Rómovia kresťania	19,9 %
12	Maďarskí Rómovia	19,2 %
13	Bulharskí Rómovia – moslimovia	19,0 %
14	Grécki Rómovia	18,2 %
15	Turecký Rómovia	17,2 %
16	Nemeckí Sinti	16,9 %
17	Francúzski Gitani	15,4 %
18	Španielski Gitanos	15,1 %
19	Francúzski Corari	14,3 %
20	Francúzsky Manouche	13,8 %
21	Francúzski Sinti z Piemontu	10,3 %
22	Anglo-rómska komunita	8,7 %
22	Škótsky Nacken	8,7 %
24	Francúzsky Jenish	8,4 %
25	Švajčiarsky Jenish	3,5 %

Výskum odhalil opakované genetické podobnosti medzi 25 rómskymi skupinami a indickými židovskými komunitami, najmä medzi kočinskými Židmi. To je samo o sebe zaujímavý zistenie. Okrem toho výsledky konzistentne poukazovali na príbuznosť s mizrahi a najmä s jemenskými Židmi (FTDNA a Gedmatch DodcadV3). Účastníci zo všetkých rómskych skupín mali podľa testov FTDNA 2 % až 10 % mizrahiho/jemenského židovského pôvodu. Predpokladá sa, že mizrahi/jemenskí židovskí obchodníci boli zakladateľmi židovských komunít v Indii. Historické záznamy ukazujú, že židovskí obchodníci cestovali tam a späť medzi Indiou, Jemenom a Stredozemím a na týchto trasách zakladali rodiny.

Genetická príbuznosť týchto skupín tak s indickými židovskými komunitami, ako aj s mizrahi/jemenskými Židmi je zložitá. Môže to naznačovať, že majú genetické väzby na mizrahi/jemenské židovské komunity aj na indické židovské komunity samostatne, alebo že majú mizrahi/jemenské židovské predky prostredníctvom indických židovských predkov. Inými slovami, tieto skupiny mohli zdediť svoj mizrahi/jemenský židovský pôvod prostredníctvom indických židovských predkov.

Analýzy surových údajov z FTDNA a MyHeritage vykonané prostredníctvom GEDmatch preukázali opakujúce sa podobnosti s referenčnými vzorkami mizrahi židov. Židovskí obchodníci pôsobili na obchodných trasách spájajúcich Blízky východ a Strednú Áziu a židovské komunity sa usadili aj v Číne. U 25 skupín sa prejavili opakujúce sa podobnosti s referenčnými vzorkami bukharských Židov; u 47,8 % účastníkov bola zaznamenaná podobnosť s uzbeckými Židmi.

V malej vzorke 10 bukharských Židov kalkulátor uviedol juhoázijské zložky v rozmedzí 10 % – 20 %. Niektoré juhoázijské referenčné populácie sa objavili vo výsledkoch modelovania tak pre vzorku bukharských Židov, ako aj pre vzorku Rómov. Patrili medzi ne kočínski Židia, Balúči, Paštúni, Pakistanci, Sindhí a kašmírski panditi, Vaish, Meghawal, bráhmani z Tamil Nadu, bráhmani z Andhra Pradesh, Indovia a Srivastavovia, Velama, INS a Lodi, GIH, Naidu a Hallaki, Severný Kannadi a Irula.

Časť juhoázijského pôvodu tejto skupiny mohla pochádzať z priamej migrácie z južnej Ázie alebo sa mohla dostať do genofondu komunity prostredníctvom migrácie uzbeckých Židov do tejto komunity.

Výskum tiež zistil, že testované rómske skupiny vykazovali trvalé podobnosti s referenčnými populáciami indických Židov. Referenčné skupiny Bnei Menashe, Cochin a Bene Israel sa medzi účastníkmi výskumu objavovali opakovane.

Tento záver potvrdzujú aj vzory mužských haplogrup u indických Židov a u testovaných rómskych skupín. Medzi najbežnejšie haplogrupy Y-DNA u indických Židov patria:

- **J2** (najmä J2a) — bežná
- **J1** — prítomná
- **E1b1b** — prítomná
- **G** — prítomná
- **R1a** — prítomná (niektoré pravdepodobne odrážajú miestne indické zmiešanie a niektoré širšie západoeurázijské línie)
- **R2** — zriedkavý
- **H** — občas

Najbežnejšie skupiny Y-DNA u rôznych testovaných rómskych etnických skupín boli:

- **J2** (najmä J2a) — bežná
- **J1** — prítomná
- **E1b1b** — prítomná
- **G** — prítomná
- **R1a** — prítomná (niektoré pravdepodobne odrážajú miestne indické zmiešanie a niektoré širšie západoeurázijské línie)
- **R2** — občas
- **H** — bežné

Široké kategórie mužských haplogrup, ktoré boli zaznamenané u indických židovských populácií a u vzorkovaných rómskych skupín, sa čiastočne prekrývajú. Toto porovnanie vyvoláva otázky o možných súvislostiach a vyžaduje si ďalšie skúmanie na úrovni konkrétnejších vetiev. V budúcnosti by sme chceli v rámci nášho výskumu uskutočniť priame porovnania DNA medzi členmi týchto komunít.

Z analýzy juhoázijských populácií vyplývajú dve zistenia. Po prvé, priemerný podiel indickej zložky predstavoval menšinový podiel modelovaného pôvodu u všetkých 25 skupín, a to približne 17 %. Po druhé, kalkulátor identifikoval príbuznosť s viacerými juhoázijskými referenčnými populáciami, vrátane indických židovských referencií, čo naznačuje komplexný vzor, ktorý si vyžaduje ďalšie skúmanie.

To má skutočne ďalekosiahle dôsledky. Mnohí ľudia sa domnievajú, že Rómovia začali migrovať do Európy zo severozápadnej Indie v dôsledku vojen a vysídľovania okolo 11. storočia, najmä v súvislosti s ťaženiami Ghaznavidov v severnej Indii. Rôzne verzie naznačujú, že ich predkovia utiekli pred konfliktmi, boli odvlečení na západ ako zajatci alebo cestovali s armádami ako vojaci, remeselníci a iní poskytovatelia služieb. Ide však len o hypotézy; žiadny zachovaný záznam jednoznačne neidentifikuje konkrétnu skupinu ľudí, ktorá odišla, ako predkov európskych Rómov.

Skutočnosť, že toľko z tu testovaných rómskych skupín vykazovalo genetickú príbuznosť s indickými židovskými skupinami z juhu Indie, pridáva ďalšiu otázku k príbehu o etnogenezi rómskych skupín zúčastnených na tejto štúdii. Indickí Židia boli súčasťou medzinárodných židovských obchodných ciest a ako takí sa mohli z obchodných dôvodov dostať na západ.

Neindický pôvod

Keďže rómske skupiny skúmané v tejto štúdii mali v priemere 80 % neindického pôvodu, tento pôvod nemožno považovať za zanedbateľný. Tieto skupiny majú viac neindického pôvodu ako indického. Základné matematické zručnosti to jasne dokazujú. Tento vo veľkej miere prehliadaný alebo bagatelizovaný 80-percentný neindický pôvod bol ústredným prvkom tejto štúdie.

Dominantným pôvodom je západoázijský a stredomorský pôvod

Vo väčšine prípadov mala daná rómska etnická skupina (francúzski Manouche alebo rumunskí Calderash) rovnaký alebo vyšší podiel západoázijského pôvodu ako juhoázijského. Vo všetkých prípadoch mala každá rómska etnická skupina vyšší podiel stredomorského pôvodu ako západoázijského či juhoázijského. Ak k stredomorskému pôvodu pripočítame západoázijský pôvod (regióny, ktoré sú geograficky, historicky a kultúrne prepojené), kombinácia západoázijského a stredomorského pôvodu bola dominantným pôvodom vo všetkých rómskych skupinách.

Široká zložka	Nevážený priemer
Stredozemné more	23,13 %
Západná Európa	21,57 %
Južná Ázia	17,34 %
Západná Ázia	17,27 %
Východná Európa	8,59 %
Ostatné uvedené zložky	12,10 %

Existujú dve možnosti, prečo testované rómske skupiny mali prevažne západoázijský a stredomorský pôvod.

Podľa jedného uznávaného modelu predkovia rómskych populácií získali západoázijský a európsky pôvod počas svojej migrácie na západ z južnej Ázie. Endogamia pozorovaná v mnohých komunitách vyvoláva otázky o tom, ako sa v priebehu tejto histórie mohli meniť načasovanie a rozsah interakcie s okolitými populáciami.

Ďalšou možnosťou je, že niektoré zo západoázijských a stredomorských zložiek odrážajú židovský vplyv. Židovské populácie od Indie po Európu vykazujú v analýzach zmiešanosti tiež tieto široké zložky a v komerčných výsledkoch pre skúmané skupiny sa objavili referenčné kategórie súvisiace so Židmi. Tento model predstavuje jednu z možných interpretácií tohto vzorca.

Je možné, že Židia, ktorí cestovali do Indie a neskôr sa presťahovali na západ, prispeli k pôvodu niektorých rómskych skupín? Túto možnosť možno zvážiť spolu s dôsledne uvádzanou juhoázijskou zložkou. Nevážený priemer juhoázijského pôvodu bol približne 17,3 %; stredomorský pôvod dosahoval v priemere približne 23,1 % a západoázijský pôvod 21,6 %, čo spolu predstavuje 44,7 %, ako sa uvádza v tejto štúdii. Tento vzor si vyžaduje podrobnejšie preskúmanie.

Židovský pôvod

Všetkých 25 testovaných skupín vykazovalo uvádzané príbuzenské vzťahy alebo iné výsledky, ktoré môžu mať význam pre skúmanie židovského pôvodu. Medzi ne patrili:

- Staroveký (kananejský a levantínsky pôvod)
- Stredoveké (stredoveký židovský pôvod)
- Moderné výsledky súvisiace so židovským pôvodom, vrátane porovnaní otcovských haplogrup so židovskými jedincami a hlásených autozomálnych zhôd s ľuďmi žijúcimi v Izraeli;
- Autozomálne genetické príbuznosti s aškenázskymi, sefardskými, mizrahi, jemenskými, marockými, alžírskymi, tuniskými, líbyjskými, irackými, iránskymi, gruzínskymi, azerbajdžanskými, uzbeckými a indickými židovskými skupinami.
- Mužské haplogrupy, ktoré zodpovedajú mužským haplogrupám židovskej populácie.

Na základe surových údajov o DNA zo služieb MyHeritage a FTDNA sa v rámci štúdie skúmal súbor ukazovateľov súvisiacich s možným židovským pôvodom. Medzi ne patrili zaznamenané príbuzenské vzťahy so starovekými Izraelitmi, stredovekými Židmi a stredovekými obyvateľmi Levantu; zaznamenané prepojenia s osobami pochovanými na stredovekých židovských cintorínoch v Norwichi a Erfurte; odkazy na indických Židov, vrátane Bnei Menashe a Cochin; a zaznamenané zhodnosti DNA s ľuďmi žijúcimi v Izraeli. Tieto výsledky pokrývajú staroveké, stredoveké aj moderné referenčné kategórie.

V rámci testovanej skupiny analýza zaznamenala výsledky v každej z týchto kategórií, pričom frekvencie sa líšili v závislosti od ukazovateľa.

Kategória	**%**
Staroveký izraelský pôvod	30,5 %
Stredoveký židovský pôvod	40,0 %
Stredoveký levantínsky pôvod	19,5 %

Kategória	%
Príbuzní pochovaní na stredovekom židovskom cintoríne (Nemecko)	67,1 %
Príbuzní pochovaní na stredovekom židovskom cintoríne (Veľká Británia)	59,0 %
Bnei Menashe	72,4 %
Cochin	50,0 %
Zhoda židovskej DNA u osôb žijúcich v Izraeli	77,6 %

(3. – 4.bratranci asesternice)

Z celkového počtu 456 osôb v súbore údajov:

- 30,5 % má hlásenú príbuznosť so starovekými Izraelitmi.
- 40,0 % vykazuje stredovekú európsku židovskú príbuznosť.
- 19,5 % uvádza príbuznosť so stredovekými Levantíncami.
- 67,1 % má uvádzané prepojenie s osobami identifikovanými na stredovekom židovskom cintoríne v Nemecku.
- 59,0 % má hlásenú spojitosť s osobami identifikovanými na stredovekom židovskom cintoríne vo Veľkej Británii.
- 72,4 % uvádza príbuznosť s židovskou skupinou Bnei Menashe.
- 50,0 % uvádza príbuznosť s židovskou skupinou Cochin.
- 77,6 % má príbuzných žijúcich v Izraeli

Súhrn zhôd so špecifickou židovskou populáciou

V rámci nástroja Gedmatch Dodecad V3 Calculator na analýzu genetickej príbuznosti a pôvodu podľa FTDNA sa objavili zhody s rôznymi židovskými skupinami. Výsledky sú uvedené nižšie.

Etnická skupina	Ashk (Behar)	Ashk (Dodecad)	Bnei Menashe	Kochinská Židia	Sefardská Židia	Marocká Židia	Uzbecká Židia	Iránski Židia	Azerbajdžanská Židia	Židia z Gruzínska	Irácká Židia
Anglo-rómski Židia	Nie	Nie	Áno	Áno	Nie	Nie	Áno	Áno	Áno	Nie	Áno
Bulharskí Rómovia	Áno	Áno	Áno	Áno	Áno	Áno	Nie	Nie	Nie	Nie	Nie
Bulharskí Rómovia, moslimovia	Áno	Áno	Áno	Áno	Áno	Áno	Áno	Áno	Áno	Áno	Áno
Fínska kapusta	Áno	Áno	Áno	Áno	Nie	Áno	Nie	Áno	Nie	Nie	Áno
Francúzsky Corari	Áno	Áno	Áno	Áno	Áno	Áno	Áno	Áno	Nie	Nie	Nie
Francúzština Jenish	Áno	Áno	Áno	Nie	Áno	Áno	Áno	Áno	Nie	Nie	Áno
Francúzska manouche	Áno	Áno	Áno	Áno	Nie	Nie	Áno	Áno	Áno	Nie	Nie
Piemontskí Sinti	Áno	Áno	Áno	Nie	Áno	Áno	Nie	Nie	Nie	Nie	Nie
Francúzski Gitanos	Áno	Áno	Áno	Áno	Áno	Áno	Áno	Áno	Áno	Áno	Nie
Nemeckí Sinti	Áno	Áno	Áno	Áno	Nie	Nie	Nie	Nie	Nie	Nie	Nie
Grécki Rómovia	Áno	Áno	Áno	Áno	Áno	Áno	Nie	Nie	Nie	Nie	Nie
Maďarskí Rómovia	Áno	Áno	Áno	Áno	Áno	Áno	Nie	Nie	Nie	Nie	Nie
švajčiarsky jenish	Áno	Nie	Áno	Nie	Áno	Áno	Áno	Áno	Nie	Nie	Nie
Rumunský Kalderash	Áno	Áno	Áno	Áno	Áno	Áno	Nie	Nie	Nie	Nie	Nie
Rumunskí Rómovia z kmeňa Vatrari	Áno	Áno	Áno	Áno	Áno	Áno	Nie	Nie	Nie	Nie	Nie
Škótsky Nacken	Áno	Áno	Áno	Áno	Áno	Áno	Áno	Áno	Nie	Nie	Nie
Srbskí Rómovia	Áno	Áno	Áno	Áno	Áno	Áno	Áno	Nie	Nie	Nie	Nie
Slovenskí karpatskí Rómovia	Áno	Áno	Áno	Áno	Nie	Áno	Nie	Nie	Nie	Nie	Nie
Romungro	Áno	Áno	Áno	Áno	Áno	Áno	Áno	Nie	Nie	Nie	Nie
slovenský lovari	Áno	Áno	Áno	Áno	Áno	Áno	Nie	Nie	Nie	Nie	Nie
Španielski Gitanos	Áno	Áno	Áno	Áno	Áno	Áno	Nie	Nie	Nie	Nie	Nie
Turecká Rómovia	Áno	Áno	Áno	Áno	Áno	Áno	Áno	Áno	Áno	Nie	Áno
Ungro Roma	Áno	Áno	Áno	Áno	Áno	Áno	Nie	Nie	Nie	Nie	Nie
PRIEMER (% Áno)	**95,7 %**	**91,3 %**	**100,0 %**	**87,0 %**	**78,3 %**	**87,0 %**	**47,8 %**	**43,5 %**	**21,7 %**	**8,7 %**	**21,7 %**

Priemery pre jednotlivé skupiny sú uvedené nižšie.

Židia z kmeňa Bnei Menashe sa vyskytujú v 23 z 23 (100 %)

populácií. Židia z Kochinu sa vyskytujú v 20 z 23 (87 %).

Aškenázski Židia (Behar) sa vyskytujú v 21 z 23 (91 %).

Aškenázski Židia (Dodecad) sa vyskytujú v 21 z 23 (91 %).

Sefardskí Židia sa vyskytujú v 16 z 23

prípadov (70 %). Marockí Židia sa

vyskytujú v 19 z 23 prípadov (83 %).

Uzbekistanskí Židia sa vyskytujú v 9 z 23

prípadov (39 %). Iránski Židia sa vyskytujú

v 8 z 23 prípadov (35 %).

Židia z Azerbajdžanu sa vyskytujú v 4 z 23

prípadov (17 %). Židia z Iraku sa vyskytujú

v 4 z 23 prípadov (17 %).

Židia z Gruzínska sa vyskytujú v 1 z 23 prípadov (4 %).

Analýzy 25 testovaných skupín poukázali na príbuznosť s židovskými referenčnými populáciami z rôznych častí diaspory, vrátane populácií z Cochin, Uzbekistanu, Gruzínska, Azerbajdžanu, Iránu, Iraku, aškenázskych a sefardských populácií. Kombinácie a frekvencie týchto referencií sa medzi jednotlivými skupinami líšili.

Jedným z možných vysvetlení židovského pôvodu v rómskych skupinách je „miešanie v dôsledku blízkosti“: židovské a rómske rodiny, ktoré žili a pracovali v blízkosti seba, sa mohli občas medzi sebou zosobášiť. Dalo by sa očakávať, že niektoré príbuzenské vzťahy budú kopírovať regionálne vzory, avšak výsledky uvedené v tejto štúdii sa nie vždy presne zhodujú so súčasnou polohou týchto skupín. Toto zistenie podnecuje k ďalšiemu skúmaniu tak miestnych kontaktov, ako aj iných možných dejín spoločného pôvodu.

Vzor židovských odkazov v rámci celej diaspory

Najnečakanejším zistením bol geografický rozsah podobností v židovských referenčných vzoroch, ktoré sa objavovali v rôznych rómskych populáciách. Bola pozorovaná nasledujúca opakujúca sa tendencia:

Rodina s židovskými referenciami	Populácie, v ktorých sa vyskytuje	Podiel z 25 populácií
Aškenázovia	25	100 %
Uzbekovia/Bucharania	25	100 %
Bnei Menashe	24	96 %
Cochin	24	96 %
Marokánci	24	96 %

Sefardský	23	92 %
Iránci	22	88 %
Židovská referenčná rodina	**Populácie, v ktorých sa vyskytuje**	**Podiel 25 populácií**
Gruzínska	17	68 %
Azerbajdžančania	16	64 %
Irakčania	5	20 %

Je možné konštatovať, že rôznorodé referenčné súvislosti súvisiace so Židmi sa opakujú takmer vo všetkých geografických vetvách skúmaných rómskych skupín a nie sú obmedzené na jednu európsku krajinu, jednu rómsku podskupinu ani jednu populáciu židovskej diaspory.

V skúmaných skupinách sa opakovane objavovali odkazy na aškenázskych a indických Židov, a to popri odkazoch na iné židovské komunity. Ich opakovaný výskyt poskytuje základ pre ďalšiu komparatívnu analýzu.

Ako vznikli tieto geograficky rozmanité príbuzenské vzťahy s židovským pôvodom, zostáva dôležitou otázkou. Zistený vzorec naznačuje zložitú históriu, ktorá môže zahŕňať viacero období a zdrojov spoločného pôvodu.

Židovské haplogrupy

Na začiatku tejto štúdie sme používali službu MyHeritage Ancestry DNA. Neskôr sme prešli na FTDNA, keďže táto spoločnosť za príplatok poskytovala haplogrupy pre mužov a mtDNA pre ženy. FTDNA poskytuje základnú mužskú (Y) haplogrupu pre mužov. Keďže hľadáme mužov s haplogrupami, ktoré zodpovedajú známym vetvám židovských haplogrup, u mnohých mužov sme prešli na vyššiu úroveň haplogrupy (Y111). To nám umožní zistiť, či členovia komunity zdieľajú známe vetvy židovských haplogrup. Upgradovali sme aj testy žien, takže budeme mať k dispozícii aj výsledky mtDNA pre ne. Cieľom je nájsť spoločné vetvy haplogrup medzi testovanými rómskymi skupinami a známymi židovskými vetvami. Momentálne máme 150 mužských haplogrup od mužov zo všetkých 25 skupín – to je začiatok. Aktuálny základný prehľad vyzerá takto.

Haplogrupa	J:	41	záznamov	(27,9 %)
Haplogrupa	R:	38	záznamov	(25,9 %)
Haplogrupa	H:	34	záznamov	(23,1 %)
Haplogrupa	I:	20	záznamov	(13,6 %)
Haplogrupa	E:	13	záznamov	(8,8 %)

Haplogrupa G: 1 záznam (0,7 %)

Celkom: 150 záznamov (100 %)

Konkrétne haplogrupy identifikované u mužov testovaných prostredníctvom FTDNA

Haplogrupy E

E-CTS2001:	8
E-CTS201:	1
E-FGC11457:	1

E-FT209004: 1
E-M84: 1
E-PF2546: 1

Haplogrupy G

G-L830: 1

G-P303: 1

H haplogrupy

H-M2867: 18
H-Z5875: 11
H-PH124: 4
H-Y6959: 1

I haplogrupy

I-P259: 6
I-S20289: 4
I-L22: 2
I-S2077: 2
I-CTS1132: 1
I-FGC10430: 1
I-M507: 1
I-PF4088: 1
I-S200300: 1
I-Z2338: 1

Haplogrupy J

J-Y3612: 11
J-Y6959: 9
J-M67: 4
J-Z43500: 3
J-3612: 2
J-FT8596: 2
J-Y8344: 2
J-CTS7683: 1
J-CTS7684: 1
J-L816: 1
J-M92: 1
J-PF7263: 1
J-Y2612: 1
J-Z1295: 1
J-Z504: 1

Haplogrupy R

R-Z201: 5
R-L2: 4
R-Z208: 3
R-CTS7763: 2
R-PH1047: 2
R-BY32077: 1
R-BY50762: 1
R-CT11874: 1
R-CTS11874: 1
R-CTS2509: 1
R-CTS9219: 1
R-FGC21124: 1
R-L151: 1
R-L260: 1
R-L283: 1

R-S1026: 1
R-S1051: 1
R-S11556: 1
R-S1221: 1
R-S4268: 1
R-S5520: 1
R-Y2905: 1
R-Y2906: 1
R-Y6951: 1
R-Z93:1

R-Z156: 1
R-Z214: 1
R-Z326: 1
R-ZZ12_1: 1

Spolu: 150 záznamov o haplogrupách.

Haplogrupa Y-DNA sleduje priamy otcovský pôvod muža. Y-chromosóm sa dedí z otca na syna, pričom sa v ňom v priebehu času hromadia mutácie; analýza týchto zmien môže pomôcť umiestniť otcovskú líniu do genetického rodokmeňa. Písmeno (J alebo E) označuje širokú vetvu; nasledujúce písmená a čísla identifikujú užšie vetvy. Ľudia z rôznych etnických a náboženských komunít môžu patriť do tej istej širokej haplogrupy. Špecifickejšie vetvy môžu byť spojené s konkrétnymi rodovými líniami. Nižšie sú uvedené haplogrupy mužov testovaných prostredníctvom FTDNA. Percentá udávajú uvádzaný podiel testovaných mužov v každej skupine.

J: 41 záznamov (27,9 %). Haplogrupa J má dlhú históriu v západnej Ázii a vyskytuje sa aj v oblasti Stredozemného mora a v Európe. Mnohí židovskí muži sú nositeľmi viacerých vetiev haplogrupy J. Keďže J je najväčšou širokou skupinou v tejto tabuľke, jej opakujúce sa, špecifickejšie vetvy sú užitočnými kandidátmi pre ďalší výskum zameraný na hľadanie spoločných židovských predkov po otcovskej línii. Samotné písmeno J nestačí na identifikáciu predka ako Žida,

Je potrebný ďalší výskum. Boli zadané ďalšie testy. Je však zaujímavé poznamenať, že najčastejšia široká kategória otcovských línií v tejto vzorke má v západnej Ázii dlhú históriu.

R: 40 záznamov (25,9 %). Haplogrupa R je rozšírená po celej Európe a Ázii a patria k nej aj niektoré židovské otcovské línie. Dobre preskúmaným príkladom je vetva R1a, ktorú zdieľa mnoho aškenázskych levitov; výskum sa zaoberá aj rabínskou levitskou dynastiou Horowitzovcov, ktorá bola nositeľkou tejto línie. To ukazuje, prečo by sa výsledok R nemal odmietnuť ako nesúvisiaci so židovskou históriou. To však neznamená, že výsledky typu R v tejto študijnej skupine patria do tej istej levitskej alebo rabínskej vetvy ako mnohé známe židovské rodiny. Môžu, ale nemusia zdieľať tú istú haplogrupu; táto otázka si vyžaduje porovnanie na oveľa presnejšej úrovni než len na základe písmena R. Boli objednané ďalšie testy.

H: 34 záznamov (23,1 %). Haplogrupa H zahŕňa otcovskú líniu, ktorá je úzko spojená s juhoázijským pôvodom rómskych populácií. Jej prítomnosť zodpovedá známej juhoázijskej zložke rómskej histórie. Výsledok analýzy Y-DNA nám nedokáže prezradiť náboženské vyznanie muža, ktorý túto líniu prvýkrát priniesol do komunity. Ak chceme preskúmať možné prepojenie s indickými Židmi, konkrétne vetvy haplogrupy H je potrebné porovnať s otcovskými líniami židovských a nežidovských juhoázijských rodín.

I: 20 záznamov (13,6 %). Haplogrupa I má dlhú európsku históriu. Aj židovskí muži sú nositeľmi vetiev haplogrupy I, takže výsledok typu I nevylučuje židovskú rodinnú históriu po otcovej línii. V tejto štúdii môžu opakujúce sa vetvy haplogrupy I pomôcť identifikovať otcovské línie, ktoré sú spoločné pre vzorkované komunity. Aby sme zistili, či má niektorá z týchto línií židovskú súvislosť, potrebovali by sme zhodu so známymi vetvami židovskej haplogrupy I. Táto práca bola zadaná.

E: 13 záznamov (8,8 %). Haplogrupa E obsahuje mnoho vetiev, ktorých história siaha cez Afriku, západnú Áziu, Stredozemie a Európu. Niektoré vetvy sa vyskytujú u židovských mužov. U tejto skupiny sa opakoval výsledok E-CTS2001. Keďže môže ísť o židovskú vetvu, boli zadané ďalšie testy.

G — 2 záznamy (0,7 %). Haplogrupa G sa vyskytuje na Kaukaze, v západnej Ázii a v Európe, pričom niektoré jej vetvy sa nachádzajú v židovských populáciách. V tejto skupine mužov je len jeden záznam typu G, takže nie je možné zistiť žiadny vzorec v rámci vzorkovaných komunít. Podrobnejšie testovanie tejto konkrétnej línie by však mohlo byť prínosné, ak by sa podarilo identifikovať blízko príbuzné otcovské vetvy s doloženou židovskou históriou.

Výsledky analýzy Y chromozómu poukazujú na niekoľko otcovských línií, ktoré môžu mať židovský pôvod. Haplogrupa J je najpočetnejšou širokou skupinou v tejto vzorke, vyskytuje sa u 39 zo 147 mužov. V rámci nej sa J-Y3612 vyskytuje u 12 mužov v siedmich komunitách, J-Y6959 u ôsmich mužov v štyroch komunitách a J-M67 u štyroch mužov. Opakovane sa vyskytuje aj haplogrupa E-CTS2001, ktorá sa objavila u ôsmich mužov v troch komunitách. Haplogrupy J a E zahŕňajú línie, ktoré sa vyskytujú medzi židovskými populáciami, takže tieto opakujúce sa vetvy sú logickými prioritami pre hlbšie testovanie. Najsilnejším dôkazom by bola presnejšia vetva spoločná s dobre zdokumentovanými židovskými otcovskými líniami spolu s odhadom, kedy žil ich spoločný predok. Táto práca bola zadaná.

Medzi uvádzanými výsledkami po otcovskej línii sa okrem línií J, R, I, E a G nachádza aj línie H spojená s juhoázijským pôvodom. Línia H predstavuje 30 zo 147 mužov (21,9 %) v tomto súhrne; zvyšných 107 mužov patrí do línií J, R, I, E alebo G (78,1 %). Niekoľko spoločných haplogrup sa opakuje v rámci jednotlivých komunít aj medzi nimi a môže pomôcť identifikovať spoločných zakladateľov po otcovskej línii.

Linie I spojené s Európou môžu odrážať otcovský pôvod získaný v Európe.

V tomto prehľade 36,7 % jedincov má haplogrupy spojené s históriou západnej Ázie alebo širšieho regiónu a 39,5 % má haplogrupy spojené s európskou históriou. Niektoré západoázijské a európske vetvy môžu súvisieť so známymi židovskými populáciami. Na zaradenie jednotlivých haplogrup do známych židovských haplogrup alebo ich vylúčenie z nich sú potrebné ďalšie testy. Táto práca bola zadaná.

Čakáme na podrobnejšie správy o otcovskej vetve, ako aj na výsledky testov mtDNA. Tieto testy môžu pomôcť identifikovať konkrétnejšie materské a otcovské línie na účely porovnania s dokumentovanými židovskými a inými populáciami.

Otcovské vetvy zaznamenané medzi indickými Židmi

Porovnanie výsledkov tohto projektu týkajúcich sa haplogrup FamilyTreeDNA so známymi židovskými haplogrupami z portálu JewishDNA.net poukazuje na prekrývanie medzi haplogrupami H zaznamenanými v projekte a širšími otcovskými vetvami, ktoré sa vyskytujú medzi indickými Židmi. Najzreteľnejšie prepojenia medzi tu testovanými Rómami a indickými židovskými líniami sa týkajú haplogrupy H-M2867 a konkrétnejšej vetvy PH4549.

Webová stránka JewishDNA.net uvádza haplogrupu H-M2867-S ako vetvu AB-795 a haplogrupu H-PH4549 ako vetvu AB-841, pričom obe zaradila do stĺpca „indickí Židia“. V legende k tabuľke je tento stĺpec označený ako „indický židovský pôvod po otcovej línii“. V tomto projekte malo haplogrupu H-M2867 16 mužov. Títo muži pochádzajú z viacerých rómskych komunít, vrátane francúzskych Corari, francúzskych Sinti z Piemontu, španielskych Gitano, maďarských, rumunských a slovenských skupín.

Verejný projekt Greater Hindustan Y-DNA, ktorý prevádzkuje FamilyTreeDNA, zaznamenáva nasledujúci vývoj od staršej vetvy k čoraz špecifickejším potomkom:

H-M2867 → H-PH4549 → H-PH124 → H-PH927 → H-BY47158 → H-FT39510

Z toho vyplýva, že haplogrupy H-PH124 a H-FT39510 sa nachádzajú v nadväznosti na haplogrupu PH4549, čo je vetva zastúpená v zozname indických Židov. Štyria muži v tejto štúdii patrili do haplogrupy H-PH124. Medzi nimi boli dvaja Bergitka Carpati a dvaja slovenskí Romungro. Štyria muži boli nositeľmi haplogrupy H-FT39510.

Tento zistenie teda predstavuje zdokumentované prekrývanie s indickými Židmi na širšej úrovni otcovskej línie. Rodové línie H v rámci tohto projektu poskytujú konkrétnych kandidátov na ďalšie skúmanie možných otcovských prepojení medzi Rómami a indickými Židmi. Táto práca bola zadaná.

Okrem vyššie spomenutých haplogrup H prinieslo porovnanie mužských haplogrup testovaných mužov v rámci tohto projektu so zoznamom indických židovských haplogrup na portáli JewishDNA.net zaujímavé výsledky. Identifikovali sa tri ďalšie haplogrupy, ktoré by tiež mohli byť indickými židovskými haplogrupami: J-L283, R-Z93 a G-P303. Každá z nich má spoločnú predchádzajúcu vetvu s líniou, ktorá sa vyskytuje medzi indickými Židmi.
Ide skôr o širšie prekrývanie vetiev než o potvrdené zhody s konkrétnymi koncovými vetvami indických Židov.

J-L283. U maďarského Róma bola zistená haplogrupa J-L283. Portál JewishDNA.net uvádza indickú židovskú vetvu AB-153 ako J2b-L283-Z39653. Vďaka spoločnému markeru L283 je haplogrupa tohto jedinca kandidátom na ďalší výskum s cieľom zistiť, či jeho otcovská línia nesie Z39653 spojenú s indickými Židmi.

R-Z93. Maďarský Róm bol nositeľom mužskej haplogrupy R-Z93. V katalógu indických Židov je uvedená haplogrupa AB-764 (R1a-Y5-V4683) v rámci skupiny R1a-Z93. Na špecializovanej stránke

venovanej skupine R1a-Z93 sú navyše označené

vetvy charakterizované markérmi Z29081, Y34256, YP527 a FT291373 ako indicko-židovské. Tento jedinec, ktorý patrí do širšej klasifikácie Z93, je ďalším vhodným kandidátom na ďalšie skúmanie haplogrupy s cieľom zistiť, či patrí do tej istej vetvy ako indickí Židia.

G-P303. Zistilo sa, že francúzsky Jenish je nositeľom haplogrupy G-P303. Hoci stručnejší katalóg indických Židov obsahuje len obmedzené informácie o položke G, na špecializovanej stránke venovanej haplogrupe G je indická židovská vetva AB-792 uvedená ako G-P303-SK1163. Tento jedinec teda zdieľa nadradené označenie P303. Ide o ďalšieho vhodného kandidáta na ďalšie štúdium haplogrupy s cieľom zistiť, či je nositeľom haplogrup spojených s indickými Židmi.

Haplogrupy zistené u mužov v tejto štúdii naznačujú, že medzi nimi a indickými židovskými haplogrupami uvedenými na portáli JewishDNA.met môže existovať viac zhôd. Tieto pozorovania rozširujú porovnanie aj mimo haplogrupy H a identifikujú troch jedincov, ktorých haplogrupy si vyžadujú ďalšie skúmanie: či haplogrupa Z39653 patrí k jednej z uvedených indických židovských podvetiev R1a-Z93 a či haplogrupa G-P303 súvisí s indickou židovskou haplogrupou SK1163.

Na posúdenie nedávneho spoločného pôvodu medzi európskymi Rómami a známymi židovskými indickými haplogrupami by boli potrebné podrobnejšie výsledky analýzy SNP, porovnanie profilov Y-STR a zdokumentované otcovské rodokmene.

Už samotné tieto dôkazy naznačujú, že haplogrupy zistené v tejto štúdii, ktoré patria k vetvám haplogrup prenášaných indickými Židmi, si vyžadujú hlbšiu analýzu. Táto práca bola zadaná. Keď však pripočítame skutočnosť, že u drvivej väčšiny účastníkov bola zistená autozomálna príbuznosť so židovskými skupinami v Indii, vrátane kočinských Židov, Benei Menashe a Bnai Israel, táto práca sa javí ako obzvlášť opodstatnená.

Zvyky tajných Židov

Pri identifikácii skrytých židovských komunít je ďalšou metódou hľadanie židovských zvykov, ktoré daná komunita dodnes zachováva. Snažili sme sa zistiť, či existujú nejaké zvyky, ktoré sa vyskytujú v tradičnej rómskej kultúre a ktoré by mohli pochádzať zo židovskej kultúry.

Tradičné židovské komunity aj tradičné rómske komunity majú súbory pravidiel a zvykov, ktoré usmerňujú život komunity. Židovská náboženská prax sa riadi halachou, zatiaľ čo romanipen vyjadruje rómsku identitu, hodnoty a povinnosti. Niektoré zvyky spojené s romanipenom vyvolávajú porovnanie s určitými aspektmi halachy.

Romanipen je pocit romskej príslušnosti: spoločná identita, hodnoty, zvyky a povinnosti, ktoré formujú príslušnosť k rómskej komunite. Môže zahŕňať lojalitu k rodine, úctu k starším, pohostinnosť, jazyk a pravidlá týkajúce sa čistoty a správneho správania. Jeho význam a prejav sa v jednotlivých rómskych komunitách líšia; nejde o jediný jednotný kódex. Súčasťou romanipenu sú pojmy „užo“ (písané aj ako „uzho“), čo znamená čistý alebo rituálne čistý, a „marime“, čo znamená nečistý alebo nečistý.

Pojem *„marime“* (písaný aj ako *„mahrime“*) v rómskych tradíciách znamená rituálne nečistý alebo znečistený. Opisuje stav, do ktorého sa môže dostať osoba alebo predmet v dôsledku kontaktu alebo správania, ktoré sa podľa pravidiel danej komunity považuje za nevhodné.

Halacha je súbor židovských zákonov a zvyklostí, ktorý vychádza z Tóry a vyvinul sa prostredníctvom rabínskeho výkladu. Usmerňuje náboženskú prax a každodenný život, vrátane prípravy jedla, sviatkov, manželstva a obchodných vzťahov. Rôzne židovské komunity ju interpretujú a dodržiavajú rôznymi spôsobmi.

Niektoré pravidlá uvedené v Halake a Romanipene sa týkajú telesnej hygieny; dvoma príkladmi sú čistota a menštruácia. Tieto pravidlá stanovujú, ako sa s oboma javmi má zaobchádzať, a ich dodržiavanie vám zabezpečuje dobré postavenie v komunite.

V oboch tradíciách mohlo závažné porušenie spoločenských pravidiel – Romanipen alebo Halacha – ohroziť postavenie človeka v komunite. V niektorých historických židovských komunitách mohol ten, kto sa vytrvalo vzpieral spoločenskému rozhodnutiu, čeliť *niddui* (dočasnému vylúčeniu) alebo, v závažnejších prípadoch, *ḥerem* (exkomunikácii), čo obmedzovalo bežné spoločenské a náboženské kontakty. V niektorých rómskych komunitách mohla byť osoba, o ktorej sa usúdilo, že porušila Romanipen, vyhlásená za *marime*, čiže rituálne nečistú, kvôli správaniu, ktoré nebolo v súlade s Romanipen. K tomu dochádzalo po závažnom porušení pravidiel čistoty alebo správania a mohlo to viesť k vylúčeniu danej osoby zo spoločných jedál a stretnutí, a niekedy aj zo samotnej komunity.

Takéto sankcie mohli v židovskej aj rómskej komunite tiež narušiť rodinné väzby, vyhliadky na uzavretie manželstva a živobytie. Ich prísnosť sa v jednotlivých komunitách líšila a vylúčenie nebolo automatickým dôsledkom každého porušenia pravidiel.

Niektoré rómske zvyky sa veľmi podobajú praktikám v židovských komunitách, najmä pokiaľ ide o spôsob, akým rodiny upravujú manželstvo, stravovanie a rituálny status. V niektorých rómskych skupinách sa podľa pravidiel *„marime“* menštruácia alebo pôrod považujú za dočasné stavy, ktoré si vyžadujú oddelenie alebo umývanie; aj židovská *„niddah“* a ďalšie pravidlá čistoty pripisujú telesným udalostiam dočasný rituálny status. Niektoré rómske domácnosti delia riad alebo bielizeň do samostatných kategórií a považujú jedlo alebo predmety za kontaminované v dôsledku kontaktu. Židovské stravovacie a čistotné zákony rovnako stanovujú pravidlá pre nádoby, stravu a kontakt, hoci konkrétne pravidlá nie sú identické. Obidve tradície využívajú domáce zvyky na vyznačenie hranice medzi komunitou a cudzími.

Podobnosti existujú aj v tom, ako sa udržiava život v komunite.

Niektoré rómske skupiny uprednostňujú sobáše v rámci vlastnej komunity, doma učia zvykové pravidlá, popri oficiálnych menách používajú aj vnútorné mená a spory riešia prostredníctvom *krisu*.

Kris je tradičné rómske zhromaždenie určené na riešenie sporov. V komunitách, kde sa kris praktizuje, si rešpektovaní členovia vypočujú zúčastnené strany a hľadajú riešenie; môžu tiež rozhodnúť, či niekto porušil pravidlá komunity a čo je potrebné na nápravu. *Kris* môže rozhodnúť, či by mala byť osoba vylúčená z komunity kvôli závažnému porušeniu pravidiel súvisiacich s *marime*.

Židovské komunity tiež vyžadujú uzatváranie manželstiev v rámci vlastnej skupiny, doma vyučujú zvykové pravidlá, používajú ako domáce, tak aj úradné mená a disponujú inštitúciou na riešenie sporov: *beit din*, čiže židovský súd. V mnohých historických komunitách tento súd riešil spory týkajúce sa obchodu, rodinných záležitostí a náboženských povinností, pričom uplatňoval židovské právo a komunitné pravidlá.

Pri riešení vnútorných sporov v rámci komunity sa využíval Kris alebo Beit Din. Oba orgány mohli predložiť spor rešpektovaným členom komunity a ich rozhodnutiu tak udeliť spoločenskú váhu. *Beit Din* čerpal svoju autoritu zo židovského práva a komunitných inštitúcií, zatiaľ čo *Kris* sa opieral o tradíciu (Romanipen) rómskej komunity, ktorá ho zvolala.

V mnohých rómskych komunitách, ktoré dodržiavajú *tradíciu romanipen*, pomáhajú pravidlá týkajúce sa prípravy jedla, umývania, telesného kontaktu a správania voči ostatným definovať, čo sa považuje za čisté a prijateľné. Podobne aj *halacha* zasahuje do každodenného života prostredníctvom pravidiel týkajúcich sa jedla, umývania, rodinných vzťahov a etického správania. V oboch tradíciách znamená čistota viac než bežnú hygienu: určitá činnosť môže mať význam kvôli svojmu rituálnemu alebo morálnemu významu, aj keď sa netýka fyzickej nečistoty. Tieto praktiky zviditeľňujú hodnoty komunity v každodennom správaní, hoci sa konkrétne pravidlá medzi rómskymi skupinami a židovskými komunitami líšia.

Hoci sa konkrétne požiadavky halachy a zvykové povinnosti spojené s romanipenom líšia, majú spoločnú dôležitú spoločenskú funkciu. V niektorých ortodoxných židovských a tradičných rómskych komunitách sa dodržiavanie týchto pravidiel vníma jednak ako zodpovednosť sama osebe, jednak ako prostriedok na zachovanie osobitnej komunitnej identity. Pravidlá týkajúce sa manželstva, stravovania a spoločenských vzťahov môžu posilňovať hranice medzi členmi komunity a okolitým obyvateľstvom. Pre tých, ktorí tieto tradície dodržiavajú, môže byť zachovávanie týchto hraníc považované za nevyhnutné pre zachovanie komunitného života a jeho odovzdávanie budúcim generáciám.

Spoločné povolania

Cieľom tejto štúdie je zistiť, či je možné testované rómske komunity považovať za kryptožidov. Jedným zo spôsobov, ako to zistiť, je pozrieť sa na povolania príslušnej komunity. Živí sa príslušná komunita „tradičným židovským povolaním“?

Čo je to tradičné židovské povolanie? Odpoveď je zložitá. V kresťanských a moslimských spoločnostiach boli židovské povolania ovplyvnené miestnymi zákonmi, ekonomickými príležitosťami a prístupom k odbornému vzdelávaniu a trhom. Niektorí vedci sa domnievajú, že židovské rodiny prenášali medzi Levantom, Európou a širším stredomorským svetom špecifické zručnosti, vrátane zručností v oblasti kováčstva, textilnej výroby, hudby a obchodu. Povolania spojené so židovskými komunitami sa líšili v závislosti od miesta a obdobia.

Povolené povolania sa líšili v závislosti od miesta a doby. V určitom období však boli Židia zo zákona nútení venovať sa len svojim „povoleným“ povolaniam. V dôsledku toho sa niektoré povolania stali známymi ako „židovské“ povolania.

V desaťročiach pred a po vyhnaní Židov zo Španielska v roku 1492 mohlo povolanie, ktoré sa v danej oblasti spájalo so Židmi alebo konvertitmi, za určitých okolností vzbudzovať podozrenie. Židovské a konvertitské rodiny pracovali v obchode, financiách, medicíne a v rôznych remeslách, vrátane krajčírstva, tkania, farbenia, spracovania hodvábu, kožiarstva, zlatníctva, strieborníctva a viazania kníh. Vnímanie daného povolania sa líšilo podľa mesta a obdobia a týmito remeslami sa zaoberali aj ľudia bez židovského pôvodu.

Ďalšia otázka znie takto: Živili sa rómske komunity v minulosti povolaniami, ktoré by sa mohli považovať za židovské povolania? Odpoveď znie: áno.

Židia aj Rómovia si zarábali na živobytie ako potulní obchodníci, obchodníci s koňmi, kováči, hudobníci a liečitelia. Ich prekrývajúci sa spôsob života zahŕňal špecializované zručnosti: medenári z kmeňa Kalderash vyrábali a opravovali kotly, zatiaľ čo židovskí remeselníci pracovali aj s drahými a inými kovmi; rómski a židovskí hudobníci vystupovali na svadbách a pri dvoroch; a členovia oboch komunít obchodovali s tovarom a venovali sa liečiteľstvu v rôznych regiónoch. Takéto zručnosti mohli putovať spolu s

rodinách a odovzdávali sa deťom z generácie na generáciu. Židia a Rómovia však určite mali spoločné remeslá.

Spoločné povolania v židovskej a rómskej histórii

Po celej Európe a v Stredozemí sa židovské a rómske komunity pohybovali v prekrývajúcich sa profesijných sférach: putovný obchod, obchod s koňmi, kováčstvo, hudba, liečiteľstvo, opravárske práce a predaj prenosného tovaru. Mnohé z týchto remesiel si vyžadovali odborné znalosti, ktoré sa odovzdávali v rámci rodín. Tieto povolania mohli zároveň vytvárať prostredie, v ktorom sa Židia a Rómovia stretávali, vymieňali si postupy a nadväzovali obchodné vzťahy.

Prekrývanie sa židovských a rómskych komunít si však vyžaduje opatrný výklad. Vylúčenie z vlastníctva pôdy, cechov a usadených povolaní tlačilo oba národy k práci, ktorú bolo možné vykonávať s prenosnými nástrojmi, malými zásobami a rozsiahlymi osobnými sieťami. Paralelná diskriminácia teda môže čiastočne vysvetliť tento vzorec. Nevysvetľuje však, odkiaľ pochádzali konkrétne technické znalosti, ako sa tieto znalosti šírili medzi regiónmi, ani prečo sa tie isté skupiny povolaní vyžadujúcich špecifické znalosti opakujú tak konzistentne. Tieto otázky si vyžadujú spoločné zohľadnenie dokumentárnej histórie, genealógie a populačnej genetiky.

Naďalej sú možné tri vysvetlenia, ktoré mohli pôsobiť súčasne: nezávislá adaptácia na podobné obmedzenia; priama výmena a zmiešané manželstvá medzi susednými židovskými a rómskymi komunitami; a začlenenie židovských alebo so židovstvom spojených rodín do populácií, ktoré boli neskôr identifikované ako rómske. Genetické zistenia uvedené v iných častiach tejto štúdie umožňujú overiť posledné dva modely, avšak samotné povolania nedokážu medzi nimi rozhodnúť.

Štruktúra povolaní

Široký spektrum spoločných povolaní nie je založené na jednom remesle. Zahŕňa obchod, chov zvierat, hutníctvo, medicínu a umenie. Najvýraznejšie podobnosti vykazujú povolania, ktoré spájali mobilitu so špecializovanými znalosťami, ktoré bolo možné odovzdať v rámci domácnosti.

Povolanie	Židovské komunity	Rómske komunity
Obchodníci na dlhé vzdialenosti	Áno	Áno
Karawanoví obchodníci	Áno	Áno
Potulní obchodníci	Áno	Áno
Pouliční predajcovia	Áno	Áno
Trhovníci	Áno	Áno
Predajcovia na jarmokoch	Áno	Áno
Obchodníci s dobytkom	Áno	Áno
Obchodníci s koňmi	Áno	Áno
Chovatelia koní	Áno (regionálne)	Áno
Povolanie	**Židovské komunity**	**Rómanske komunity**

Obchodníci s kovom	Áno	Áno
Zlatníci	Áno	Áno
Strieborníci	Áno	Áno
Klenotníci	Áno	Áno
Medenári	Áno	Áno
Plechári	Áno (regionálne)	Áno
Kováči	Áno (regionálne)	Áno
Opravy kovových výrobkov	Áno	Áno
Brúsenie nožov/náradia	Áno	Áno
Hudobníci	Áno	Áno
Zábavní umelci	Áno	Áno
Bylinná medicína	Áno	Áno
Ľudová medicína	Áno	Áno
Obchod so zvieratami	Áno	Áno
Preprava na ťažných zvieratách	Áno	Áno
Medzinárodný obchod	Áno	Áno

Tabuľka je zámerne široká. „Áno“ znamená, že dané povolanie je historicky zdokumentované v oboch komunitách. Najinformatívnejšie sú porovnania povolaní, ktoré si vyžadovali učňovskú prípravu, drahé náradie, obchodné kontakty alebo povesť budovanú po celé generácie.

Prenositeľné odborné znalosti a rodinná tradícia

Kováčstvo, medicína, hudba a obchod boli rôznymi spôsobmi prenosné. Kováč mohol cestovať s ručným náradím a palivo či surový kov si zaobstarať na mieste. Liečiteľ so sebou niesol lieky, recepty a svoju povesť. Hudobník so sebou niesol hudobný nástroj a repertoár. Obchodník sa spoliehal na jazyky, úver, príbuzenské vzťahy a dôveryhodných zástupcov. V každom z týchto prípadov boli rozhodujúcim aktívom skôr vedomosti ako pôda.

Rodinné odovzdávanie prispelo k ochrane tohto majetku. Deti sa učili pozorovaním rodičov a príbuzných; manželstvá spájali domácnosti s komplementárnymi zručnosťami; a obchodné informácie kolovali prostredníctvom príbuzenských sietí. To neznamená, že každá židovská alebo rómska rodina strážila tajnú tradíciu. Znamená to, že povolania organizované v rámci domácností boli obzvlášť trvalé medzi mobilnými a právne obmedzovanými menšinami.

Liečenie a medicína

Rómski liečitelia sú zaznamenaní ako bylinkári, ľudoví liečitelia, kostní liečitelia, pôrodné asistentky, veterinárni liečitelia, liečitelia koní, predajcovia liečivých rastlín a poskytovatelia praktickej prvej pomoci. Ich činnosť je viditeľná najmä na Balkáne, v Rumunsku, Maďarsku, na Slovensku, v Španielsku, vo Francúzsku a vo Veľkej Británii. Cestujúci liečitelia mohli zhromažďovať botanické a veterinárne znalosti z viacerých regiónov a slúžiť vidieckemu obyvateľstvu s obmedzeným prístupom k lekárom.

Ženy zohrávali obzvlášť dôležitú úlohu ako bylinkárky, pôrodné asistentky a miestne uznávané „múdre ženy“. Niektoré z nich kombinovali liečbu s veštením alebo predpovedaním budúcnosti – činnosti, ktoré pozorovatelia často zaznamenávali spoločne, hoci klienti medzi nimi rozlišovali. Rómska medicína bola zvyčajne praktická a zakorenená v komunite: zameriavala sa na rany, pôrody, tráviace ťažkosti, choroby zvierat a každodenné následky ťažkej fyzickej práce. Rómski liečitelia pôsobili prevažne vo vidieckom prostredí, pričom svoje služby ponúkali aj na jarmokoch a iných trhových podujatiach.

Židovská medicína sa vyvíjala v odlišnom inštitucionálnom prostredí, závisela však tiež od mobility a znalosti viacerých jazykov. Židovskí lekári, lekárnici, apotekári a obchodníci pôsobili v rámci lekárskych kultúr islamského sveta, Byzancie, Pyrenejského polostrova, Talianska a severnej Európy. Mali prístup k arabskej vedeckej literatúre a zapájali sa do diaľkového obchodu s liekmi dovážanými z Číny, Indie a Afriky. Boli uznávanými liečiteľmi, hoci ich lekárska prax mohla mať mobilný charakter alebo sa mohla odohrávať v mestskom prostredí.

Kovovýroba

Kovovýroba ponúka najvýraznejšie porovnanie povolaní medzi týmito dvoma skupinami. Židovskí remeselníci sú zdokumentovaní ako zlatníci, strieborníci, kováči, medikováči, plechári, zbrojári, rytci, klenotníci a obchodníci s kovmi v oblasti Stredozemného mora, západnej Ázie, severnej Afriky a Európy. Rómske komunity sa stali podobne významnými v kováčstve, práci s meďou, pocínovaní, výrobe kotlov, oprave náradia, oprave zbraní a výrobe domácich nádob.

Kovovýroba si v oboch komunitách vyžadovala odborné znalosti. Samuel Kurinsky vyslovil hypotézu, že niektoré tradície kovovýroby sa do Európy dostali spolu s židovskými prisťahovalcami z Levantu. Táto interpretácia vyvoláva otázky týkajúce sa histórie remeselných znalostí v židovských a rómskych komunitách.

Kurinsky a levantínska trasa prenosu zručností v oblasti spracovania kovov

Samuel Kurinsky vo svojej knihe „Ôsmy deň: Skrytá história židovského prínosu k civilizácii“ a v informačnom letáku „Strieborné kováčstvo“ tvrdí, že tradičné historické pramene podcenili úlohu, ktorú zohrali starovekí Izraeliti a neskôr židovské komunity pri rozvoji a šírení remesiel spojených s ohňom. Patrilo sem spracovanie medi a železa, zlatníctvo, sklárstvo a súvisiace technológie vyžadujúce regulované pece a odborné znalosti. Podľa Kurinského rekonštrukcie sa takéto odborné znalosti šírili spolu so židovskými obchodníkmi a remeselníkmi z Levantu do Stredozemia a Európy. Dlhodobé prepojenie židovských komunít so zlatníctvom, strieborníctvom, medenárstvom a inými odvetviami kováčstva preto môže predstavovať nielen

nešlo o prevzatie stredovekých remesiel, ale o pokračovanie a prispôsobenie oveľa staršej technickej tradície, ktorú si priniesli so sebou z Izraela.

Kurinsky vo svojej práci tvrdí, že kováčstvo a iné remeslá vyžadujúce vysoké teploty zahŕňali tradície spojené so starovekým Izraelom. Jeho výskum poukazuje na možnosť, že odborné znalosti mohli byť prenášané medzi regiónmi kočovnými rodinami a remeselnými komunitami, ktoré prežili migrácie, po ktorých zostalo pomerne málo písomných dôkazov o ich pôvode.

Táto možnosť súvisí s podobnosťami v povolaniach, ktoré tu rozoberáme. Ak niektoré z predkovských populácií, ktoré sa stali súčasťou Rómov, pochádzali z Levantu alebo susedných častí západnej Ázie, mohli si zručnosti v spracovaní kovov osvojiť v Izraeli. Židovské a s proto-Rómami spojené populácie si preto mohli osvojiť alebo vyvinúť súvisiace remeselné tradície v rámci toho istého technologického prostredia Levantu a východného Stredozemia. Rané byzantské a osmanské záznamy o rómskych kováčoch svedčia o pokračovaní už etablovaného remesla, pričom však nevyhnutne neodhaľujú, kde alebo od koho sa toto remeslo pôvodne naučili.

Genetické zistenia v tejto štúdii naznačujú, že táto hypotéza si zaslúži ďalšie preskúmanie. Opakujúce sa príbuznosti so židovskými a západoázijskými populáciami sú v súlade s tým, že aspoň časť remeselnej tradície bola nadobudnutá v Západnej Ázii. Potvrdenie špecificky židovskej alebo izraelskej cesty prenosu by si vyžadovalo ďalšie dôkazy, vrátane porovnaní populácií s datovaním, spoločných haplotypov, rodokmeňov a záznamov spájajúcich konkrétne komunity kovotepcov v Levante, Byzancii a Osmanskej ríši.

Kováčstvo však možno bezpochyby označiť za židovské remeslo. Remeslo, ktoré prevzali aj rómske komunity.

Zdokumentované rómske kováčstvo

Už v neskorom stredoveku sa v juhovýchodnej Európe kováčstvo spájalo s Rómami. Dokumenty týkajúce sa feudum acinganorum na Korfu sa začínajú v roku 1475 a neskoršie popisy spomínajú kováčov a výrobcov kotlov. Osmanské záznamy z roku 1475 uvádzajú rómskych kováčov v Rumélii, ktorí vyrábali alebo opravovali zbrane a za vojenskú službu mohli získať daňové úľavy. Západní pútnici, ktorí v 90. rokoch 15. storočia navštívili veľkú rómsku osadu v Methoni, opakovane opisovali kováčov, kováčske dielne, kovadliny a výrobu klincov a iného železných výrobkov.

Tieto záznamy dokumentujú toto remeslo ešte pred známejšími ranonovovekými migráciami do strednej a západnej Európy. Ukazujú tiež, že kováčstvo nebolo okrajovou činnosťou, ktorej sa venovalo len niekoľko jednotlivcov. Na viacerých miestach malo dostatočný význam na to, aby v očiach úradníkov a cestovateľov charakterizovalo danú komunitu.

Rómanske skupiny spojené s kováčstvom a súvisiacimi remeslami

Rómska skupina	**Región**	**Tradičné remeslo v oblasti spracovania kovov**
Kalderash (Căldărari)	Rumunsko, Balkán, Európa	Medenári, výrobcovia kotlov, výrobcovia kanvíc, opravy kotlov
Skupina Romani	**Región**	**Tradičné remeslá spracovania kovov**

Lovari	Maďarsko, Slovensko, Balkán	Obchodníci s koňmi; niektoré komunity sa venovali aj kováčstvu a opravám kovových predmetov
Koritari	Balkán	Výroba drevených a kovových domácich nádob
Kotljari (Kotlari)	Balkán, Severná Makedónia	Výrobcovia medených kotlov a kanvíc (*kotel* = „kanvica“)
Demirdži (Demirci)	Turecko, Balkán	Kováči a železiari (*demir* = „železo“ v turečtine)
Čurari (Ciurari)	Rumunsko	Výrobcovia a opravári kovových sit a domácich riadov
Lăutari	Rumunsko	Predovšetkým hudobníci, hoci niektoré rodiny sa venovali jemnej kovovýrobe
Sinti	Nemecko, Francúzsko, Taliansko	Plechári, brúsiči nožov, opravy kovov, neskôr opravy strojov
Manouche	Francúzsko	Plechári, kováči a všeobecné opravy kovov popri zábavných remeslách
Corari	Francúzsko a Rumunsko	Medenári a výrobcovia medených nádob
Britskí Romanichalovia	Veľká Británia	Potulní remeselníci, plechári, brúsiči nožov, spájkovanie a opravy kovov
Škótski Nacken	Škótsko	Plechári, kováči a opravári poľnohospodárskych nástrojov
Španielski Gitanos	Španielsko	Kováči, podkováči, železiari a remeselníci pracujúci s kovom, najmä v Andalúzii
Grécki Rómovia	Grécko	Medenári, kováči a podkováči
Turecký Rómovia	Turecko	Kováči, zámočníci, nožári a medikari
Srbskí Rómovia	Srbsko	Kováči, podkováči a
skupina Rómov	**Región**	**Tradičné remeslá spojené so spracovaním kovov**

		výrobcovia poľnohospodárskych nástrojov
Bulharskí Rómovia	Bulharsko	Kováči, medikováči a plechári
Macedónski Rómovia	Severná Makedónia	Výroba medených výrobkov a kováčstvo

Medenári a destilátori: Prepojenie dvoch povolaní

Rómovia, ktorí sa venovali medenárstvu, najmä rodiny z kmeňa Kalderash, vyrábali a opravovali kotly, bojlery, kanvice, nádoby na mlieko, hrnce a medené destilačné prístroje. Ich práca si vyžadovala špecializované techniky a putovný kováč mohol opravovať zariadenia pre domácnosti, dediny, panstvá aj komerčných výrobcov. Šírenie poznatkov o destilácii a výrobe destilačných prístrojov medzi jednotlivými regiónmi je predmetom ďalšieho výskumu.

Vo východnej Európe sa židovskí nájomcovia a podnikatelia často venovali destilácii, prevádzkovaniu hostincov, vareniu piva a distribúcii alkoholu, najmä v rámci systému „propinácia“ v Poľsko-litovskej únii a na susedných územiach. Rómovia, ktorí vyrábali a opravovali medené nádoby, a židovskí destilátori pracovali v súvisiacich vidieckych hospodárstvach, čím vytvárali príležitosti na obchodné kontakty.

Priezviská odvodené od povolania, ako napríklad Vinokur alebo Winokur, zachovávajú túto spojitosť s destiláciou. Historické záznamy preto uvádzajú židovských destilátorov a rómskych výrobcov či opravárov destilačných prístrojov v rámci prepojených vidieckych hospodárstiev.

Rozdelenie remesiel by sa nemalo príliš zjednodušovať. Židovskí medikari tiež vyrábali destilačné nádoby a Rómovia tiež destilovali a predávali alkohol. Spoločné povolania v oblasti spracovania kovov viedli k spoločným priezviskám.

Názvy povolaní a skupín súvisiace s kováčstvom, obchodom so zvieratami a príbuznými remeslami.

Povolanie	**Doslovný/tradičný význam**	**Rómske združenie**	**Židovské?**	**Priezvisko**
Kalderash / Kalderaš	Kováč kotlov / mediar	Hlavná rómska skupina Vlax	Áno	Kalderash / Kalderaš
Kelderari / Căldărari	Výrobcovia kotlov / medikari	Profesijná skupina Rómov	Áno	Kelderari / Căldărari
Lovari	Obchodníci s koňmi	Hlavná rómska skupina Vlax	Áno	Lovari
Čurari / Churari	Výrobcovia sit a cedidiel	Rómske povolania	Áno	Čurari / Churari
Povolanie	**Doslovný/tradičný význam**	**Rómske združenie**	**Židovský?**	**Priezvisko**
		skupina		

Kovači / Kovač	Kováč / kováč	Balkánski Rómovia; etnický názov	Áno	Kovači / Kovač
Kovachi / Kovači Rómovia	Kováči / kováči	Balkánski Rómovia – označenie povolania	Áno	Kovachi / Kovači Rómovia
Demirdži / Demirci	Kováč / železiar	Osmanští/balkánski rómski kovotepci	Áno	Demirdži / Demirci
Džambazi / Cambazi	Obchodníci s koňmi a zvieratami	Rómska profesijná skupina	Áno	Džambazi / Cambazi
Kalaydži / Kalajdžije / Kalajdzhi	Plechár / plechár	Balkánski rómski kováči	Áno	Kalaydži / Kalajdžije / Kalajdzhi
Arămar / Arămari	Medeniar / meďár	Rumunská rómska profesijná skupina	Áno	Arămar / Arămari
Zlătari / Zlatari	Zlatník / zlatár	Rumunské/balkánske označenie povolania Rómov	Áno	Zlătari / Zlatari
Rudari	Baníci; neskôr často drevorobotníci	Obyvateľstvo súvisiace s Rómami/Boyashmi	Áno	Rudari
Lingurari	Výrobcovia lyžíc, zvyčajne z dreva	Profesijná skupina Rómov/Boyashov	Áno	Lingurari
Băieşi / Boyash	Historicky spojená s baníctvom	Rómska/Boyash populácia	Áno	Băieşi / Boyash
Koritari	Výrobcovia žľabov, zvyčajne drevených	Rómska profesijná skupina	Áno	Koritari
Sepečides / Sepetçi	Košikári	Rómska profesijná skupina	Áno	Sepečides / Sepetçi
Kovács / Kovacs	Kováč / kováč	Zaznamenané rómske priezvisko	Áno	Kovács / Kovacs
Kovář / Kovar	Kováč / kováč	Zaznamenané rómske priezvisko	Áno	Kovář / Kovar

Mená ako Kovač, Kovács, Kessler, Kupferschmied, Blecher, Spengler, Kalaycı, Demirci a Căldăraru sa vyskytujú v regionálnych systémoch menovania používaných tak Židmi, ako aj Rómami.

Hudba a výroba hudobných nástrojov

Hudba bola ďalším mobilným povolaním, v ktorom sa do popredia dostali židovskí aj rómski umelci. Hudobníci mohli pôsobiť na svadbách, jarmokoch, náboženských slávnostiach, v krčmách, na občianskych obradoch, vojenských podujatiach a na šľachtických dvoroch. Reputácia sa šírila spolu s umelcom a repertoár mohol prekračovať jazykové hranice ľahšie než mnohé iné formy práce.

Židovské hudobné tradície siahali od liturgického spevu a spoločných osláv až po dvorské a mestské vystúpenia. V islamskom Stredozemí židovskí speváci a inštrumentalisti spolupracovali s moslimskými a kresťanskými hudobníkmi a používali nástroje ako oud, rebab, qanun, flautu a bicie nástroje. V neskorom stredoveku a renesancii sa židovskí minstreli, huslisti, speváci a súbory objavujú v iberských, talianskych, provensálskych a nemeckých záznamoch. Salamone Rossi na dvore Gonzagovcov v Mantove je významným neskorším príkladom.

Rómski hudobníci sa stali kľúčovou súčasťou regionálnych tradícií od osmanských území a Balkánu až po Maďarsko, Rumunsko, Španielsko, Francúzsko, Veľkú Britániu a Rusko. Turecký Rómovia ovplyvnili svadobnú a mestskú hudbu; rumunskí „Lăutari“ vytvorili dedičné profesionálne súbory; maďarskí Rómovia sa preslávili ako huslisti a cimbalisti; hudobníci z komunít Sinti a Manouche sa neskôr stali synonymom pre charakteristické gitarové a strunové tradície. V západnej Ázii miestne označenia ako Luti, Ghorbati, Koli, Dom a Lom opisujú komplexné populácie a nemali by sa automaticky považovať za synonymá pre európskych Rómov.

Výroba a opravy hudobných nástrojov spájali hudbu s existujúcimi zručnosťami v oblasti spracovania dreva a kovov. Niektoré rodiny vyrábali alebo opravovali husle, gitary, cimbaly, bubny, zvončeky, plechové nástroje, sláčiky, struny a príslušenstvo. Židovskí a rómski obchodníci tiež prepravovali nástroje medzi dielňami a trhmi.

Obchod, kone a mobilný obchod

Medzi obchodné povolania, ktorým sa venovali Židia aj Rómovia, patrilo podomové predajníctvo, obchodovanie na trhoch, obchodovanie na jarmokoch, obchod s použitým tovarom, obchod s dobytkom, obchod s koňmi, sprostredkovateľská činnosť, zmenárenské služby a preprava malých, cenných tovarov. Tieto činnosti si vyžadovali mobilitu, znalosť viacerých jazykov, prehľad o cenách a dôveru presahujúcu rámec jednej lokality.

Obchod s koňmi si zaslúži osobitnú pozornosť. Kone slúžili ako dopravný prostriedok, kapitál, vojenská výbava aj poľnohospodárska sila. Úspešný obchodník musel mať odborné znalosti v oblasti chovu, určovania veku, zdravotného stavu, povahy, podkovovania, kŕmenia a veterinárnej starostlivosti. Židovskí a rómski obchodníci s koňmi boli nepriateľsky naladenými úradmi opakovane obviňovaní z podvodov, avšak pretrvávanie tohto povolania svedčí aj o skutočných odborných znalostiach a schopnosti pôsobiť naprieč rôznymi jurisdikciami.

Aj pouličný predaj a obchodovanie na jarmokoch vytvárali miesta stretávania. Židovskí a rómski obchodníci predávali textil, kovové výrobky, šperky, sklo, kožu, lieky, dobytok, náradie a opravovali predmety dennej potreby. Stretávali sa so zákazníkmi, ktorí by inak mali s oboma menšinami len minimálny kontakt. Keďže tieto obchody boli organizované skôr prostredníctvom obchodných ciest než stálych obchodov, rodinné a komunitné siete boli nevyhnutné.

Ako by sa mali interpretovať spoločné povolania

Dôkazy naznačujú niekoľko možných interpretácií.

Židovské a rómske komunity sa podľa záznamov venovali prekrývajúcim sa povolaniam, vrátane mobilných remesiel, ktoré mohli zahŕňať rodinné učňovstvo. Tieto remeslá vytvárali príležitosti na kontakty medzi medikármi, destilátormi, obchodníkmi s koňmi, liečiteľmi, hudobníkmi a obchodníkmi. Prenos vedomostí medzi západnou Áziou a Európou, vrátane trasy navrhnutej Kurinským, zostáva predmetom výskumu.

Túto konvergenciu môžu vysvetliť dva historické modely:

Paralelná adaptácia: Podobné právne obmedzenia a vylúčenie z vlastníctva pôdy, cechov a úradov viedli obe komunity k mobilným a okrajovým povolaniam.

Spoločný alebo začlenený pôvod: Niektoré židovské alebo so židovstvom spojené rodiny sa mohli stať súčasťou populácií, ktoré boli neskôr identifikované ako rómske, pričom so sebou priniesli nielen genetický pôvod, ale aj odborné znalosti.

Niektorí výskumníci pri skúmaní možných príbehov o skrytých Židoch zohľadňujú povolania spojené so židovskými komunitami. Židovské a rómske komunity pôsobili v mnohých prekrývajúcich sa remeslách, čo poskytuje podklady pre ďalšie historické porovnania.

Spoločné povolania v židovskej a rómskej histórii poskytujú jednu líniu skúmania možných prepojení. Ich interpretácia čerpá z dokumentárnych a genealogických dôkazov týkajúcich sa konkrétnych rodín a miest.

Spoločné priezviská

Židovské a rómske rodiny mali niekedy rovnaké priezviská odvodené od povolania. Príklady v tejto kapitole zahŕňajú Kovács alebo Kovač (kováč), Szabó a Terzi (krajčír), Schneider (krajčír), Schmidt (kováč), Kessler (kotlár), Molnár a Moraru (mlynář), Cojocaru (kožušník), Wagner (voziar) a Demirci (železiar). Tieto priezviská odrážajú remeslá vykonávané v oboch komunitách, mohli však vzniknúť nezávisle: dve rodiny vykonávajúce rovnakú prácu v rovnakom regióne mohli získať rovnaké priezvisko, bez toho, aby boli príbuzné.

V niektorých prípadoch mali židovské a rómske rodiny spoločné „pekné“ priezviská, ako napríklad Rosenberg (ružová hora), Adler (orol), Bernhardt (odvážny ako medveď), alebo priezviská odvodené od miest, ako napríklad Bamberger (človek z Bambergu) a Herzberger (človek z Herzbergu), či biblické mená ako Adam, David a Joseph.

Mnohé priezviská používali tak židovské, ako aj rómske rodiny. Priezviská ako Gabor, Horvath, Kovac, Lehman a Steinbach sa vyskytujú v oboch skupinách a jednotlivci vo vzorkovaných skupinách mali priezviská, ktoré používali aj Židia. Tieto prekrývajúce sa priezviská ponúkajú možné východiská pre genealogický výskum.

Ak si prehliadneme zoznam nemeckých obetí Porajmosu (holokaustu) z radov Sintov v „Pamätnej knihe – Rómovia v Osvienčime-Birkenau“, zistíme, že do tábora prichádzali Rómovia a Židia s rovnakými priezviskami. Mená ako Adler, Bauman, Blum, Boehmer, Fischer, Florian, Gruber, Hanstein, Hersberger, Horvath, Jung, Kessler, Klein, Landsberger, Leuenberger, Lehmnan, Mettbach, Rose, Rosenfeld, Schar, Schwarz, Steinbach, Strauss, Trollman, Weiss a Winter mohli patriť buď Rómom, alebo Židom. Rómov a Židov medzi obeťami je možné rozlíšiť len na základe preskúmania táborových záznamov. Konkrétne, ak sa číslo väzňa začínalo písmenom Z, išlo o Róma. (Z ako Zigeuner, čo v nemčine znamená Róm.)

Dalo by sa povedať: „Ach, tie mená, ktoré majú Rómovia a Židia, sú len bežné nemecké priezviská“ alebo „Ach, to sú bežné maďarské mená“. A do určitej miery je to pravda. Pokiaľ to tak nie je.

Elisa Galut sa narodila 8. apríla 1921 v St. Servais vo Francúzsku. Jej rodina patrila k „nomádom“ žijúcim v Normandii. Ona, zvyšok jej rodiny a komunita boli 15. januára 1944 zatknutí Nemcami a odvezení do zberného tábora SS v kasárňach Dossin v belgickom Mechelene. 1. februára 1944 ich previezli do Osvienčimu. Elisin väzenský číslo Z-9928 naznačuje, že bola Rómka. Ona a jej komunita patrili medzi posledných Rómov, ktorí vstúpili do tábora. Takmer všetkých zavraždili Nemci. Táto konkrétna skupina francúzskych Rómov bola „likvidovaná“ alebo zavraždená, pretože Nemci privážali do tábora maďarských Židov a museli „uvoľniť miesto“.

Elise Galut, narodená v roku 1921, bola v roku 1944 deportovaná do Osvienčimu. Zahynula.

Bolo ich viac.

Nathalie Galutová, narodená 1. 7. 1926, osvedčenie z Osvienčimu Z9772. Zahynula

Jean Galut, narodený 4. januára 1928, tetovacie číslo Z9087. Zahynul

V Kazerne Dossin (https://kazernedossin.memorial/biografie/henri-maitre/) sa dočítame o Henri Maitreovi a jeho osude počas vojny. V jeho spomienkovej biografii sa spomína, že rodina Galutovcov bola súčasťou tohto nemeckého deportovania Sintov z Francúzska.

„Koniec koncov, rozhodnutie o deportácii Rómov a Sintov v Európe už bolo prijaté. Koncom novembra 1943 zatkla Feldgendarmerie a SD v Bruseli v Hénin-Liétard, dnes Hénin-Beaumont (Pas-de-Calais), približne pätnásť belgických rómskych a sintských rodín. Išlo o rodiny Annies, Boudin, Colicon, Demestre, Fasci, ***Galut****, Cal, Maitre, Modis, Petrebost, Roussalino, Todor a Vadoche. Boli uväznení v Loos-lez-Lille a následne 9. decembra 1943 prevezení a zaregistrovaní v kasárňach Dossin v belgickom Mecheleni. Tento zberný tábor bol súčasťou plánu rasovej deportácie, ktorý vypracoval vojenský veliteľ v Belgicku a*

*Severné Francúzsko. Henri Maitre bol zaregistrovaný v kasárňach Dossin pod číslom Z 301 (Z ako nemecké slovo *Zigeuner*).*

15. januára 1944 vyrazil z Mechelenu konvoj Z, jediný svojho druhu v Belgicku, s 352 Rómami a Sintami na palube. Cieľ: Osvienčim. Konvoj bol spojený s transportom XXIII, ktorý prevážal 655 židovských deportovaných. Vlak dorazil do Birkenau 17. januára 1944. Rómovia a Sintovia neprešli žiadnym výberom. Po príchode nebol nikto z nich zavraždený v plynových komorách. Všetci, vrátane dojčiat a starších ľudí, boli potetovaní a internovaní v rodinnom tábore v Birkenau. Životné podmienky tam boli mimoriadne zlé a úmrtnosť mimoriadne vysoká: medzi januárom a marcom 1944 zahynula polovica Rómov a Sintov deportovaných transportom Z. 2. augusta 1944 boli väzni v tábore pre rómske rodiny zavraždení. SS, ktorá tábor spravovala, musela uvoľniť miesto pre maďarských Židov, ktorí boli v tom období hromadne deportovaní."

Medzi tými, ktorých Nemci prenasledovali a zavraždili, boli aj členovia francúzskej rodiny Galutovcov. Yayal Galut a jeho manželka Paprika sú opísaní ako preživší, ktorí neskôr mali ďalšie dieťa, ktorému Yayal dal meno Moise.

Rodina Galutovcov a ich používanie židovských krstných mien nadobúda význam, keď sa dozviete niečo o priezvisku Galut.

Galut je priezvisko, ktoré sa vyskytuje v niektorých židovských rodinách. V hebrejčine slovo galut (גלות) znamená „vyhnanstvo" alebo „diaspora" a je odvodené od koreňa ג־ל־ה(g-l-h). V priebehu židovských dejín sa tento pojem vzťahoval na obdobia života mimo Izraela v dôsledku postupných vyhnanstiev. Nádej na vykúpenie a zjednotenie židovského národa zostáva dôležitou témou v židovskej tradícii.

Hebrejské slovo „galut" sa spája s exilom a židovskou diasporou. Portál JewishGen zaznamenáva rôzne varianty východoeurópskeho židovského priezviska Golod, medzi ktoré patria Golad, Gollod, Holod, Golodetz, Goloditz a Holoditz. Podobné tvary v západnej Európe, ako napríklad Galut, Galuth, Galod, Galoud a Galout, si vyžadujú ďalšie skúmanie ich konkrétneho rodinného pôvodu.

Skutočnosť, že rómska rodina používa priezvisko Galut, podnecuje k genealogickému výskumu. Niektorí členovia tejto rodiny používali aj biblické krstné mená, ktoré sa vyskytujú v židovských rodinách, čo z tejto rodiny robí zaujímavý prípad na podrobnejšie skúmanie.

Priezvisko Galut a jeho možné súvislosti s hebrejčinou si vyžadujú ďalší výskum. V rámci genetickej analýzy sa u účastníkov zo vzorkovaných skupín preukázali aj väzby na osoby pochované na stredovekých židovských cintorínoch v Norwichi a Erfurte, ako aj podobnosti s referenčnými populáciami aškenázskych, sefardských a mizrahi Židov.

Niektoré židovské a rómske rodiny používali biblické mená, ako napríklad Adam a David, a obe komunity trpeli prenasledovaním a vraždením za nemeckého nacistického režimu. Spoločné mená a uvádzané podobnosti s židovskými koreňmi u niektorých účastníkov si vyžadujú podrobnejšie preskúmanie konkrétnych rodinných dejín.

Príbeh spoločného mena sa stáva naozaj záhadným v prípade ďalšej rodiny. V tomto prípade ide o zdokumentovanú židovskú rodinu, ktorá striedavo používala priezviská Zigeuner (Cigán) a Cigan (Cigán).

V genealogickej databáze židovského národa JewishGen sa skutočne nachádza vyše 1963 záznamov o Židoch, ktorí používali priezvisko „Cigan" alebo „Zigeuner".

Prečo by si Žid zvolil alebo používal meno „Gypsy“ (Cigán) vo svete, kde existuje toľko možností na výber priezviska? Život ako Žid bol dosť ťažký aj bez toho, aby sa človek stal súčasťou dvoch menšín naraz.

Podľa historikov tento názov nemusí nutne znamenať, že daná osoba bola etnicky rómskeho pôvodu**.** Tvrdia, že stredoveké a ranonovoveké priezviská často vznikali ako opisné prezývky, ktoré ľuďom udeľovali iní. Niekto mohol získať prezývku „Zigeuner“ alebo „Cigan“, pretože veľa cestoval, obliekal sa nezvyčajne, vykonával povolanie, ktoré sa v danej oblasti spájalo s Rómami, pochádzal z miesta spájaného s Rómami alebo mal tmavú pleť. Už len posledný prípad – Žid s hnedou pleťou – spochybňuje teóriu o prezývkach. Židia s tmavou pleťou skutočne dostávali prezývky „braun“ (hnedý) alebo „cherny“ (čierny), z ktorých sa neskôr stali priezviská. Priezviská, ktoré by boli v rasistickej Európe prijateľnejšie ako „Cigán“.

Tak či onak, faktom zostáva, že Židia používali slovo „Gypsy“ ako priezvisko. Nižšie je uvedený počet záznamov o Židoch, ktorí tak urobili, nájdených na portáli JewishGen.

Cigan

Izrael: Izraelská genealogická spoločnosť 135 záznamov

Litva 534 záznamov: (Zigan, Zigon, Shegan, Ciganiene, Dzigan)

Poľsko: 159 záznamov: Tsygan, Sheigan, Chigan, Tsigani, Cyganiene (Cigan), Ciganas, Cygan, Tsigan.

Ukrajina: 1046 záznamov: Tzigan, Cygan, Cigan.

Česká republika: 20 záznamov: Cigan, Tsygon, Sygan, Tsigan.

Bielorusko: 37 záznamov Cigan

Zigeuner

Starý pražský cintorín 23 Rakúsko 3

záznamy České matričné záznamy o

sobášoch 2 záznamy

České Čechy 2 záznamy

Sčítanie ľudu v Prahe 1792–1794: 2 záznamy

Región/databáza	Záznamy typu Cigan/Zigeuner
Ukrajina	1 046
Litva	534
Poľsko	159
Izraelská genealogická spoločnosť	135
Bielorusko	37
Starý pražský židovský cintorín	23

Česká republika	20
Región/databáza	**Záznamy typu Cigan/Zigeuner**
Rakúsko	3
České záznamy o sobášoch	2
České Čechy	2
Sčítanie ľudu v Prahe v rokoch 1792–94	2
Celkom	**1 963**

Na otázku, prečo židovské rodiny používali priezvisko „Gypsy“, ChatGPT poskytuje nasledujúcu odpoveď. Keďže umelá inteligencia čerpá informácie z rôznych zdrojov, jej odpoveď môže poskytnúť pohľad na bežne vyjadrované presvedčenia a predpoklady o židovských rodinách, ktoré si toto priezvisko osvojili, a nemusí nutne odrážať overené historické fakty.

„1. Priezvisko → dedičné židovské priezvisko. *To je pravdepodobne príčinou aspoň podstatnej časti. Žid získal prívlastok „Cigán“ a jeho potomkovia ho nakoniec zdedili.*

2. Pracovné/spoločenské prepojenie. *Židovské a rómske obyvateľstvo sa v histórii prelínalo v určitých mobilných obchodných a remeselných odvetviach – obchod s koňmi, kováčstvo, hudba, potulný obchod, podomový predaj a iné povolania. Židovská rodina spojená s niektorým z týchto prostredí mohla pravdepodobne získať toto označenie, aj keď nebola rómska.*

3. Geografické označenie alebo označenie spôsobu života. *Pojem „Gypsy“ mohol označovať skôr niekoho, kto bol vnímaný ako kočovník, než aby doslovne vyjadroval pôvod.*

4. Skutočný židovsko-rómsky pôvod. *To nemožno vylúčiť. Jednotliví Rómovia sa začleňovali do okolitých populácií a jednotlivci z okolitých populácií sa začleňovali do rómskych komunít. V histórii dochádzalo k konverziám a zmiešaným manželstvám. Priezvisko s významom „Cigán“ mohlo preto niekedy zachovávať identifikáciu s predkami. Samotné priezvisko nám však nedokáže povedať, ktoré rodiny majú takúto históriu.“*

Vzhľadom na spoločenské znevýhodnenia spojené s používaním priezviska „Gypsy“ sa zdá nepravdepodobné, že by si Židia toto priezvisko zvolili dobrovoľne. Kľúčovým slovom je tu „dobrovoľne“. Treba mať na pamäti, že nariadenie Jozefa II. z roku 1787 vyžadovalo, aby habsburskí Židia prijali pevné nemecké priezviská. Ľudia si teda toto priezvisko osvojili.

Pred vydaním nariadenia Židia používali svoje meno v spojení s menom svojho otca. David ben (syn) Samuela. V niektorých prípadoch by táto osoba používala meno Samuel ako priezvisko a jej oficiálne meno by sa stalo David Samuel. Predpokladajme, že David bol krajčír (Schneider). Po vydaní nariadenia mohol David používať Schneider ako svoje oficiálne priezvisko. David krajčír sa tak stal Davidom Schneiderom.

Ako a prečo si ľudia zvolili priezvisko „Gypsy“, je skutočnou záhadou.

Rodina Zigeunerovcov

Priezvisko Zigeuner sa v Prahe vyskytovalo už viac ako 170 rokov pred nariadením Jozefa II. z roku 1787**,** ktoré Židom ukladalo povinnosť prijať pevné nemecké priezviská**.** Salman Zigeuner žil v Prahe v 80. rokoch 16. storočia a mal tam rodinu. Jeho otec aj deti používali ako priezvisko aj Zigeuner, aj Cigan.

Priezvisko „Zigeuner“ nemožno jednoducho vysvetliť ako umelé nemecké priezvisko, ktoré bolo židovskej rodine pridelené alebo ktorú si zvolila v období reforiem priezvisk na konci 18. storočia. Židovská rodina ho aktívne používala už dávno predtým, než bola povinná mať priezvisko. V pražskom cintoríne sú zaznamenaní nasledujúci členovia rodiny Zigeuner, ktorí tam boli pochovaní.

Dátum	Osoba/vzťah v rodine Zigeuner	Informácie o vzťahu
1614	Salkind Zigeuner	manžel Goldeh
1645	Abraham Zigeuner	otec Jizchok
1648	Jizchok Zigeuner	otec Moscheh
1648	Moscheh Zigeuner	manžel Reichel, dcéry Jizchoka
1672	Hirschl Zigeuner	manžel Beleh; otec Moshe
1677	Hirschl Zigeuner	otec Moscheh
1680	Reichel Zigeuner	otec Moscheh
1714	Sarah/Sorl Zigeunerová	otec Moshe; manžel Pories
1714	Elijeh Zigeuner	manželka Breindl Jutschinová
1714	Elijeh Zigeuner	otec Leba
1714	Leb Zigeuner	otec Moscheh
1720	Reichl/Reichel Zigeuner	otec Moscheh; manželka Chajat
1733	Peretz Zigeuner	manželka Jitel Wien
1781	Moscheh Zigeuner	otec Elijeh
1784	Elijeh Zigeuner	manžel Beleh Tiasovej

A išlo jednoznačne o židovskú rodinu. Máme tri nezávislé dôkazy, ktoré sa navzájom zhodujú.

1. Objavujú sa na Starom židovskom cintoríne v Prahe, ktorého zachované náhrobné kamene pochádzajú z obdobia od roku 1439 do roku 1787. JewishGen uvádza, že jeho databáza bola zostavená hlavne na základe *diela* Simona Hocka *Die Familien Prags* a práce Leopolda Poppera o cintorínoch.
2. Soloman Salkind Zigeuner sa v pražských cintorínskych záznamoch objavuje v roku 1614.
3. Solomon Salkid-Zigeuner založil pražskú synagógu približne v tom istom čase, okolo roku 1613, a táto synagóga bola pomenovaná po ňom.

To znamená, že židovská identita tejto konkrétnej rodiny Zigeunerovcov je mimoriadne dobre zdokumentovaná. Priezvisko „Gypsy“ používali už dávno predtým, ako sa priezviská stali povinnými. Salman Gypsy (Zigeuner alebo Cigan) skutočne zanechal trvalý dojem v dejinách Prahy.

Zigeunerova synagóga (Cigánska synagóga) postavená *okolo* roku 1613

Solomon Salkid-Zigeuner založil v Prahe synagógu, ktorá bola postavená v roku 1613. Príbeh tejto synagógy a muža, ktorý ju založil, môže skrývať spojitosť medzi Židmi a Rómami.

Zigeunerova synagóga (Cigánska synagóga) postavená *okolo* roku 1613

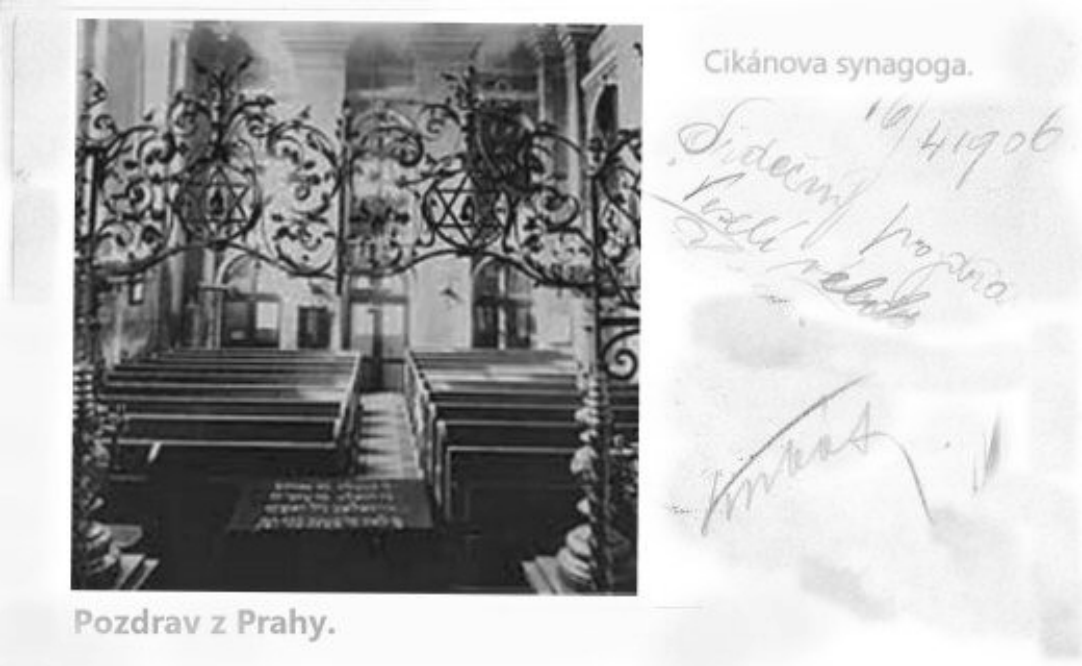

Cigánska synagóga bola pomenovaná po svojom zakladateľovi, Solomonovi Salkindovi-Cikánovi, tiež známom ako Salkind Zigeuner alebo Solomon Salkind Cigán. Po požiari v roku 1689 bola v roku 1701 prestavaná v väčšom meradle. V roku 1754 ju opäť zničil požiar a v roku 1755 bola znovu prestavaná. V roku 1906 bola zbúraná a nahradila ju Jubilejná synagóga, postavená v tom istom roku na Jeruzalemskej ulici.

Bola „Cigánska synagóga“ postavená cigánskym Židom pre cigánskych Židov? Dokazuje to, že existovali cigánski Židia? Historici sa k tejto téme vo veľkej miere nevyjadrujú, pokiaľ ide o to, prečo sa zakladateľ synagógy volal Šalamún Cigán. Niektorí tvrdia, že sa nazývala „Cigánska synagóga“, lebo bola postavená v cigánskej štvrti. Nie je to pravda. Niektorí tvrdia, že dostala tento názov, lebo bola postavená na „Cigánskej ulici“. Nie je to pravda. Cikanovská synagóga bola pomenovaná po svojom zakladateľovi, Salomonovi Salkindovi-Ciganovi.

To vyvoláva určité zrejmé otázky týkajúce sa Solomona Salkida-Zigeunera alebo Cigana.

Čo si počať so Salomonom Salkindom-Ciganom? Narodil sa v roku 1580 v Selenici na Slovensku. Jeho rodičmi boli Mojžiš Zigeuner a Reginia Futralmacherová.

Jeho matka pochádzala z rodiny výrobcov puzdier. Regina, výrobkyňa puzdier. Výroba puzdier (*Futteralmacherei*) patrila do širšieho sveta špecializovaných remesiel zameraných na spracovanie dreva, kože a výrobu obalov, ktoré sa prekrývali s povolaniami, ktorým sa venovali potulní remeselníci. Medzi nich patrili aj židovskí a rómski remeselníci. Rómovia z kmeňa Rudari/Boyash boli známi ako vynikajúci stolári a vyrábali puzdrá, ona však žila na Slovensku. Meno jeho matky nám teda nedáva žiadnu indíciu o tom, či bola Rómka, Židovka alebo rómsko-židovského pôvodu.

Vieme, že bol bohatým obchodníkom. Musel byť bohatý, aby si mohol kúpiť pozemok a postaviť synagógu. Oženil sa s ženou menom Golde (1580–1613). Mal päť detí: Brauna, Abrahama, Josefa, Gersona a Herschmana. Jeho deti používali priezviská Cigan a Zigeuner striedavo. On a jeho manželka postavili synagógu a keď Goldi zomrela, Salomon, zlomený smútkom, opustil Prahu a odišiel do Viedne. Salomon Cigán zanechal synagógu v rukách svojich synov. Z neho zostal len náhrobný kameň.

תנצבה

656. Salomo Salkind Zigeiner.

. . . תכ"[?] ד' (ג') — 166 [?] . . . Mittwoch.

Sandstein. 105 *cm* hoch, 56 *cm* breit, 13 *cm* dick, 70 *cm* Texthöhe, 28 *cm* Zeilenlänge. 404.

Der untere linke Teil des Steines ausgebrochen.

אבן שׁלמה
זקׄן ושבע ימ[י]ם
הלך בדרך תמים
גמל חסדים · לדל[ים]
ונכבדים וצדק[תו]
עומדת · בׄהׄכׄ מיוחׄ
אשר בנה בפראג
קריה נאמנה · הׄהׄ
הישיש כמר של[מה]
זאׄקינד צ[יגיינר] . .
משה בׄ . . . . . .
יום דׄ (ג) . . . . . .
תך(ו) לפק ת(נ)צבה

Diese Inschrift ist, wie bekannt, die einzige Quelle für die Erbauung der Prager Zigeinersynagoge durch Salomo Salkind Zigeiner. Über den Erbauer und die Synagoge vgl. die Monographie von Aladar Deutsch, Die Zigeiner-Grossenhof- und Neusynagoge in Prag (Prag 1907). Die Angaben

Preklad: Tento nápis je, ako je všeobecne známe, jediným zdrojom informácií o výstavbe pražskej rómskej synagógy, ktorú postavil Róm Salomo Salkind. Ďalšie informácie o staviteľovi a synagóge nájdete v monografii Aladara Deutscha s názvom „Die Zigeiner-Grossenhof- und Neusynagoge in Prag“ (Praha 1907).

Z jeho náhrobného kameňa sa teda dozvedáme, že postavil rómsku synagógu.

Alastair Deutch napísal monografiu o troch synagógach, ktoré boli zbúrané kvôli výstavbe Jubilejnej synagógy. Z úcty k týmto trom zbúraným synagógam spísal históriu všetkých troch. Veľmi podrobne opisuje rodinný život Solomona Zigeunera, známeho aj ako Cigan. S Golde mal päť detí. Presťahoval sa do Rakúska, kde mal ďalšie dve deti. Je pochovaný na tamojšom cintoríne.

Čo ešte vieme o Solomonovi, Cigánovi? Po prvé, jeho krstné meno bolo Solomon. A to bolo a je židovské meno.

V „Slovníku nemeckých židovských priezvisk“ nájdeme niektoré informácie o jeho priezvisku Salkind.

„Salkind; pozri Sulkind“ – „Sulkind: pravdepodobne z Sulka; možno z jidišského ženského krstného mena sulka alebo suke, čo je zdrobnená forma hebrejského mena šulamit, ktoré pôvodne znamenalo žena z

„Shulem, miesto v starovekom Eretz Izrael, Pieseň piesní 7:1. Alebo staré nemecké mužské krstné meno, ktoré používali stredoeurópski a východoeurópski Židia ako germanizovanú formu mena Saloman.“

Zakladateľom synagógy bol muž menom Soloman. Jeho priezvisko, Salkind, znamenalo buď syn Šalamúna, alebo syn Šulamit.

A práve pri jeho treťom mene, Gypsy, sa veci začínajú komplikovať. Pokiaľ ide o jeho záhadné priezvisko, v odbornom článku sa o ňom zmieňuje Petr Uličný, historik architektúry pôsobiaci pri Českej akadémii vied (Petr Uličný, „Architektura pražských synagog 16. a 17. století“ / „Architektúra pražských synagóg 16. a 17. storočia“, *Umění / Art*, roč. 61, č. 2 (2013), s. 120
a nasl.) Uličný píše:

„Bol to teda pražský Žid Salomon Salkind, prezývaný Cikán, a jeho manželka Golde…“ Doslovný preklad znie: „Bol to teda pražský Žid Salomon Salkind, prezývaný Cikán, a jeho manželka Golde…“ Oficiálny anglický abstrakt je ešte výslovnejší. Zakladateľa opisuje ako „Salomon Salkind, známy aj ako ‚Cikán‘ alebo ‚the Gypsy‘“

Bol teda jednoznačne známy ako Salomon Salkind, Cikán.

Jeho otec Moses bol známy pod prezývkou Zigeiner (Cigán) a Salomon pod prezývkou Cigan (Cigán).

To nás vracia k hlavnej otázke. Prečo mal priezvisko Gypsy? Niektorí tvrdia, že Židia s priezviskom Gypsy (Cigan, Tsiganes, Zigeiner, Zigeuner) dostali toto priezvisko ako prezývku, pretože mali tmavú pleť. Niekedy sa stalo, že Židia dostali priezviská, ktoré odrážali nejaký fyzický rys, napríklad „Gross“ (tučný) = „Grossman“ alebo „tučný muž“, alebo „rot“ (červený) = „Rotman“ = „červenovlasý muž“, alebo „kurz“ (nízky) = „Kurzman“ = „nízky muž“. Niektorí teda tvrdia, že Židia s priezviskom Gypsy dostali toto priezvisko preto, že mali tmavú pleť.

V konzultovaných jidišských referenčných dielach sa nenašli príklady použitia slov „Cigan“ alebo „Zigeuner“ na označenie osoby s tmavou pleťou. Slová „Cherny“ (čierny) a „Braun“ (hnedý) sa mohli používať na popis a stali sa aj priezviskami. Pôvod konkrétnych priezvisk „Cigan“ alebo „Zigeuner“ zostáva predmetom ďalšieho skúmania.

Mnohí Židia však nosili priezvisko „Gypsy“. Portál Jewishgen obsahuje vyše 1 600 záznamov o Židoch s priezviskom „Gypsy“.

Okrem toho Rómovia používajú priezvisko „Gypsy“. „Cigan“ je bežné priezvisko vo východoeurópskych rómskych komunitách. Na tejto štúdii sa zúčastnila aj rodina s priezviskom Cigan. Rómovia a Židia s priezviskom Cigan prišli o život v nemeckých vyhladzovacích táboroch.

Na záver možno konštatovať, že niektoré priezviská sú spoločné pre židovské a rómske rodiny, vrátane priezvisk odvodených od povolaní a biblických mien. V prípade rómskej rodiny Cigan analýza poukázala na príbuzenské väzby s aškenázskymi Židmi a na prepojenia s osobami pochovanými na stredovekých židovských cintorínoch v Norwichi a Erfurte. Tieto zistenia poskytujú podnety pre ďalší genealogický výskum.

Tým sa otvára ďalšia línia doteraz nepreskúmaných prepojení medzi rómskymi a židovskými komunitami.

Dá sa 25 rómskych skupín považovať za kryptožidov?

Nasledujúce vzory, zohľadňované vo výskume kryptožidov, naznačujú otázky, ktoré stojí za to preskúmať v rámci 25 vzorkovaných skupín:

1. Autozomálne správy od troch komerčných testovacích spoločností identifikovali u účastníkov kategórie predkov súvisiace so židovským pôvodom.
2. Kalkulátory GEDmatch, vrátane Dodecad V3, zaznamenali podobnosť s referenčnými židovskými populáciami.
3. Autozomálne správy obsahovali staroveké, stredoveké a moderné referenčné kategórie súvisiace so židovským pôvodom.
4. Testovanie Y-haplogrup identifikovalo otcovské vetvy, ktoré možno porovnať s zdokumentovanými židovskými líniami.
5. Niektoré vzorce manželstva pripomínajú tie, ktoré sa vyskytujú v kryptožidovských komunitách.
6. Niektoré zvyky vyvolávajú porovnanie so židovským komunitným životom.
7. Členovia týchto skupín vykonávali povolania, ktoré sa vyskytovali aj v židovských komunitách.
8. Členovia testovanej skupiny mali židovské priezviská, z ktorých niektoré boli bežné u Židov aj nežidov, iné mali veľmi špecificky židovský pôvod.

V súhrne tieto vzory naznačujú možnosť židovských prepojení v histórii skúmaných rómskych skupín, vrátane otázky, či niektoré rodiny zachovali aspekty židovskej identity alebo zvykov.

Výsledky analýzy DNA vyvolávajú otázky týkajúce sa geografického rozsahu uvádzaných príbuzenských vzťahov. V rámci komerčných aj počítačových analýz sa vo výsledkoch objavili židovské referenčné populácie od Indie cez západnú Áziu, severnú Afriku až po Európu, vrátane kategórií aškenázskych, sefardských, mizrahi a jemenských Židov.

Tento široký vzor podobností s židovskými referenčnými populáciami je jedným z aspektov, ktorý si vyžaduje ďalšie skúmanie.

Pri skúmaní týchto väzieb súvisiacich so židovskou komunitou sa ponúkajú dve možné smery: miestne kontakty a presuny rodín v rámci širších sietí. „Prelínanie na základe blízkosti“ by znamenalo, že Židia a Rómovia zdieľajú spoločenský, pracovný a fyzický priestor a v niektorých prípadoch uzatvárajú zmiešané manželstvá. Tieto výsledky zároveň podnecujú k preskúmaniu kontaktov, ktoré sa rozprestierajú na širšiu geografickú oblasť.

Jedna z otázok sa týka opakujúcich sa referenčných podobností s indickými Židmi. Židia z Cochin žili na juhozápadnom pobreží Indie a ich referenčná populácia sa objavila v porovnaniach, ktoré sme tu skúmali. Historický vzťah, ktorý stojí za touto podobnosťou, je predmetom ďalšieho výskumu.

Niektoré zaznamenané podobnosti s referenčnými skupinami židovského pôvodu sa úplne nezhodujú so súčasnou geografickou polohou skúmaných skupín. Štúdia napríklad uvádza podobnosti s aškenázskou referenčnou skupinou u španielskych Gitanos a podobnosti so sefardskou referenčnou skupinou u poľských účastníkov projektu Bergitka Carpati. Tieto vzory si vyžadujú podrobnejšie porovnanie medzi populáciami a referenčnými modelmi.

Druhá hypotéza znie takto: Rómovia sú potomkami dnes už vyhynutých židovských obchodníkov, ktorí cestovali po súši aj po mori v rámci židovskej diaspory. Domnievame sa, že druhá z týchto dvoch hypotéz je pravdepodobnejšia.

Testovanie preukázalo príbuznosť s referenčnými židovskými populáciami, ako sú aškenázski, sefardskí, mizrahi, jemenskí, marockí, alžírski, tuniskí, líbyjskí, irackí, iránski, gruzínski, azerbajdžanskí, uzbeckí, kočinskí, Bene Israel a Bnei Menashe.

Okrem toho sa u týchto skupín preukázali konzistentné DNA väzby na oblasť Žltej rieky v Číne, odkiaľ pochádzajú Židia z Kaifengu, ako aj na Vietnam, Thajsko a Indonéziu. Zhoda DNA s

krajných častí Ázie naznačujú, že cesta tejto vzájomne prepojenej rodiny ľudí, známej ako Rómovia, začala oveľa ďalej na východe, než sa pôvodne predpokladalo.

Zistené genetické podobnosti sa rozprestierajú cez regióny prepojené historickými obchodnými cestami, vrátane Hodvábnej cesty a ciest smerujúcich do Číny a juhovýchodnej Ázie. Židovskí obchodníci patrili medzi mnohých ľudí, ktorí cestovali po týchto sieťach, spolu s arabskými, perzskými, arménskymi a inými obchodníkmi. Možná úloha sietí židovských obchodníkov v dejinách skúmaných skupín predstavuje jednu z ciest pre ďalší výskum.

Potomkovia medzinárodných židovských obchodníkov

V staroveku existovali usadlí Židia, ako napríklad Židia v Jeruzaleme, Feze, Tolede, Paríži a Prahe. A boli tu aj židovskí obchodníci. Židovskí obchodníci cestovali a obchodovali s usadlými Židmi, od Prahy po Kaifeng a od Nemecka po Kochi v Indii.

Medzinárodní židovskí obchodníci sú málo preskúmanou židovskou skupinou, no existovali najmenej 2000 rokov, možno aj dlhšie. Už dávno pred dobou Rimanov a Ježiša Krista prepravovali tovar z najvzdialenejších kútov Európy do najvzdialenejších kútov Ázie. Pri pobreží Izraela boli nájdené cínové ingoty s puncami anglického cínu; v biblických časoch sa na izraelských trhoch dalo nájsť škorica z Indie. Medzinárodní židovskí obchodníci neboli jednou skupinou ľudí, ale skôr súborom prekrývajúcich sa židovských skupín, ktoré pôsobili v karavánovom a námornom obchode.

Ako už bolo uvedené, usadlí Židia uzatvárali manželstvá medzi sebou, často v rámci vlastnej rodiny. Praktizovali endogamiu. Dôvodom boli vnútorné aj vonkajšie faktory. V rámci komunity pomáhali manželstvá v rámci skupiny zachovať jej celistvosť. Z vonkajšieho hľadiska sa pre kresťana alebo moslima prijatie judaizmu považovalo za odpadlíctvo a hrozili za to prísne tresty.

Z tých útržkov histórie, ktoré sa zachovali o Židoch zaoberajúcich sa medzinárodným obchodom, vyplýva, že endogamia nebola striktným pravidlom. Existujú historické záznamy, ktoré podrobne opisujú obchodný a súkromný život Židov zaoberajúcich sa medzinárodným obchodom, ako aj ich manželské zvyky. Tieto záznamy naznačujú, že židovskí obchodníci uzatvárali manželstvá so Židmi z iných častí sveta, najmä s tými, s ktorými obchodovali alebo cez ktorých územie cestovali. Záznamy z káhirské genizy z 10. storočia odhaľujú, že severoafrickí a egyptskí židovskí obchodníci uzatvárali manželstvá so Židmi z Adenu v Jemene.

Niektorí židovskí obchodníci založili rodiny v miestach, kde obchodovali. Prípad Abrahama Ben Yijū naznačuje jedno takéto spojenie medzi severoafrickým židovským obchodníkom a Indkou, ktorá konvertovala na judaizmus. Židovské komunity sa usadili aj v Číne a ich možné prepojenia so stredoázijskými židovskými komunitami sú predmetom výskumu. V priebehu času si obchodnícke rodiny pravdepodobne vytvorili väzby so židovskými komunitami v rôznych regiónoch.

Hoci v súčasnosti nemôžeme rekonštruovať genetickú skladbu Židov zaoberajúcich sa medzinárodným obchodom, z histórie môžeme vyvodiť určité dôkazy, ktoré naznačujú, ako mohla vyzerať.

Káhirská geniza

Káhirská geniza je zbierka približne 400 000 fragmentov rukopisov uchovávaných v synagóge Ben Ezra vo Fustate (Starý Káhira). Dokumenty pokrývajú mimoriadne dlhé obdobie, približne od 6. storočia n. l. až po 19. storočie n. l**.** Pre historikov obchodu pochádza drvivá väčšina dôležitých dokumentov z obdobia približne 950–1250 n. l.

Toto obdobie najpodrobnejšie preskúmal S. D. Goitein (*S. D.* Goitein a Mordechai Akiva Friedman, India Traders of the Middle Ages: Documents from the Cairo Geniza („India Book“)) a ďalší, pretože sa z neho zachovala korešpondencia židovských obchodníkov pôsobiacich v oblasti Stredozemného mora a Indického oceánu.

Medzi dokumenty z tejto doby patria:

- obchodné listy,
- prepravné zmluvy,
- zmluvy o partnerstve,
- manželské zmluvy,
- veno,
- rodinná korešpondencia,
- účtovné knihy,
- listy z Indie,
- listy z Jemenu,
- listy z Adenu,
- listy zo severnej Afriky.

Tieto dokumenty pochádzajú prevažne z obdobia približne 1000–1150 n. l. Zahŕňajú korešpondenciu medzi židovskými obchodníkmi vo Fustate (Káhire), Alexandrii, Adenu, Jemene, Gudžarate, na Malabarskom pobreží a na Srí Lanke.

Medzi známych obchodníkov, ktorých listy sa zachovali, patria Abraham ben Yiju, Nahray ben Nissim a Halfon ben Nethanel. Ich listy, nájdené v káhirskej genize, sa zaoberajú loďami, korením, indigom, škoricou, kardamómom, koralmi, textilom, dlhmi, sobášmi, dedičstvom a rodinnými záležitosťami, často v rámci jedného dokumentu.

Obchodnícke rodiny boli geograficky rozptýlené.

Dokumenty z káhirské genizy ukazujú, že členovia židovských obchodníckych rodín žili súčasne v:

- Egypt (Fustat/Káhira)
- Alexandrii
- Adene
- Jemene
- Sicília
- Tunisko
- Maroko
- Irak
- Perzia
- Gudžarát
- indické pobrežie Malabar

Medzi týmito komunitami si pravidelne vymieňali listy, v ktorých sa diskutovalo nielen o nákladoch a cenách, ale aj o sobášoch, dedičstvách, venách a blahu členov rodiny.

Manželstvo posilňovalo obchodnú dôveru

S. D. Goitein opakovane zdôrazňoval, že diaľkový obchod závisel menej od formálnych zmlúv ako od dôvery**,** pričom táto dôvera často vychádzala z príbuzenských vzťahov. Obchodné partnerstvá sa bežne posilňovali sobášmi v rámci rozvetvených židovských obchodníckych rodín alebo medzi rodinami v rôznych obchodných centrách. Ako to zhrnul Goitein, partnerstvá „vychádzali zvyčajne zo spoločného náboženstva, ale často ich posilňovali rodinné väzby“.

To bolo obzvlášť dôležité, pretože plavby do Indie trvali často viac ako rok, obchodníci zverovali svoje majetky partnerom vzdialeným tisíce míľ, vymáhanie právnych nárokov bolo náročné a miesto moderného obchodného práva zohrávali úlohu povesť a rodinné vzťahy.

Ženy sa v Genize objavujú často

Jedným z prekvapení Genizy je, ako výrazne sú v nej zastúpené ženy. Nachádza sa tu množstvo listov:

- matky píšuce dcéram,
- manželky, ktoré píšu svojim neprítomným manželom,
- otcovia dohadujúci veno,
- vdovy, ktoré vedú podniky,
- sestry diskutujúce o dedičstve,
- ženy cestujúce medzi jednotlivými komunitami.

Tieto listy dokazujú, že ženy boli neoddeliteľnou súčasťou obchodníckych rodín, ktorých pôsobnosť sa rozprestierala cez Stredozemné more až po Indický oceán. Korespondencia odhaľuje, že rodiny udržiavali úzke väzby medzi vzdialenými obchodnými centrami, vrátane Jemenu a Indie.

Abraham ben Yiju

Jedným z obzvlášť zaujímavých príkladov je Abraham ben Yiju. Pochádzal zo severnej Afriky a približne 17 rokov strávil na indickom pobreží Malabar. Dokumenty z genizy naznačujú, že uzavrel dlhodobý zväzok s Indkou menom Ashu, s ktorou mal deti. Z jeho zachovanej korešpondencie vyplýva, že udržiaval obchodné a rodinné vzťahy siahajúce od Egypta cez Aden až po Indiu.

Hoci nešlo o politické manželstvo z dohody, tento prípad dokazuje, že židovskí obchodníci mohli v Indii nadviazať trvalé rodinné väzby a zároveň zostať súčasťou širších židovských obchodných sietí.

Nahray ben Nissim

Ďalším vynikajúcim príkladom je Nahray ben Nissim. Jeho listy svedčia o rozsiahlej sieti spájajúcej Káhiru, Alexandriu, Aden, Tunisko, Sicíliu a Indiu

Jeho korešpondencia sa týka príbuzných, svokrovcov, obchodných partnerov a dôveryhodných zástupcov roztrúsených po týchto regiónoch. Obraz, ktorý sa z toho vynára, nie je obrazom izolovaných obchodníkov, ale rozvetvených obchodníckych rodín, ktoré sa rozprestierajú po celom obchodnom svete.

Káhirská geniza dokazuje, že stredoveký židovský obchod fungoval prostredníctvom rozsiahlych rodinných sietí rozprestierajúcich sa cez viaceré obchodné mestá. Manželstvo slúžilo nielen ako domáca inštitúcia, ale aj ako ekonomická inštitúcia, ktorá posilňovala dôveru medzi obchodníckymi rodinami oddelenými tisíckami kilometrov. Dcéry sa vydávali do etablovaných obchodníckych rodín vo vzdialených prístavoch, čím vytvárali príbuzenské väzby, ktoré dopĺňali obchodné partnerstvá a uľahčovali pohyb tovaru, úverov, informácií a ľudí z Egypta a Jemenu do Indie. Zachovaná korešpondencia odhaľuje listy matiek dcéram, manželov manželkám, otcov synom a obchodných partnerov príbuzným, čo ilustruje, že židovská obchodná diaspora fungovala rovnako ako sieť prepojených rodín, ako aj sieť jednotlivých obchodníkov.

V dôsledku toho židovské obchodnícke rodiny prevzali genetický materiál od židovských rodín v Indii, Uzbekistane, Gruzínsku, Azerbajdžane, Iráne, Iraku a severnej Afrike.

Abraham Ben Yijū: Židovský obchodník pôsobiaci medzi Tuniskom, Indiou, Jemenom a Egyptom

Abraham Ben Yijū (tiež Ibn Yijū) bol židovský obchodník z 12. storočia, ktorý sa narodil v al-Mahdiyya, v dnešnom Tunisku, pravdepodobne na začiatku 11. storočia. Patril do siete židovských obchodníkov, ktorých obchodná korešpondencia a osobné dokumenty sa neskôr zachovali v káhirskom genize. Vďaka týmto dokumentom patrí Ben Yijū medzi mimoriadne dobre zdokumentovaných židovských účastníkov stredovekého obchodu v Indickom oceáne. Projekt Princeton Geniza uvádza, že pôsobil približne v rokoch 1131 až 1156.

Ben Yijū cestoval na východ cez židovské obchodné siete spájajúce severnú Afriku, Egypt, Jemen a Indiu. Strávil nejaký čas v Adenu, jednom z hlavných prístavov spájajúcich Červené more s Indickým oceánom, a v roku 1132 dorazil do Mangalore na juhozápadnom pobreží Indie.

Zdá sa, že rodina jeho matky zastávala nejakú funkciu v Indii. Zo záznamov z káhirské genizy vyplýva, že Bena Yijūa privítal jeho bratranec z matkinej strany, Ibn Kalati alebo Abu L'Khayr Ibn Al-Minquar.

Ben Yijū zostal v južnej Ázii, predovšetkým v okolí Mangalore a ďalších prístavov na malabarskom pobreží, až do roku 1149, teda približne sedemnásť rokov. Jeho obchodná činnosť zahŕňala dovoz a vývoz na veľké vzdialenosti, ako aj výrobu bronzových nádob, pričom korešpondencia preukazuje prepojenie jeho indických aktivít s židovskými obchodnými partnermi v Jemene a Egypte.

Jedným z najvýznamnejších aspektov životopisu Bena Yijūa je jeho rodina. Krátko po príchode do Mangalore kúpil miestnu indickú ženu z kmeňa Tuluva menom Ashū, oslobodil ju a zariadil jej konverziu na judaizmus; prijala hebrejské meno Berakha. Goitein a Friedman na základe dokumentov z genizy zistili, že Ben Yijū sa s ňou následne oženil a že počas jeho pobytu v Indii mali tri židovské deti. Najnovšia práca Cambridge Genizah Research Unit zdôrazňuje, že manželstvo a materstvo sú rekonštruované na základe silných nepriamych dokumentárnych dôkazov, a nie na základe zachovanej sobášnej listiny.

V roku 1149 Ben Yijū opustil Indiu a vrátil sa do Jemenu, pričom so sebou vzal aj svoje deti; z dochovaných prameňov nie je jasné, čo sa v tomto období stalo s Ashūom. Najskôr žil v Jemene, konkrétne v Adeni a neskôr v Dhū Jibla, než sa nakoniec presťahoval do Egypta. Do Káhiry/Fustatu dorazil približne v rokoch 1152–1153. Jeho dcéra Sitt al-Dār, narodená z indického manželstva, sa neskôr vo Fustate vydala za svojho bratranca z otcovej strany, Surūra.

v roku 1156. Mali aspoň štyri deti, ktoré sa následne vydali do svojich širších severoafrických židovských rodín. Dieťa, ktoré sa narodilo zo zväzku severoafrického židovského obchodníka a indického židovského konvertitu, sa tak stalo súčasťou širšej židovskej komunity stredovekého Egypta.

Ben Yijū má pre túto štúdiu osobitný význam, pretože jeho život predstavuje zdokumentovaný historický príklad práve toho druhu demografického mechanizmu, prostredníctvom ktorého sa indický pôvod mohol dostať do západnej židovskej populácie cez stredovekú obchodnú sieť v Indickom oceáne. Židovský obchodník pochádzajúci z Tuniska cestoval cez Jemen do Indie, založil rodinu s Indkou, ktorá konvertovala na judaizmus, a následne odviedol svoje deti na západ cez Jemen do Egypta. Jeho životopis potvrdzuje, že migrácia židovských obchodníkov a zmiešané manželstvá s indickými ženami, ktoré konvertovali, sa vyskytovali ešte v[12.]storočí. Následne došlo k pohybu ich židovských potomkov smerom na západ späť do Egypta. *Kniha „The India Book“* venuje rozsiahlu časť Benovi Yijūovi a jeho rodine, rekonštruovanú na základe dokumentov z káhirského genizy.

PERAḤYĀ BEN YIJŪ
Severoafrická židovská rodina

└── ABRAHAM BEN YIJŪ
    Židovský obchodník, narodený v al-Mahdiyya v Tunisku. Žil v Tunisku, Jemene, Indii a Egypte.

    └── ASHŪ (AŚU) / BERAKHA
        Žena z kmeňa Tuluva z juhozápadnej Indie
        Kúpil ju, oslobodil a obrátil na judaizmus Abraham Ben Yiju

        ├── PERAḤYĀ, dcéra ABRAHAMA BEN YIJŪ
        │   Narodená v Indii
        │   Zomrel v Jemene
        │
        ├── SURŪR
        │   Narodil sa v Indii
        │   Zomrel v mladom veku
        │
        └── SITT AL-DĀR, syn ABRAHAMA BEN YIJŪ
            Narodila sa v Indii
            Emigrovala na západ so svojím
            otcom: India → Jemen → Egypt

            └── vydala sa za svojho prvého bratranca z
                otcovej strany PERAḤYĀ b. YOSEF BEN YIJŪ
                Židovský učenec a sudca

                ├── NISSĪM, syn PERAḤYĀ BEN YIJŪ
                │   ├── PERAḤYĀ, syn NISSĪMA BEN YIJŪ
                │   └── nemenovaná DCÉRA
                │   └── vydala sa za svojho prvého bratranca
                │   YOSEF, syn MOSHE BEN YIJŪ
                │
                ├── MOSHE, syn PERAḤYĀ BEN YIJŪ
                │   └── YOSEF, syn MOSHE BEN YIJŪ
                │
                ├── YOSEF (II), syn PERAḤYĀ BEN YIJŪ
                │   ├── MENAḤEM, syn YOSEF (II) BEN YIJŪ
                │   └── PERAḤYĀ (II) syn YOSEF (II) BEN YIJŪ
                │   ├── MOSHE (II), syn PERAḤYĀ (II) BEN YIJŪ
                │   └── ŠEMUʾEL, syn PERAḤYĀ (II) BEN YIJŪ
                │
                └── YUMN (II) bt. PERAḤYĀ BEN YIJŪ Severoafrický židovský otec

Abraham Ben Yijū

Severoafrický židovský obchodník

× Ashū / Berakha

Indiánka z kmeňa Tuluva; oslobodená a konvertovaná na judaizmus

↓

Sitt al-Dār

Židovská dcéra narodená v Indii

× Peraḥyā b. Yosef Ben Yijū

jej bratranec z otcovej strany

↓

Nissīm • Moshe • Yosef II • Yumn II

Židovské deti v Egypte

↓

Neskorší potomkovia Ben Yijū

vrátane Peraḥyā b. Nissīm, Yosef b. Moshe, Menaḥem, Peraḥyā II, Moshe II a Shemuʾel

Príbeh Sitt al-Dār predstavuje cenný príklad toho, ako sa indický pôvod mohol dostať do západnej židovskej rodiny. Rekonštrukcia z Princetnu identifikuje jej manželstvo s bratrancom Peraḥyā b. Yosef Ben Yijū a štyri deti, pričom neskorších potomkov je možné identifikovať aj v dokumentárnych záznamoch.

Ide o mimoriadne konkrétny historický príklad toho, ako sa indická žena stala súčasťou židovskej obchodníckej rodiny v Indii; jej dcéra, ktorá sa narodila v Indii ako Židovka, cestovala na západ cez Jemen do Egypta; táto dcéra sa vydala v rámci širšej židovskej rodiny Ben Yijū a zrodila ďalšiu generáciu židovských potomkov.

To ukazuje, ako sa indický pôvod dostal do židovského sveta a následne sa šíril v rámci západnej židovskej príbuzenskej siete prostredníctvom endogamných sobášov. Svedčí to o demografickom mechanizme, ktorý je historicky zdokumentovaný.

Táto indicko-židovská rodina nezmizla v zabudnutí. Hoci samotný Abraham Ben Yijū nebol príbuzným veľmi slávneho Maimonida, jeho potomkovia sa úzko spojili s Maimonidom a Maimonidovou rodinou.

Abrahámova dcéra Sitt al-Dār, ktorá pochádzala z Indie, sa vydala za svojho bratranca Peraḥyā b. Yosef Ben Yijū. Peraḥyā sa stal židovským sudcom v Egypte. Maimonides osobne podporil jeho sudcovskú funkciu: v roku 1187 vydal nariadenie, ktorým chránil Peraḥyāho postavenie sudcu (*dayyān*) v al-Maḥalle.

V nasledujúcich generáciách sa toto prepojenie ešte viac prehĺbilo. Vnuk Sitt al-Dāra, Peraḥyā b. Nissīm Ben Yijū, bol príbuzenský vzťahom spojený s rodinou Maimonida. Sestra jeho manželky sa vydala za Abraháma Maimonida, syna a nástupcu Mojžiša Maimonida. Študoval tiež v učeneckom kruhu spojenom s Maimonidovými príbuznými zo strany manželky. Princeton zhrňuje dôkazy konštatovaním, že potomkovia rodu Ben Yijū „zostali po celé roky verní Maimonidesovej rodine“.

Kniha o Indii je obzvlášť cenná, pretože zhromažďuje dokumenty z káhirského genizy týkajúce sa židovských obchodníkov zapojených do obchodu s Indiou, najmä v 11. – 12. storočí. Abraham Ben Yijū bol jedným z mnohých mizrahi Židov, ktorí sa podieľali na obchode zo severnej Afriky a Jemenu do Indie.

Abraham Ben Yijū konvertoval, oženil sa s Indkou a priviedol svoje indické židovské deti späť do židovského sveta v severnej Afrike. Toto miešanie prebiehalo v oboch smeroch. Vieme tiež, že niektorí židovskí muži a ženy odišli z mizrahi-jemenitského sveta do Indie, obrátili na židovskú vieru miestne ženy a mužov a založili židovskú komunitu v Indii. Boli to prevažne muži, ale nemožno vylúčiť ani ženy.

Židovská komunita v Cochin sa vyvinula na malabarskom pobreží juhozápadnej Indie, v dnešnom štáte Kerala. Jej existenciu spoľahlivo dokladujú medené tabuľky, ktoré okolo roku 1000 n. l. udeľovali výsady židovskému vodcovi Josephovi Rabbanovi. Hoci tradície kladú jej počiatky do podstatne skoršieho obdobia, niektorí tvrdia, že by mohla byť stará až z čias davidovských izraelských kráľovstiev. Existujú konkrétne dôkazy o Mizrahi

Židovskí obchodníci, ktorí putovali z Jemenu na juhozápadné pobrežie Indie, a vznik židovských komunít v tejto oblasti.

Genetický výskum súčasných indických Židov potvrdzuje zmiešaný pôvod kočinských Židov. Štúdie celého genómu identifikujú významný podiel miestneho indického pôvodu spolu s výrazným príspevkom židovských populácií. Zistenia týkajúce sa mitochondriálnej DNA poukazujú na prevažne indický materinský pôvod, čo je v súlade s tým, že židovskí migranti mužského pohlavia začleňovali miestne ženy do svojej komunity. Tieto zistenia potvrdzujú históriu migrácie, zmiešaných manželstiev a pokračovania praktizujúcich židovských komunít.

Zistilo sa, že u testovaných rómskych skupín sa zhoduje DNA s mizrahiovskými Židmi, jemenskými Židmi aj kočinskými Židmi.

Uzbecký/bukharský Židia: Židovská komunita na križovatke Hodvábnej cesty

Prítomnosť Židov v Strednej Ázii je zdokumentovaná minimálne od 4. storočia n. l., pričom židovské komunity v Samarkande a Buchare sú výslovne zaznamenané v 12., resp. 13. storočí. Židovská komunita v Strednej Ázii má veľmi dlhú históriu.

Na začiatku 4. storočia n. l. bolo známe, že v meste Merv**,** ktoré sa nachádza na území dnešného Turkménska, žila židovská komunita. Talmud opisuje návštevu babylonského rabína Samuela bar Bisena. Archeologickým dôkazom židovského osídlenia v tejto oblasti sú pohrebné predmety s hebrejskými nápismi, ktoré sa datujú do 5. až 7. storočia.

V 12. storočí bolo známe, že v Samarkande**,** v dnešnom Uzbekistane, existovala židovská komunita. Benjamin z Tudely spomínal o zavedenej židovskej komunite, ktorej vodcom bol Obadiah. Jeho informácie však pochádzali z druhej ruky a neboli výsledkom osobného pozorovania. O prítomnosti Židov v samotnej Buchare existujú výslovné zmienky už zo začiatku 13. storočia.

Židia z Uzbekistanu predstavujú historické židovské obyvateľstvo Strednej Ázie, najmä regiónov, ktoré dnes tvoria Uzbekistan a Tadžikistan**,** s významnými komunitami v Buchare a Samarkande. Ich história siaha hlboko do minulosti, ešte pred vznikom moderného štátu Uzbekistan. Poloha týchto komunít je obzvlášť významná. Nachádzali sa na jednej z hlavných križovatiek medzi Perziou a Mezopotámiou na západe, Indiou a Afganistanom na juhu a Čínou na východe**.**

Bukharskí Židia patria k perzsky hovoriacej židovskej tradícii, ktorá sa vyvíjala po stáročia v Strednej Ázii, najmä v Buchare a Samarkande, dvoch dôležitých mestách na Hodvábnej ceste. Ich história odzrkadľuje migráciu z iránskeho sveta a pretrvávajúce náboženské a obchodné väzby s inými židovskými komunitami. Židovskí remeselníci prispievali k hospodárstvu regiónu tkaním hodvábu, farbením textílií a súvisiacimi remeslami, zatiaľ čo obchodníci sa podieľali na obchode spájajúcom Strednú Áziu s Perziou, Afganistanom, Indiou a Čínou. Bucharskí Židia tak tvorili súčasť širších sietí výroby, výmeny a kultúrnych kontaktov spojených s Hodvábnou cestou.

Hodvábna cesta, ktorá viedla popri mestách Buchara a Samarkand a prechádzala nimi, bola v skutočnosti sieťou karavánových ciest. Nešlo o jedinú cestu, ale o prepojený systém, prostredníctvom ktorého sa medzi severovýchodnou Áziou, juhovýchodnou Áziou, Indiou, Strednou Áziou, Iránom a stredomorským svetom prepravovali hodváb, textil, koreniny, drahé kovy, zvieratá a ďalšie tovary.

Židia zo Strednej Ázie teda žili v obchodnom prostredí, ktoré spájalo východ so západom. Existujú priame dôkazy o účasti Židov na tomto obchode: židovské náboženské autority v

Babylónia sa podieľala na obchode s hodvábom, Židia boli prítomní v Merve**,** dôležitom centre Hodvábnej cesty. List židovsko-perzského obchodníka z 8. storočia, objavený v Dandan Uiliq v Tarimskej panve v západnej Číne, svedčí o obchodnej činnosti perzsky hovoriacich Židov ďaleko na východe.

Židovskí obchodníci pôsobiaci na diaľku spájali Strednú Áziu s Indiou**.** Stredoveké islamské geografické pramene opisujú židovských obchodníkov známych ako Rādhāniti**,** ktorých rozsiahla obchodná sieť sa tiahla cez Blízky východ a Strednú Áziu až do Indie a Číny. *Encyklopédia Iranica* uvádza, že ich trasy zahŕňali Chorásán, Transoxánu, Indiu a Čínu**,** zatiaľ čo jej dejiny bukharských Židov dospeli k záveru, že stredoázijskí Židia sa nepochybne podieľali na obchodnej činnosti Radhanitov a že jedna z radhanitských trás prechádzala Strednou Áziou.

Prepojenie medzi Strednou Áziou a Indiou nebolo len teoretické. Buchara sa nakoniec stala dôležitou severnou konečnou stanicou rozsiahleho obchodného koridoru, ktorý viedol cez Afganistan na indický subkontinent**.** V skutočnosti sa stala kozmopolitným obchodným centrom.

V 16. storočí sa v Buchare, Samarkande a ďalších stredoázijských mestách usadili komunity indických obchodníkov. Anglický návštevník, ktorý navštívil Bucharu v rokoch 1558–1559, pozoroval indických obchodníkov, ktorí tam zostávali celé roky a venovali sa obchodu. V 17. storočí žilo v Buchare približne 500 indických obchodníkov**,** zatiaľ čo tisíce ďalších pôsobili po celej Strednej Ázii. Kandahár a Kábul boli dôležitými medzilehlými obchodnými centrami spájajúcimi indický a stredoázijský svet.

Toto prepojenie si teda možno predstaviť ako severojužnú vetvu, ktorá pretína známejšiu východozápadnú Hodvábnu cestu:

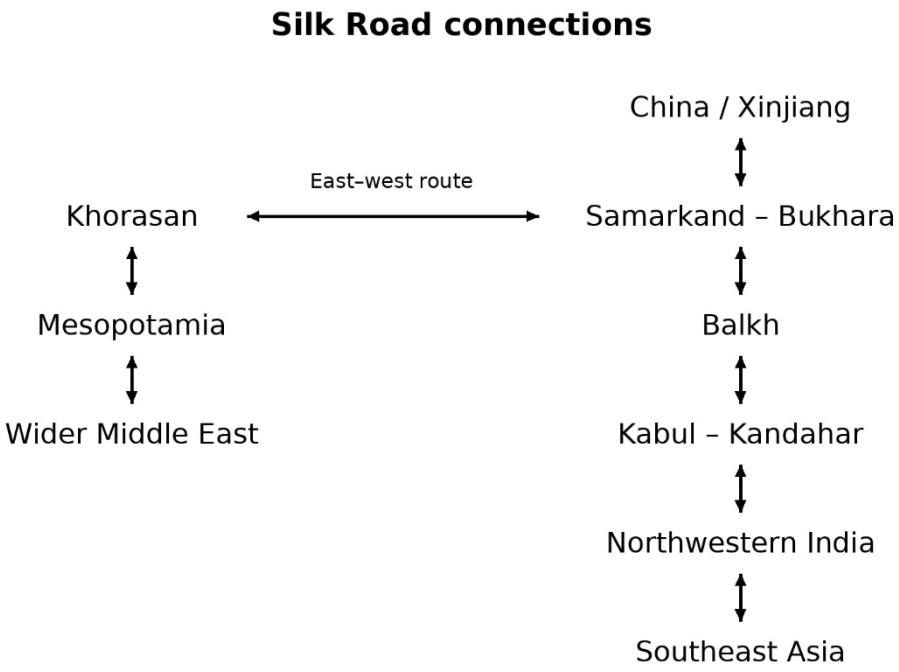

Buchara bola prepojená na západ cez Chorásán a Irán smerom k Mezopotámii a na Blízky východ**.** Tento stredoázijský obchod sa rozširoval aj na východ smerom ku Kašgaru a do Číny. Buchara tak

zaujímala mimoriadne dôležité postavenie na križovatke obchodných svetov Blízkeho východu, Perzie, Indie, severnej Ázie a juhovýchodnej Ázie**.**

Bucharskí Židia patrili k židovskému obyvateľstvu, ktoré sa nachádzalo práve v rámci systému suchozemského obchodu spájajúceho Blízky východ, Strednú Áziu a Indiu. Existujú nezávislé záznamy o tom, že židovskí obchodníci sa podieľali na diaľkovom obchode, ktorý sa tiahol cez Strednú Áziu až do Indie a Číny. Svedectvá o tomto obchode možno dodnes pozorovať u súčasných bucharských Židov.

63 % Rómov, ktorí sa zúčastnili tejto štúdie, malo uzbecké židovské predky. Aby sme lepšie pochopili túto súvislosť, bola vykonaná DNA analýza malej skupiny jedenástich osôb uzbeckého/bukharského židovského pôvodu. Analýzy uzbeckých Židov poukázali na prísun DNA z týchto obchodných ciest. Zistilo sa, že nesú dedičnosť z južnej Ázie, severovýchodnej Ázie a juhovýchodnej Ázie. To naznačuje, že DNA sa do uzbeckých židovských komunít dostala z najvzdialenejších kútov Ázie – z Indie, Číny a juhovýchodnej Ázie.

Jednotlivé percentuálne podiely indiánskeho pôvodu boli 5,78 %, 8,38 %, 11,21 %, 9,84 %, 9,93 %, 8,63 %, 7,39 %, 9,69 %, 10,12 %, 9,22 % a 11,50 %, čo predstavuje priemerný podiel indiánskeho pôvodu 9,24 %. Všetkých jedenásť jedincov vykazovalo určitý podiel indiánskeho pôvodu, pričom hodnoty sa pohybovali v rozmedzí od 5,78 % do 11,50 %. Hoci je vzorka malá, konzistentnosť výsledkov je pozoruhodná. U každého testovaného jedinca bola zaznamenaná zložka súvisiaca s indiánskym pôvodom, ktorá v priemere predstavovala takmer desatinu nameraného podielu indiánskeho pôvodu.

Jednotlivé percentuálne podiely v severovýchodnej Ázii boli 1,40 %, 1,44 %, 1,52 %, 0,40 %, 1,00 %, 1,95 %, 1,92 %,
0,76 %, 0,87 %, 0,00 % a 1,41 %, čo predstavuje priemerný podiel severovýchodnej ázijskej predkovosti vo výške 1,15 %. Desať z jedenástich jedincov vykazovalo určitý podiel severovýchodnej ázijskej predkov, pričom hodnoty sa pohybovali v rozmedzí od 0,00 % do 1,95 %. Hoci je vzorka malá, konzistentnosť tohto signálu je pozoruhodná. U desiatich z jedenástich testovaných jedincov bola zaznamenaná severovýchodná ázijská zložka, ktorá v priemere predstavovala o niečo viac ako jedno percento nameraného podielu predkov.

Jednotlivé percentuálne podiely krajín juhovýchodnej Ázie boli 1,69 %, 1,48 %, 0,62 %, 0,08 %, 1,97 %, 0,00 %, 0,13 %,
1,00 %, 0,00 %, 0,27 % a 0,89 %, čo predstavuje priemerný podiel juhovýchodnej ázijskej predkovosti vo výške 0,74 %. Deväť z jedenástich jedincov vykazovalo určitý podiel juhovýchodnej ázijskej predkov, pričom hodnoty sa pohybovali v rozmedzí od 0,00 % do 1,97 %. Hoci je vzorka malá, konzistentnosť tohto signálu je pozoruhodná. Juhovýchodná ázijská zložka bola zaznamenaná u deviatich z jedenástich testovaných jedincov a v priemere predstavovala približne tri štvrtiny jedného percenta nameraného podielu predkov.

Keď sa bližšie pozrieme na sekundárne populácie, ktoré sa objavujú v modelovaní zmiešaného režimu v rámci Gedmatch Dodecad V3 u šiestich z týchto ľudí, ktorí sa sami identifikovali ako bukharskí Židia, vynorí sa zreteľný vzor.

Osoba	**Sekundárne populácie, ktoré sa objavujú v prvých 20 výsledkoch zmiešaného režimu**
Bukharský Žid č. 1	Kašmírski panditi, Burusho, Pathan, Pakistanci, Sindhi, Vaish, AP Madiga, Balochi, Kurumba, Vysya, Velama, **Židia Bnei Menashe,** TN Dalit, Mala

Bukharský Žid č. 2	Pathan, Ind (Dodecad), Vaish, Pakistánec, Sindhi, GIH, brahman z Andhra Pradešu, Meghawal, brahman z Tamilnádu, INS, Lodi, **kočínski Židia**, kašmírsky pandit, Irula, Srivastava, severný Kannadi, Naidu, Balúč, Hallaki, Velama
Bukharský Žid č. 3	Kharia, Santhal, Sahariya, Burusho, Nepálci, Satnami, Kurumba, Tharu, AP Mala, Kamsali, Chenchu, **kočínski Židia**, Pathan, Madiga, AP Madiga, Mala, Hallaki, Vysya, Bhil, Naidu, Lodi
Osoba	**Sekundárne populácie, ktoré sa objavili v top 20 výsledkoch zmiešaného režimu**
Bukharský Žid č. 4	Burusho, Pathan, kašmírsky pandit, Pakistánec, Sindhi, Meghawal, bráhman z Andhra Pradešu, Ind (Dodecad), Tharu, Balúč, bráhman z Tamilnádu, Vaish, GIH, Nepálčan, Velama, INS, dalit z Tamilnádu, Srivastava, **kočínski Židia**, Mala
Bukharský Žid č. 5	Burusho, kašmírski panditi, Vaish, Srivastava, Meghawal, Pathan, Pakistanci, Sindhi, AP bráhmani, Balochi, Lodi, Brahui, Satnami, Tharu, TN bráhmani, **kočínski Židia**, Sahariya, Nepálci, Makrani, Indovia (Dodecad)
Bukharský Žid č. 6	Velama, AP Madiga, Kurumba, Vysya, kašmírski panditi, **Židia** z k**meňa Bnei Menashe**, Srivastava, Hallaki, Mala, **kočinskí Židia**, Kamsali, Bhil, Pathan, daliti z Tamilnádu, Madiga, Satnami, INS, bráhmani z Tamilnádu, severný Kannadi, Naidu

V prvom rade sú sekundárne populácie prevažne juhoázijské. Ešte zaujímavejšie je, že u viacerých jedincov sa objavujú explicitné indicko-židovské referenčné populácie:

- Židia z Cochin: 5 z 6 (83,3 %)
- Židia z Bnei Menashe: 2 zo 6 (33,3 %)
- Buď kočínski, alebo Bnei Menashe: 6 z 6 (100 %)

Kombinácia „Bnei Menashe“ u „Bukharinského Žida č. 1“ je obzvlášť jasná: 87,5 % uzbeckých Židov + 12,5 % Židov z Bnei Menashe**.** „Bukharinský Žid č. 6“ má medzi svojimi najlepšími riešeniami v režime „Mixed Mode“ 14 % Židov z Bnei Menashe aj 10,3 % kočinských Židov.

Historická poloha bukharských židovských komunít pozdĺž stredoázijských obchodných ciest vysvetľuje ich pôvod. Na jednej strane uzbecké židovské komunity spájali Afganistan s Perziou a Blízkym východom, na druhej strane zase s Indiou, juhovýchodnou Áziou a severovýchodnou Áziou. Zdá sa, že diaľkový obchod s týmito komunitami viedol k prúdu genetického materiálu!

Ako už bolo uvedené, 306 z 456 (63,1 %) účastníkov zo všetkých skúmaných rómskych populácií vykazovalo príbuznosť s uzbeckými Židmi (Behar). Vzhľadom na to, že sa táto príbuznosť vyskytla u viac ako 60 % účastníkov, je uzbecký židovský pôvod obzvlášť významný.

Populácia	**Ľudia s uzbeckou židovskou príbuznosťou**	**Celkový počet osôb**	**%**
Anglo-Rómovia	8	30	26,7 %
Bulharský	15	17	88,2 %
fínčina	12	20	60,0 %

Francúzština Corari	5	18	27,8 %
Francúzsky Jenish	2	15	13,3 %
Francúzsky manouche	8	21	38,1 %
Francúzski Sinti z Piemontu	1	9	11,1 %
Obyvateľstvo	**Ľudia s uzbeckými židovskými koreňmi**	**Celkový počet osôb**	**%**
Francúzski španielski Rómovia	6	17	35,3 %
Nemeckí Sinti	6	13	46,2 %
Grécki Rómovia	14	21	66,7 %
Maďarskí Rómovia	21	28	75,0 %
Švajčiarski Jenishovia	1	4	25,0 %
Rumunský Kalderash	7	9	77,8 %
Rumunský Vartari	3	5	60,0 %
Škótsky Nacken	1	19	5,3 %
Srbský	16	24	66,7 %
slovenský Karpati	2	4	50,0 %
slovenskí Lovari	4	6	66,7 %
slovenský romungro	84	89	94,4 %
Španielski Rómovia	60	85	70,6 %
Turecký	22	23	95,7 %
Ungro Rom	8	8	100,0 %
CELKOM	**306**	**456**	**63,1 %**

Ako už bolo uvedené, rómske skupiny testované v tejto štúdii vykazovali priemerný podiel juhoázijského pôvodu vo výške približne 18 %. V malej vzorke osôb, ktoré sa identifikovali ako uzbecký Židia, kalkulátory vypočítali príbuznosť s tými istými juhoázijskými referenčnými populáciami, vrátane kočinských Židov, aké boli zistené aj u rómskych skupín. Skutočnosť, že uzbecký Židia aj rómske skupiny majú spoločný indický pôvod, si vyžaduje ďalšie skúmanie.

U rómskych skupín bol zistený pôvod z juhovýchodnej a severovýchodnej Ázie

Podobne ako uzbecký Židia, aj rómske skupiny testované v rámci tohto projektu vykazujú predkov z juhovýchodnej aj severovýchodnej Ázie.

V opravenej tabuľke FamilyTreeDNA s 15 kohortami (n = 274) sú príspevky juhovýchodnej Ázie

zriedkavé, ale geograficky špecifické:

Referenčná skupina FTDNA pre juhovýchodnú Áziu	Jednotlivci	% z 274
Mjanmarsko	2	0,7 %
Referenčná vzorka FTDNA pre juhovýchodnú Áziu	**Jednotlivci**	**% z 274**
Malajzia / západná Indonézia	1	0,4 %
Laos, Vietnam, Kambodža, Borneo, Indonézia	1	0,4 %

MyHeritage – príbuznosť so severovýchodnou a juhovýchodnou Áziou

Pri testovaní prostredníctvom MyHeritage malo z 210 testovaných osôb 105 osôb (50,0 %) zaznamenanú aspoň jednu staroveku príbuznosť s východnou, severovýchodnou alebo juhovýchodnou Áziou.

Staroveká referenčná databáza MyHeritage	Jednotlivci	% z 210
Juhovýchodná Ázia z doby bronzovej	66	31,4 %
Juhovýchodná Ázia v dobe železnej	49	23,3 %
Rímska juhovýchodná Ázia	77	36,7 %
Stredoveká juhovýchodná Ázia	66	31,4 %
Bronzová doba pri Žltej rieke	11	5,2 %
Železná doba Sinitická	12	5,7
Sinit z rímskeho obdobia	15	7,1 %
Stredoveká čínština	11	5,2 %
Rieka Liao z doby bronzovej	5	2,4 %
Železná doba, rieka Liao	2	1,0 %
Bronzová doba, rieka Amur	4	1,9 %
Železná doba, rieka Amur	6	2,9 %
Rímska éra, rieka Amur	3	1,4
Stredoveká rieka Amur	3	1,4
Hmong-Mien	6	2,9 %

Tak ako uzbeckí Židia, aj testované rómske skupiny vykazujú konzistentné genetické prepojenia s najvzdialenejšími kútmi židovského obchodného sveta, vrátane Číny a juhovýchodnej Ázie.

Židia z Kaifengu

Človek by sa mohol pýtať, aká je súvislosť medzi rómskymi skupinami a Židmi z Kaifengu. Odpoveď znie: zatiaľ to nevieme. Ale súvislosť tu možno je.

História kaifengských Židov nie je úplne známa. Niektoré pramene naznačujú, že ich židovskí predkovia prišli cez Strednú Áziu, a bukharské židovské tradície spomínajú presídlenie členov tejto komunity do Číny. Presný vzťah medzi týmito tradíciami a vznikom kaifengskej komunity zostáva predmetom výskumu. Ide o mimoriadne zaujímavú vetvu židovského stromu, pretože pre židovský svet boli po veľmi dlhú dobu jednoducho stratení a zabudnutí.

Európski vedci a misionári sa o Židoch z Kaifengu dozvedeli vďaka náhodnému stretnutiu v Pekingu v roku 1605 medzi Ai Tianom, Židom z Kaifengu, a talianskym jezuitom Matteom Riccim**.** Komunita existovala už celé storočia; vtedy sa však európsky svet dozvedel o jej existencii.

Ai Tian počul, že Ricci uctieva jedného Boha, a zrejme si myslel, že by sa s ním mohol podeliť o svoje náboženstvo. Keď uvidel kresťanský obraz Panny Márie s Ježišom a Jánom Krstiteľom**,** vyložil si ho ako Rebeku s Jakubom a Ezauom**.** Z ich rozhovoru postupne vyšlo najavo nedorozumenie: Ai Tian bol Žid a rozprával Ricciovi o synagóge v Kaifengu, náboženských zvykoch a posvätných knihách.

Ricci následne vyslal návštevníkov, aby túto komunitu preskúmali, a o tomto stretnutí podal správu svojim nadriadeným v Ríme. Tieto kontakty boli počiatkom európskej dokumentácie o Židoch z Kaifengu.

Záujem o Židov z Kaifengu sa v priebehu rokov striedal. Potomkovia kaifengských Židov stále existujú a niektorí z nich naďalej vyznávajú judaizmus. Ich komunitný život však čelí značným vládnym obmedzeniam. Správy zverejnené v roku 2026 opisujú jednak pretrvávajúci tlak, jednak určité uvoľnenie dohľadu. Správy naznačujú, že židovský život pokračuje v súkromí. Správa z augusta 2026 opisuje rodiny, ktoré vo svojich domovoch organizujú šabatové večere, pričom jeden miestny účastník uvádza, že každý týždeň sa v meste koná niekoľko takýchto stretnutí. Niektorí potomkovia aktívne vyznávajú judaizmus; iní si zachovávajú predovšetkým rodinnú identitu a historické väzby.

Výskum Y-DNA odhalil údajné prepojenia medzi konkrétnymi otcovskými líniami kaifengských Židov a židovskými líniami zo Strednej Ázie a Západnej Ázie.

> „Podľa odhadov spoločnosti Family Tree DNA z apríla 2024 žil najnovší spoločný mužský predok kaifengských Židov a bukharských Židov približne v roku 700 n. l., avšak s 95 % intervalom spoľahlivosti.“ čo umožňuje teoretický rozsah od roku 74 pred n. l. do roku 1237 n. l., zatiaľ čo YFull, ktorý tejto haplogrupe priraďuje alternatívny názov R-Y168245, predpokladá, že spoločný predok žil okolo roku 1000 n. l., s 95 % intervalom spoľahlivosti od roku 350 n. l. do roku 1450 n. l. Leo Cooper, spolusprávca projektu Kaifeng Jewish, nás informoval, že túto haplogrupu má aj Žid z Bagdad v Iraku a Žid z irackého Kurdistanu.
> Historici už dávno vedia, že niektorí Židia z Kaifengu konvertovali na islam pred niekoľkými storočiami a že časť z nich sa asimilovala do etnickej skupiny Hui, ktorá vyznáva islam. Stredoázijský národ Dunganov pochádza z Hui. Konkrétny dunganský moslim, ktorého predok po otcovej línii pochádzal z provincie Hebei v severovýchodnej Číne, podľa genetického testu vykonaného čínskou spoločnosťou 23mofang tiež patrí do tejto židovskej haplogrupy; jeho zaradenie do haplogrupy R-Y168245 je viditeľné na portáli YFull.
> R-FT14557 patrí do zoskupenia R1b a má západoeurázijský pôvod. Dve úrovne nad touto haplogrupou sa nachádza R-Y99503, nazývaná aj R-FT18731, ktorá

bola zistená u palestínskeho Araba z moslimskej dediny Beit Iksa (severozápadne od Jeruzalema) a u Arménov a má potomkovú podskupinu nazývanú R-FT388189, ktorá bola zistená u aškenázskych Židov po otcovej línii pochádzajúci z Chotynu na Ukrajine, ktorý sa dal otestovať v spoločnosti Family Tree DNA. Cooper ma tiež informoval o nositeľovi R-FT388189, ktorého otcovská línia pochádza zo sefardských Židov z Grécka. V skupine R-FT388189 sa nachádza aj kabylský Berber z Alžírska, ktorý sa dal otestovať v nemeckej spoločnosti YSEQ. Cooper konštatuje, že predkovia týchto rodových línií žili v západnej Ázii počas doby bronzovej.
Ďalšia židovská línia Y-DNA z Kaifengu západoeurázijského pôvodu, ktorá bola objavená a potvrdená prostredníctvom testovania „Big Y“, sa nazýva haplogrupa J-7FTF9916. Spoločnosť Family Tree DNA uvádza, že kurdský Žid, ktorý je nositeľom tej istej haplogrupy, pochádza z irackého Kurdistanu. Odhaduje sa, že ich najnovší spoločný mužský predok žil okolo roku 550 n. l., pričom
95 % interval spoľahlivosti od roku 269 pred n. l. do roku 1122 n. l. Je súčasťou zoskupenia J-ZS1737 v rámci haplogrupy J1, do ktorej patrí okrem iných aj iracký Arab a muž z Kataru, a v jeho predkovskom klade J-FT41076 sa nachádza zhoda s libanonským jedincom.
Uvedené genetické výsledky potvrdzujú, že židovskú komunitu v Kaifengu založili v stredoveku mizrahi židovskí obchodníci, čo historici už dlho predpokladali. Prví z nich prišli najneskôr v 12. storočí. Na stéle z roku 1489 sa uvádza, že Židia postavili svoju prvú synagógu v Kaifengu v roku 1163. Podľa Elkana Adlera si Židia z Buchary po stáročia pamätali, že niektorí členovia ich komunity sa presťahovali do Číny a následne s nimi stratili kontakt. Hovoriac
Pokiaľ ide konkrétne o Židov z Kaifengu, Adler uviedol, že „perzské rubriky v ich liturgiách“ boli „v bukharskom dialekte“. Židovská komunita sa v Buchare usadila už v 13. storočí, keď o nej spomína Ibn al-Fati, a je možné, že v Buchare bola prítomná nepretržite od 14. storočia.“ (Genetické potvrdenie: Židia z
Kaifengu pochádzajú od mizrahi Židov. Kevin Alan Brook.
17. júl 2024)

V Izraeli sa usadilo malé množstvo čínskych Židov. Do roku 2016 sa s pomocou organizácie Shavei Israel presťahovalo devätnásť z nich, ktorí prešli formálnou konverziou. Ide skôr o zdokumentovaný historický počet než o overený súčasný celkový počet.

Hrstka Židov z Kaifengu, z ktorých bol vybraný vzorka, mala nasledujúci strom haplogrup, ktorý sa údajne zhoduje s uzbeckým Židom.

R-M269 → R-L23 → R-Z2103 → R-M12149 → R-Y4362 → R-Y99503 → … → R-Y168245

A práve tu sa stretávajú dva svety – európski Rómovia a kaifengskí Židia. Traja muži, ktorí sa zúčastnili tejto štúdie – jeden francúzsky Jenish, jeden maďarský Róm a jeden slovenský Romungro – mali haplogrupy odvodené od haplogrupy R-M12149 (R-CTS7763, R-CTS9219). Tieto haplogrupy patria do širšej rodiny R-Z2103 / R-M12149… ktorá zahŕňa líniu spojenú so židmi z Kaifengu a uzbeckými Židmi.

R-M269	
↓	
R-L23	
↓	
R-Z2103	
↓	
R-M12149	
↓ ↓	R-M12149 ↓
R-Z2106	R-Y4362
↓	↓
R-CTS7763 R-CTS9219	R-Y99503
2 rómski účastníci 1 rómsky účastník	↓
	R-Y168245 / R-FT14557
	Uvedená línia z Kaifengu

V rámci tejto štúdie bolo zadané hlbšie skúmanie týchto troch osôb s cieľom zistiť, či sa ich haplogrupy zhodujú s haplogrupou identifikovanou u kaifengských Židov. Výsledky budú čoskoro k dispozícii.

*Výskum starovekej DNA identifikoval haplogrupu R-M12149 u mužov z Arménska a severozápadného Iránu z doby bronzovej a železnej**,** ako aj u starších populácií spojených s kultúrou Jamnaja v eurázijských stepiach. Štúdia z roku 2022 interpretovala tieto zistenia ako dôkaz otcovského prepojenia medzi populáciami stepí a časťami západnej Ázie. Niektorí židovskí muži, ako napríklad zakladateľ kaifengskej židovskej komunity, sú nositeľmi haplogrup odvodených od R-M12149.

Pozoruhodná je skutočnosť, že členovia týchto rómskych skupín sú geneticky príbuzní s uzbeckými Židmi. Skutočnosť, že majú genetické znaky typické pre severovýchodnú a juhovýchodnú Áziu, naznačuje, že by mohli byť súčasťou židovského obchodného sveta, ktorý sa tiahol od Egypta až po Čínu. Ak sú geneticky prepojení s komunitou Židov z Kaifengu, potvrdilo by to predpoklad, že sú čiastočnými potomkami starovekého židovského obchodného sveta.

Predpokladaný pôvod rómskych skupín testovaných v rámci tohto projektu

Medzi 25 rómskymi a príbuznými skupinami, ktoré boli v rámci tohto projektu skúmané, sa objavuje niekoľko vzorov, ktoré naznačujú kryptožidovský pôvod. Podľa názoru Scharovho inštitútu genetickej genealógie tieto opakujúce sa vzory naznačujú, že majú kryptožidovský pôvod. Ich prepojenie so židovským svetom je však také

Je to nezvyčajné a táto situácia si vyžaduje ďalšie preskúmanie. Ich židovský pôvod, ktorý siaha od Nemecka a Španielska až po vzdialené kúty Ázie a zahŕňa všetky židovské oblasti medzi týmito dvoma krajinami, je veľmi ťažké vysvetliť,

Jedným z možných historických vysvetlení je genetický príspevok židovských obchodníckych rodín zapojených do diaľkového obchodu.

Problém je v tom, že táto skupina Židov, teda medzinárodní obchodníci židovského pôvodu, dnes už neexistuje. Nie je možné ich podrobiť testom, aby sme zistili, aký bol ich genetický profil a či sa zhoduje s genetickou výbavou tu testovaných rómskych skupín.

Na základe historických údajov, ktoré sú v súčasnosti k dispozícii, je možné, že niektoré medzinárodné židovské obchodnícke rodiny získali židovský pôvod od židovských komunít pozdĺž obchodných ciest. Rekonštrukcia profilu DNA je projekt, na ktorom sa v súčasnosti pracuje.

Medzinárodní židovskí obchodníci a niektoré rómske rodiny mali spoločné črty kočovného obchodného života. Historickí židovskí obchodníci cestovali v obchodných karavánach a využívali pozemné aj námorné trasy; niektoré rómske rodiny cestovali za obchodom a remeselnou činnosťou. Spoločné formy cestovania, bývania a organizácie rodiny naznačujú, že ak to nie sú tí istí ľudia, zdieľali aspoň spôsob života. Dalo by sa argumentovať, že zdieľali len spôsob života, keby nebolo opakovaných genetických zistení týkajúcich sa týchto rómskych skupín naprieč diasporou.

Jednou zo skupín medzinárodných židovských obchodníkov, ktorej história sa zachovala dodnes, sú radhanitskí Židia. Radhaniti prepravovali tovar z Európy do Ázie a z Ázie do Európy v období ^{medzi} $^{7\cdot}$a$^{12\cdot}$storočím. Na tieto cesty využívali kombináciu suchozemských a námorných ciest. Pôvod ich názvu nie je doteraz objasnený.

Tento termín pochádza predovšetkým od perzského geografa Ibn Khordadbeha z 9. storočia, ktorý opísal týchto židovských obchodníkov, ktorí obchodovali od západnej Európy až po Indiu a Čínu. Použil arabský termín al-Rādhāniyya. Problémom je, že nikdy nevysvetlil, odkiaľ tento názov pochádza.

Pôvod názvu „Radhaniti“ a ich presné regionálne zázemie sú naďalej predmetom diskusií. Väčšina odborníkov sa zhoduje, že ich domovinou bola západná Ázia. Pôsobili prostredníctvom siete, ktorá spájala židovské komunity a ďalšie obchodné skupiny v rozsiahlom regióne. Obchodovali od severnej a južnej Európy až po Čínu a juhovýchodnú Áziu. Takýto spôsob života mohol umožňovať nielen výmenu tovaru. Mohol viesť aj k zdieľaniu vedomostí a postupnému vytváraniu rodinných väzieb.

V rámci 25 súborov údajov o Rómoch analyzovaných v tejto štúdii bolo približne 75 % jedincov vo výsledkoch FamilyTreeDNA zaradených do kategórií jemenských Židov alebo mizrahi Židov. Analýzy tiež poukázali na príbuznosť so sefardskými, aškenázskymi, marockými, alžírskymi, tuniskými, líbyjskými, irackými, iránskymi, gruzínskymi, azerbajdžanskými, uzbeckými a indickými židovskými referenciami.

Genetická skladba historických medzinárodných židovských obchodníckych rodín zostáva nejasná. Máme však pozostatky tohto medzinárodného židovského obchodníctva v skupinách, ako sú indickí Židia a uzbeckí Židia – komunity, ktoré prežívajú dodnes. Prostredníctvom DNA týchto komunít získavame malý náhľad na chýbajúcu časť židovskej diaspory – medzinárodných židovských obchodníkov. Porovnanie histórie dnes už zaniknutých sietí medzinárodných židovských obchodníkov so vzormi DNA zaznamenanými v týchto rómskych komunitách ponúka smer pre budúci výskum.

Ak na mape znázorníte výsledky analýzy DNA dvoch skupín testovaných v tejto štúdii (slovenskí Rómovia a španielski Rómovia), tento vzor sa zhoduje so známymi trasami Radhanitov, čím vzniká zaujímavý obraz.

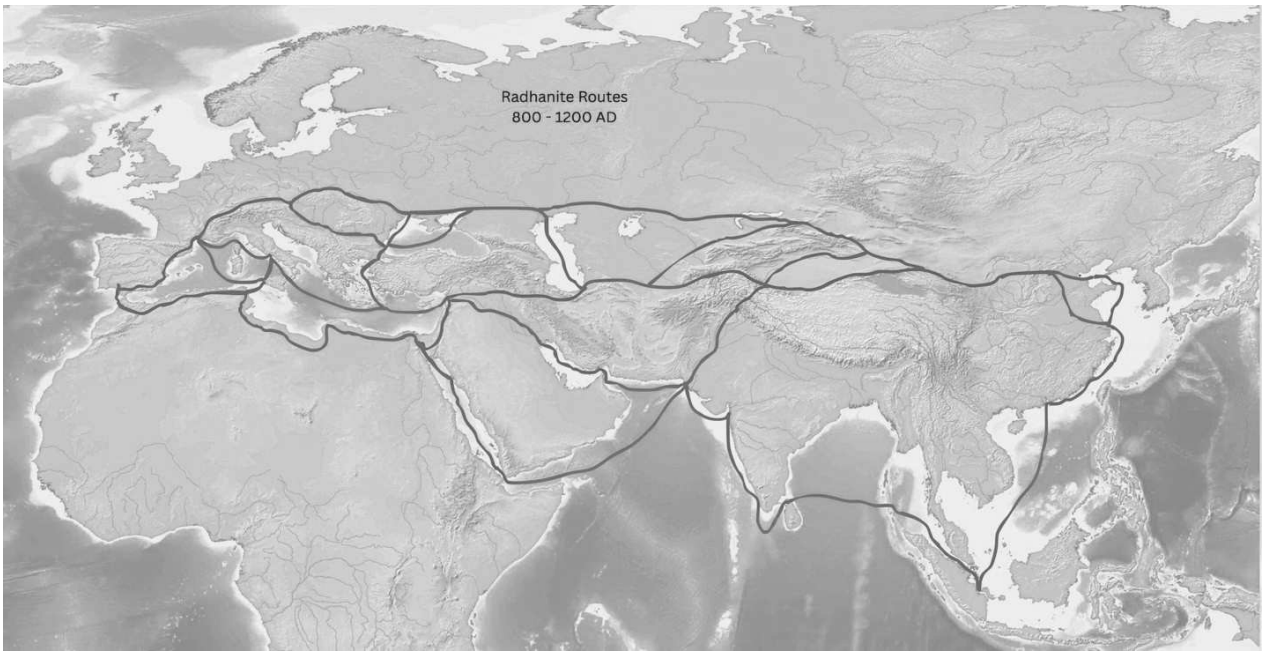

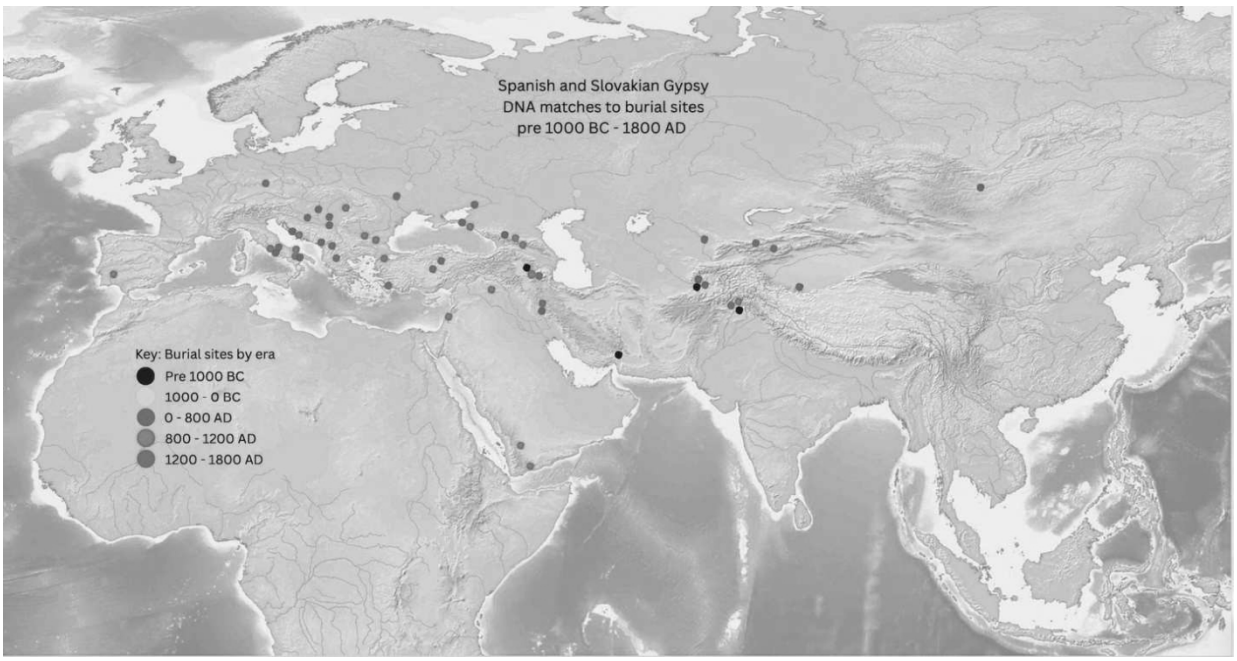

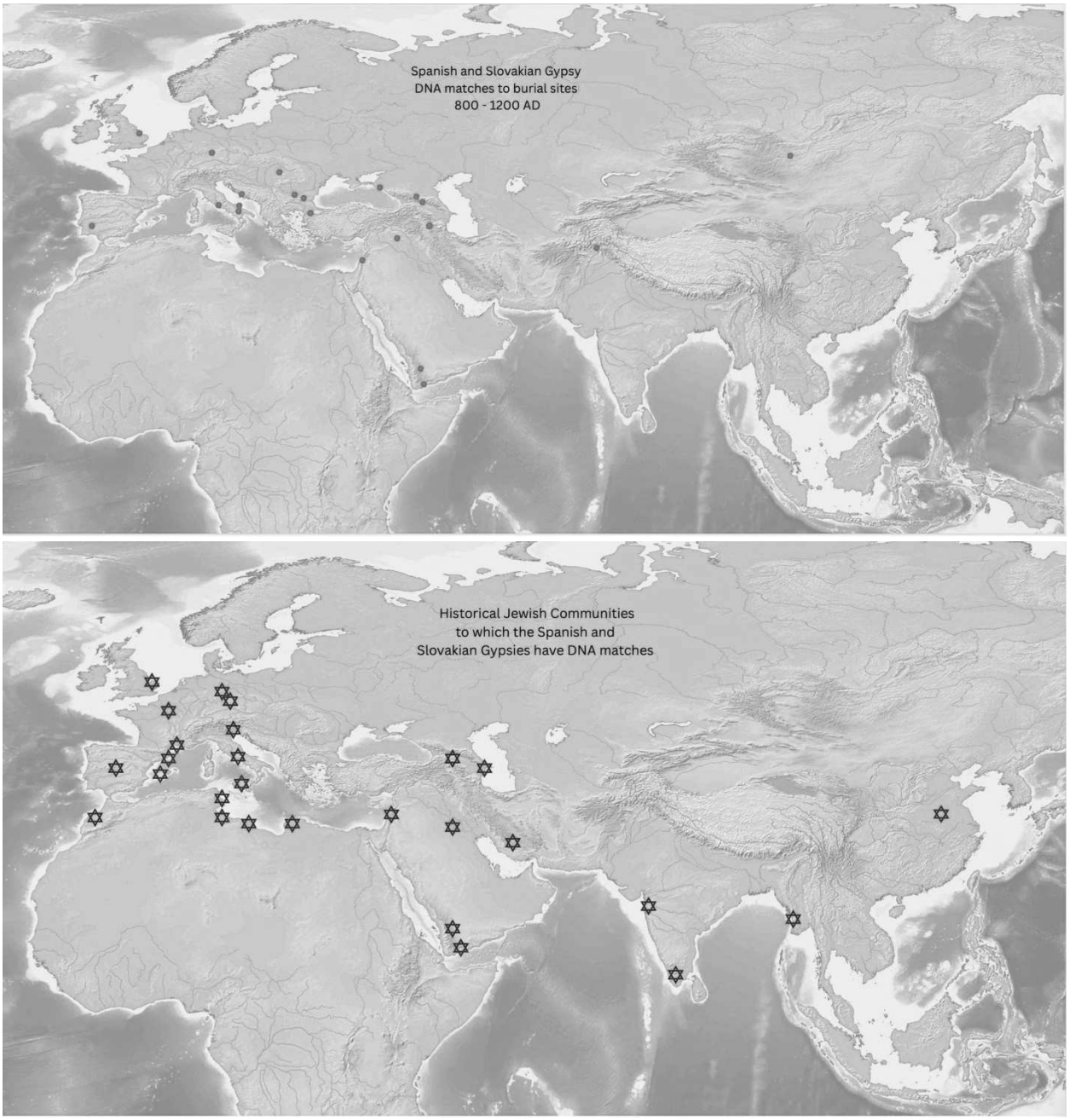
Spanish and Slovakian Gypsy
DNA matches to burial sites
800 - 1200 AD
Historical Jewish Communities
to which the Spanish and
Slovakian Gypsies have DNA matches

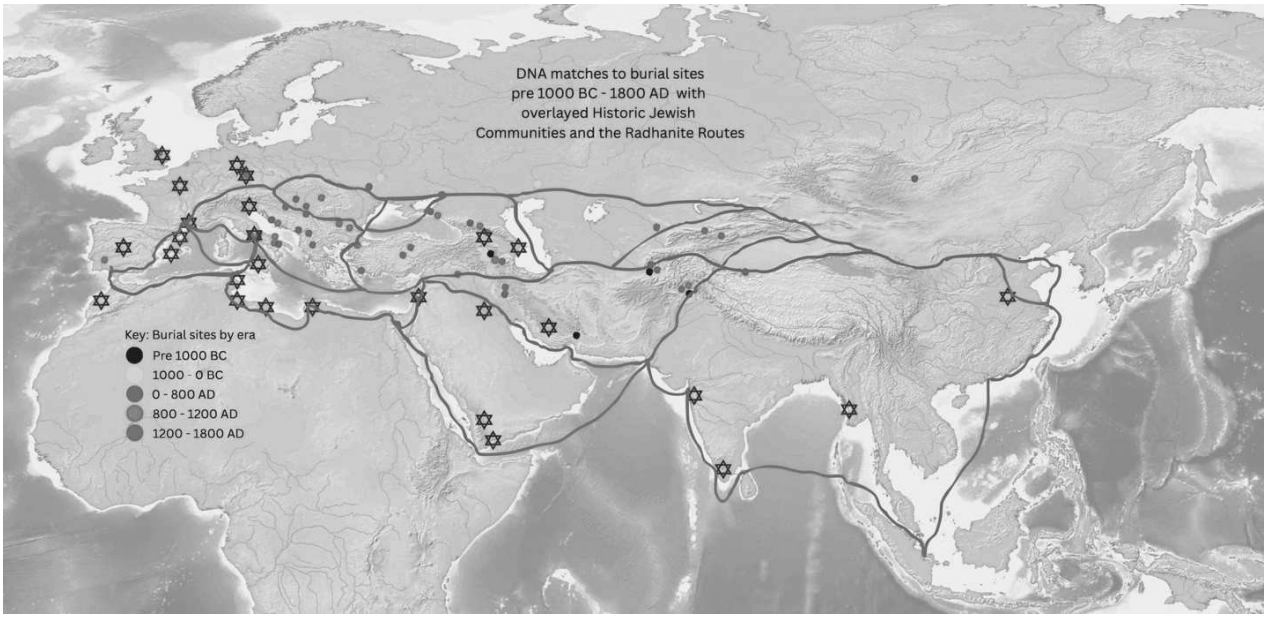

Známe trasy radhanitov a záznamy o DNA – minulé aj súčasné – dvoch testovaných rómskych skupín sa navzájom zhodujú. Aby bolo možné pripísať zakladajúcu populáciu testovaných Rómov medzinárodným židovským obchodníkom, bude potrebné vykonať ďalší výskum týkajúci sa skutočného stavu DNA medzinárodných židovských obchodníkov. Táto rekonštrukcia zaniknutej vetvy židovského rodokmeňa bude náročná, ale už prebieha. Môžu existovať aj iné modely, ktoré vysvetľujú genetiku testovaných rómskych skupín v rámci celkovej židovskej diaspory, a to skutočnosť, že nesú židovskú DNA od Indie po Španielsko a Nemecko a zo všetkých židovských komunít medzi týmito dvoma krajnými bodmi. Zdá sa však, že putujúci židovskí obchodníci sú pravdepodobným zdrojom tohto jedinečného židovského pôvodu.

Zjednodušene povedané, a v odpovedi na pôvodnú otázku tohto projektu, tieto skupiny sú tajní Židia. Ba čo viac, zdá sa, že ide o veľmi jedinečných tajných Židov.

Záver: Účel a štruktúra série

Tu uvedené výsledky naznačujú možné židovské prepojenia u skúmaných rómskych a príbuzných skupín. Nasledujúce články v tejto sérii sa budú samostatne zaoberať rôznymi líniami dôkazov a budú sa venovať širšej otázke, ako vznikli uvádzané príbuznosti so židovským prostredím.

Článok alebo tematická štúdia	**Hlavná otázka**
Kombinované genetické výsledky pre 25 populácií	Aké genetické vzory sa opakujú a v čom sa populácie líšia?
Juhoázijský pôvod	Aká veľká a geograficky rozmanitá je juhoázijská zložka? Aký je genetický vzťah medzi testovanými skupinami a indickými židovskými skupinami?
Židovský pôvod	Ktoré židovské referenčné príbuznosti sa opakujú v rámci celej populácie?
Židovské obchodné siete	Sú Rómovia potomkami dnes už zaniknutej medzinárodnej siete židovských obchodníkov?

Článok alebo tematická štúdia	Hlavná otázka
Spoločné povolania	V ktorých oblastiach sa prelínali profesijné histórie Židov a Rómov? Vždy boli zruční – pochádzali tieto zručnosti z rovnakého zdroja?
Spoločné priezviská	Čo sa dá a čo sa nedá zistiť z prekrývajúcich sa rodinných a remeselných mien?
Praktiky kryptožidov	Ktoré praktiky si zaslúžia porovnanie a aké alternatívne vysvetlenia zostávajú?
Mužské a ženské haplogrupové línie	Zhodujú sa otcovské a materské haplogrupy nájdené v týchto skupinách s tými, ktoré sú známe u židovských skupín?

Nadchádzajúca séria štúdií bude mať kumulatívny charakter. Štúdie zamerané na genetiku sa budú zaoberať opakujúcimi sa vzormi, historické štúdie budú skúmať možné cesty kontaktov a pôvodu a štúdie zamerané na kultúru a povolania sa budú venovať podobnostiam v práci a životnom štýle. Spoločne si kladú za cieľ vytvoriť komplexnejšie chápanie skúmaných komunít a ich prepojenia so židovským svetom.

Zhrnúc to, treba povedať nasledovné. Hoci jazykové a genetické dôkazy jednoznačne potvrdzujú juhoázijskú zložku v pôvode Rómov, presné zloženie zakladajúcej populácie, okolnosti jej migrácie a následné formovanie odlišných rómskych komunít stále nie sú úplne objasnené. Cieľom tohto projektu je zistiť viac, dozvedieť sa viac a obohatiť toto neúplné chápanie o ďalšiu vrstvu poznania.

Naším cieľom je vyplniť niektoré medzery. Všetci, ktorí sa tu podrobili testovaniu, mali medzi 5 % a 20 % juhoázijského pôvodu. O tomto bode sa nehádame. Kto boli títo juhoázijskí predkovia? Naše dôkazy naznačujú, že niektorí z týchto juhoázijských zakladateľov a zakladateliek boli indickí Židia. Zadali sme testovanie haplogrup, aby sme zistili, či členovia našej skupiny zdieľajú haplogrupy s indickými Židmi. Všetci testovaní mali medzi 95 % a 80 % predkov, ktorí NEBOLI juhoázijského pôvodu. Základná matematika naznačuje, že tento pôvod je primárny; 80 % je viac ako 20 %. To má minimálne význam. Odkiaľ pochádzali títo predkovia? Naše dôkazy naznačujú, že značná časť z nich boli aškenázski, sefardskí, mizrahi a jemenskí Židia. Zadali sme testovanie haplogrup, aby sme zistili, z ktorých židovských skupín pochádzali naši zakladatelia. Namiesto toho, aby sme vydali definitívne vyhlásenie alebo vyhlásenia, je naším cieľom predložiť správu o pokroku v tom, čo sme doteraz zistili, a oznámiť, že bude odhalených viac informácií.